

103

2026/4

irodalom - művészet

ELIS

TARTALOM

Hogya 70

Hogya György: <i>Angelus Novus</i> (esszé)	3
Nagy Erika: <i>Beszélgetés a hetvenéves</i> <i>Hogya György Talamon-díjas</i> <i>íróval</i> (interjú)	12
Tóth László: <i>A faló belsejében</i> (vers)	18
Fellinger Károly: <i>Boltív</i> (vers)	20
Kürti László: „Varrás csomó nélküli <i>cérnával</i> ” (méltatás)	21
Török Nándor: <i>Egy bodrogekői időutazó,</i> <i>avagy a 'hogyaság' mibenléte</i> (méltatás)	23

Gágyor 80

Gágyor Péter: <i>A pillanat, Kaméleon</i> <i>század, Haza</i> (versek)	24
Bödök Gergely: <i>Egy ház Közép-Európában</i> <i>– Gágyor Péter barátom</i> <i>80. születésnapjára</i> (köszöntő)	27
Z. Németh István: <i>lesz városom</i> (vers)	32
Fellinger Károly: <i>Kenyér</i> (vers)	33

Szépírás

Székelyhidi Zsolt: <i>Verseké, Sárból víz</i> (versek)	34
Tüske László: <i>Konstantinápoly</i> (vers)	37
Bene Zoltán: <i>A szerencsewombat</i> (novella)	39
Janáky Marianna: <i>Dzsússzal leivott</i> <i>szavak</i> (vers)	44
Jezsó Ákos: <i>Szent Gellért utolsó estéje</i> (novella)	47
Törő István: <i>Virágok éneke, A többes</i> <i>számú idő</i> (versek)	51
Marczinka Csaba: <i>Sötét örvényben,</i> <i>Elmentél a tüzes angyalhoz?</i> (versek)	53

Németh István Péter: *Malom-tavi*

<i>episztola</i> (vers)	55
Pámeri Gábor: <i>Elmetakarodó</i> (novella)	57

Tanulmány

Filip-Kégl Ildikó: <i>A gyermeknyelv mint</i> <i>hathatós ösztönzés. Fecske Csaba</i> <i>gyermekirodalmi alkotásainak</i> <i>szűkebb térréuma: a mese</i>	63
--	----

Könyvek között

Gál Éva: <i>Beszélgetőkönyv Grendel</i> <i>Lajossal (Grendel Lajos:</i> <i>Vallomások könyve)</i>	74
Csáky Pál: <i>Az álmok nem engednek el –</i> <i>Néhány gondolat Jezsó Ákos</i> <i>Éjfélre kialszanak a lángok</i> <i>című kötetéről</i>	77
Fekete Tünde: <i>A lebegés poétikája –</i> <i>Viola Szandra Két világ közt</i> <i>alszik című kötetéről</i>	80

Küszöb

Dávid Dóra: <i>fohász a háborúból</i> (vers)	83
Bittera Sophie Iman: <i>Normi és az eső</i> (mese)	84

Desszert

Bíró Szabolcs: <i>Isten figyelő szeme</i> (elbeszélés)	86
---	----

Műterem

Sinkó István: <i>Jelekbe bújva</i>	97
A SZMÍT és a szerkesztőség hírei	99
Lapszámunk szerzői	100

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL:

Bolemant László, Halmai Tamás, Nagy Izabella, Predák Anna, Simek Valéria, Siska Péter versei – Balázs F. Attila regényrészlete – A 2026-os Arany Opus díjnyertes alkotásai – A XXI. Őszi Írófesztiválon elhangzott beszédek – Tóth László: „Az önelemzés keskeny üregében...”, avagy Utak – előtttem... mögöttem... (Szélgjegyzetek – verseimhez) – Bakonyi István: Egy négykezes verseskötet (Kégl Ildikó-Filip Tamás: Kétszemélyes ország) – Gyürky Katalin: Konfliktuskeltő babonák (Fellinger Károly: Terülj, terülj, svédasztal) – Péntek Imre: Mai istenes versek nyomában (Reménytövis - Kortárs keresztény versantológia)

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrásy út 45.

Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55

Dunaszerdahely: NFG Klub, Bartók B. korzó 788/1

Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.

Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.

Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2

Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27

Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmeťova 34.

Királyhelmece: Bodroghközi Magyar Közösség Háza, Fő utca 787/87

Királyhelmece: Regionális könyvtár, Fő utca 72.

Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.

Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.

Pozsony: ArtForum, Kozia 611/20

Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1

Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

**18. évfolyam / ročník, 4. szám / číslo 4
(augusztus / august)**

Felelős kiadó / Zodpovedný vydavateľ:

Hodossy Gyula

Főszerkesztő / Šéfredaktor: **Kovács Balázs**

(szerkesztoseg.opus@gmail.com)

Főmunkatárs / Hlavný spolupracovník:

Tamási Orosz János

Vezető szerkesztő / Hlavný editor: **Angyal Sándor**

(angyal.opus@gmail.com)

Szerkesztő, olvasószerkesztő / Redaktor, korektúra:

Petrik Viktória (petrik.viktoria.opus@gmail.com)

Tanácsadó testület / Poradný zbor:

Balázs F. Attila, Hoga György, Lackfi János

Tördelés és nyomdai előkészítés / Sadzba

a predtlačová príprava: **Rácz Éva**

Szerkesztőség / Redakcia: Duna Palota,

Galantská c. 658/2F, 1. e. 5, 92901 Dunajská Streda

Nyomta / Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o.,**

Banská Bystrica

Megjelent 2026 augusztusában 700 példányban. /

Vyšlo v auguste 2026. Náklad 700 ks. Regisztrációs szám

/ Registračné číslo: EV 5895/20. ISSN: 1338-0265

Kiadó / Vydavateľ: Szlovákiai Magyar Írók Társasága

/ Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku.

Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901 Dunajská

Streda. IČO 30806372

www.opus-folyoirat.sk

www.szmit.sk

www.facebook.com/Opus.irodalmi.folyoirat

Ingyenes / Nepredajné

i r o d a l o m - m ű v é s z e t

OPUS

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága

Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatásával
– Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Angelus Novus

I.

Paul Klee *Angelus Novus* című képe. Első látásra olyan, mint egy gyermekrajz. Sokak számára leginkább Walter Benjamin (ő vette meg a képet) véleménye, értelmezése a mérvadó, aki szerint a képen látható angyal a történelem és a progresszió allegóriája. A nyitott szájú, széttárt szárnyú angyal mintha töprengene valamin. Amiképp Benjamin fogalmaz: „az angyal a múlt eseményeinek szétromboló hatása elől menekül, és a jövőbe tekint, bár a vihar közeledtét látva nem tud mit tenni”. Érdekes kép. Nem csak a körülményes „előállítási” technikája miatt, hanem mert nagyon fontos „háttérből fakadó” effektussal fogja meg a szemlélőt. Amikor Klee végül akvarellé alakította át a képet, különböző „pacák” és „maszatolások” segítségével a háttértartományt valamiféle Rorschach-effektusként tálalta a képet értelmezni kívánó nézőnek, így a mű ezen része is szabad utat enged a fantáziának. Ezt már Peter von Haselberg állítja meglehetősen meggyőzően.

Az 1921-ben Benjamin által alapított – és már a lap első megjelenése előtt megbukott – *Angelus Novus* című folyóirat is ennek a szabadjára eresztett fantáziálgatásnak a jegyében született és halt el. (A szerzők eleve lemondtak arról, hogy egymással bármiféle közösséget vállaljanak, s írásaik is a kölcsönös idegenkedés jegyében ábrázolták a korszellemet.)

Elgondolkodtató.

Az angyal töprengésére való utalás első hallásra – számomra – oximoronnak tűnik. Miféle angyal az, amely töpreng? Kétkelkedhet-e egy angyal egyáltalán? Miféle angyal az, amely talán valami – eredetét, forrását tekintve meghatározhatatlan – kétely folytán töprengeni kezd? El tudunk képzelni egy *Angyali üdvözlét* egy töprengő, kételkedő angyallal? Mivel a töprengés és a kétely kontingenciája – számomra – megkérdőjelezhetetlen, így nehezen közelítek a töprengő angyal fogalmához...

Summa summárum, egy angyal töprengése nem annyira könnyen értelmezhető, mint saját töprengésem.

Igen, önmagammat a töprengők táborába sorolom, és mind szóban, mind írásaimban a töprengésem tárgyát igyekszem nemcsak meghatározni, de kordában is tartani. Nem kell tehát olyan szabadjára engedett töprengéstől tartanod, mint mondjuk „Burke töprengése” (Edmund Burke: *Töprengések a francia forradalomról*), sokkal inkább tartom magam Elizabeth Peters megfogalmazásához: „A töprengés nem időpazarlás, segít eltakarítani a lehullott gallyakat a következtetés sűrű-

jéből.” Így van. A szellemi rendteremtés célja nálam eltakarítani azokat a lehullott gallyakat, amelyek esetleg gátolják a hosszú távra alkalmas életviteli, filozófiai gondolatok alapos érlelését és kidolgozását. Mindazonáltal megtörténhet, hogy a figyelmes szemlélő – az *Angelus Novus* háttérének maszatjaihoz hasonlóan, melyek a kép egy különleges értelmezését váltják ki – a töprengésem során felmerülő gondolatok összefüggéstelenségét, a tárgytól való elszakadását vélheti majd felfedezni. Ennek ellenére megkockáztatom citálni José Ortega y Gassetet, aki az általam hosszú távra alkalmas életviteli gondolatok felismerésével és alkalmazásával kapcsolatban a következőkkel igazolja elvárásomat és érvelésemet: „Hogy a gondolkodás igaz legyen, szükséges, hogy a dolgokkal, rajtam kívülállóval összefüggjön; de, ugyanakkor, hogy ez a gondolkodás egzisztáljon, nekem gondolnom kell, el kell mennem az igazságért, amelyet egészen az életembe kell építenem, immanens részéül annak a kicsiny, biológiai világnak, ami én vagyok.” Töprengésem során tehát el kell mennem az igazságért, s ettől nem tántoríthat el az sem, hogy olyan gondolatokkal birkózom meg közben, amelyek nem az enyéme, sőt mi több, be kell vallanom, hogy az alább következő írás hemzseg majd az olyan eredeti gondolatoktól, amelyek nem az én gondolataim. Pontosabban: nem tudom, mennyire az enyéme, mennyire nem. Sajátomnak tekintem őket, hiszen a kultúra, amelyben felnőttem, eleve arra készített fel, hogy minden, amit, mint faj elértünk, közös tulajdonunk, sőt egész kultúránk arra épül, hogy kész megoldásokat nyújtson a megoldandó problémák nagy részére. Galilei írja *Az Aranymérlegben*, hogy Velencében értesült egyik barátjától arról, hogy Hollandiában olyan optikai készüléket fedeztek fel, amely a távolban lévő tárgyakat közelebb hozza. Amint hazatért Páduába, még az első éjjel ólom orgonasíp és lencsék segítségével összeállított egy távcsövet. Írásában megjegyzi, hogy találmányának értéke semmivel sem csökkent azért, mert hallott ilyen eszköz létezéséről. (Azokban az időkben Galilei érdeklődésének középpontjában a napfoltok, a bolygómozgás és a távoli égitestek vizsgálata állt, így több mint valószínű, hogy előbb-utóbb megszerkesztett volna egy „távolbalátó” eszközt.) Ajelenség tehát, hogy különálló emberek egymástól függetlenül azonos gondolatra juthatnak – Marquard és Gasset, Darwin és Wallas, Galilei és a holland optikus – egyáltalán nem egyedülálló.

Egyértelmű tehát, hogy a töprengésem tárgyául választott gondolatok elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy gondolkodásomban haladhassak. Nyilvánvaló, hogy: „a szellem nem haladhat előre úgy, hogy valamilyen irányt ne követne”. (Ez például Poul Martin Møller gondolata, akit Niels Bohr kedvenc írójaként is számon tartanak.)

Elsősorban tehát az irány meghatározása a lényeg, s ez az irány – legalábbis számomra – az emberi szellem olyasfajta proceptív irányulását célozza, amely egységesen tekint a múlt értékei felé, egyértelműen értékeli a jelen lehetőségeit, és kikezdhetetlen jövőképet rajzol maga elé. A procepció egyébként műszó, amennyire tudom, Justus Buchler ezzel a kifejezéssel illette azokat a – pszichológiai értelemben vett – „beállításmódosításokat”, amelyek nemcsak a percepció

(észlelés) megjelenését tartalmazzák, hanem az emlékezést, az ítéletalkotást, a következtetési folyamatokat és sok minden mást.

Mielőtt továbblépnék elengedhetetlennek tűnik a „beállítódásról” való bővebb információ dióhéjban való megosztása. Ha nem tévedek, akkor – többek között – G.W. Allport foglalkozott az emberi elme működését meghatározó beállítódásokkal: „A személyiség azért strukturálódik, mert tágabb értelemben vett »beállítódásokból« épül fel...”, „...ezek permanens cselekvési lehetőségek...”, „jelenleg lappangó képességként hordozzuk őket magunkban, ha pedig megfelelő körülmények közé kerülünk, rájövünk, hogy ezek készen állnak a cselekvésre...”

Lám egy újabb megközelítés! A „beállítódások” ugyan a pszichológusok kisajátított terminusa, ám nem kell hozzá különösebb tehetség, hogy az ember felfedezze a hasonlóságot mondjuk a kultúrával kapcsolatos definíciók egyikével-másikával. A kultúra elsősorban azért formálja a személyiséget, mert kész és kipróbált megoldásokat szolgáltat az élet problémáinak nem kis részére. A gondolkodásunk működését irányító hatásokat – tegyük hozzá, meghatározó hatásokat! (és erre később visszatérünk) – környezetünk már jóval azelőtt ránk erőszakolja, semmint azok jelentőségét fel tudnánk mérni, meg tudnánk ítélni. Mennyire független és eredeti tehát döntéshozó gondolkodásunk, mennyire mentes a kultúránk által ráerőszakolt sémák, megoldások, beállítódások hatásától?

Nos, hogy a beállítódásokból felépülő személyiségünk mennyire áll készen arra, hogy megfelelő körülmények között cselekvésre szánja el magát, ez valóban korunk nagy kérdése. Amikor e sorokat írom, társadalmunk különböző problémák megoldásával küzd, kihívás tehát akad bőven. Ez egyaránt érinti valósi és politikai életünket is.

Sokan úgy vélik, hogy „miután a kultúra általános színvonala emelkedett, az emberi szellem felkészült egy integrált tanítás befogadására”, amelyből – *szintén tévesen* – az következik, hogy közös tudásunkat – olykor ki nem mondotan – sokan úgy kezelik, mint közösen felfedezett tulajdont, melyért mindannyian megdolgoztunk, s amelyet mindenki egyaránt ért és használ. Nem nagyon lamentálunk afelett, hogy ez a fajta „tömegek által való kisajátítás” a fejlődés végét jelenti, s egyáltalán nem segít abban, hogy felismerjük, leleplezzük azokat – az imént említett – külső erőket, amelyek szellemi életünk működését, fejlődését irányítják. Csoda-e, ha ilyen előzmények után képtelenek vagyunk korunk „betegségének, betegségeinek” valódi gyökereihez leásni?

De hát lássunk pár példát arra, hogy hogyan is öröklődött „közös” tudásunk!

Nagy Sándor szemére vetette Arisztotelésznek, hogy „magasabb oktatásra szánt” előadásait kiadta, így mindenkinek köztulajdonává válva ő, Sándor, menyennyivel lesz különb a többiekénél? Mire Arisztotelész válasza: „Tudd meg tehát, hogy ezek ki is vannak adva meg nem is, mert csak azok értik meg akik engem hallgattak.” (Rövidre zárva: az ismeretek önmagukban senkit sem tesznek okossá, művelté.)

Kleiszthenész még betiltotta Homérosz költeményeinek – valamint Adrasz-tosznak, a város hősnének – az előadását, ezzel is megpróbálva elérni, hogy a dór nemességet elszakítsa lelki gyökereitől, ám ha ma nem mi magunk „dolgozunk meg” a tudásunkért, miféle gyökereket feltételezhetünk, miféle gyökerektől szakadhatunk el?

Töprengésem folytán miért van mégis olyan érzésem, hogy Kleiszthenészek elszánt csoportja továbbra is hathatósan mesterkedik azon, hogy valamiféle ősi kulturális gyökereket – még ha mégannyira kikezddhetők is – hóhéri vágással elszakítson?

Egyik kortárs filozófusunk is arról lelkenedezett nemrégiben, hogy mennyire szerencsések mai fiataljaink, akik – régebbi korok kevésbé szerencsésnek mondott fiataljaival ellentétben – hozzáférnek a világ leghíresebb és legismertebb irataihoz.

Theodore Roszak: „Szerencsések azok a kultúrák, amelyek Homéroszra vagy a bibliai történetekre vagy a Mahabharátára alapozhatják gyermekiek oktatását.” Aztán így folytatja: „A hősi példákból megtanulják, hogy az életben teljes felelősséggel tervezzenek. Röviden, hogy egy nemes mértékhez mérjék életüket.”

Spengler már száz évvel ezelőtt kivérezttette ezt az állítást: „Ideje volna már végre-valahára túljutni azon a régi és nagy tekintélynek örvendő előítéleten, mely szerint az antik világ azért áll hozzánk bensőleg közel, mert mi az antikvitásnak állítólag tanítványai és követői vagyunk, holott valójában csupán rajongói voltunk.”

És valóban. Homéroszt nem felejtettük el – bár, hogy fiataljaink buzgón olvasgatnák, azt erősen kétlem – ám az odüsszeuszi történet mai filmgyárak általi értelmezése messze másról szól, mint amikor azt az ókor tanítói az ifjaktól számon kérték.

Most már oda jutottunk, ahova Borges vezetett bennünket, amikor a következőket írta: „Az utóbbi húsz évet az angolszász költészetnek szenteltem, sok angol verset tudok könyv nélkül. Az egyetlen, amit nem tudok, az a költő neve. De mit számít ez? Mit számít az, ha a kilencedik században keletkezett verseket mondogatva olyasvalamit érzek, amit valaki abban században érzett? Ő bennem él abban a pillanatban, én azonban nem vagyok az a halott.”

Idézzem tehát fiataljainknak Homéroszt anélkül, hogy Homérosz nevét említésre méltónak tartanám? Idézzem Borges gondolatát anélkül, hogy a nevét megemlíteném? „Lehullott, eltakarítani való gally” ez, még töprengésem ingerküszöbét sem éri el. Az angyal csak mosolyogna rajta...

II.

De nem csak a görögöknél akadunk tudást, ismeretet eltitkolni kívánó törekvésekre. Keresztény világunkban is válaszra várnak az apokrif iratokkal

vagy a Q¹ dokumentum elismerésével kapcsolatban megfogalmazott kérdések. Richard Smoley a *Tiltott hit* című könyvében megerősíti azt a feltevést, hogy Tamás evangéliuma a legkorábbi minden ismert (kanonizált és apokrif) evangélium között: „Tamás evangéliuma bár sosem kapott helyet az Újszövetség könyvei között, minden bizonnyal régebbi a kánoni evangéliumoknál.” Mégsem került be az Újszövetség gyűjteményébe.

Mommsen ugyan Tacitusra gondolva állította világosan és kikezddhetetlenül, hogy – másokkal együtt – „azt mondják el, ami megérdemelte volna, hogy a feledés homályába merüljön, arról viszont hallgatnak, amit el kellett volna mondani”, de úgy gondolom, állítása tökéletesen ül a „szent szövegek” összeállítóira is. Ma már kimutathatatlanok azok az elvárások és irányelvek, amelyek alapján az olykor műveletlen és elfogult egyházatyák döntéseiket meghozták, és még kevésbé értelmezhető az a kétezer éves tehetetlenség, amellyel az egyház a régi bűnök, hiányok és hibák felfedésében, valamint ezek beismerésében tehetetlenkedik...

Az ebben a fejezetben használt – egyértelműen vallási, egyházi – idézetek szerzőit nem fogom keresni, mivel ezek a szövegek egységesen elfogadott és gyakran használt gondolatokat tartalmaznak, melyek szerzői joga ugyancsak megkérdőjelezhető. Így bizonyos esetekben – az eddigi oratio rectával ellentétben, ami a szó szerinti idézetet jelenti – maradok az oratio obliquánál, tehát csak tartalmi fedést próbálok elérni.

Még mindig a tudás eltitkolásának, elpalástolásának kérdésén töprengök. Mert gondoljunk csak bele! Századunkban már – az egyház által is! – elfogadott hozzáállás, hogy a vakhit nem a mi századunkba való. „Hiszen éppen a vakhit dogmája szolgáltatja ma a hitetlenek számának túlnyomó részét azáltal, hogy az emberekre akarja magát erőszakolni, s éppen a két legbecsesebb előjogától kívánja őket megfosztani: a gondolkodás szabadságától és a szabad ítélőképességtől. Főképp ez a vakhit az, ami ellen a hitetlen tiltakozik.”

Egyházunk óriási lépéssel halad előre, amikor a fentieket elismeri és nyilvánosságot ad például annak a kijelentésnek is, hogy: „az a hit rendíthetetlen, amely az emberiség bármely korszakában a józan ésszel szemtől szemben megállhat.” Nagyszerű!

De akkor gondolkodjunk el azon az apróságon, hogy az 1965-ben befejeződött (három évig tartó) II. Vatikáni zsinat egyik legfontosabb konstitúciója (a négyből a harmadik) a Dei verbum még mindig csak a Szentírás és Szent hagyomány közös megbecsüléséről és tiszteletben tartásáról szólt, és még szóba sem kerültek az apokrif iratok. Elismerésre került, hogy a hívek kapcsolata a Szentírással „nem

¹ A Q egy feltételezett őskeresztény irat elnevezése, amelynek létezésére közvetlen bizonyíték nincs, a biblikus teológusok azonban csaknem egyöntetűen vélelmezik egykori létezését. A szó, amelyre utal, a görög előtagú Logionquelle – vagy többesszámban: Logienquelle – kifejezés. A logion szó „mondás”-t jelent, és e speciális értelemben Jézus feljegyzett mondásaira vonatkozik. A Q eszerint egy olyan I. századi iratot jelöl, amely a feltételezések szerint listaszerűen összegyűjtötte Jézus mondásait.

volt megfelelő”, valamint „minden előrehaladás a hitből jön, a kinyilatkoztatott isteni igazságokra való odafigyelésből, a kor sürgetéseire, a feltett kérdésekre való bátor válaszádságból”, de még távolról sem kerültek terítékre azok a hibák, hiányosságok és hiteltelenségek, amelyek kétezer éve kísérik egyházunk történetét.

Ugyanakkor a zsinat ideje alatt a negyven püspök kezdeményezésére – a háttérben főleg Helder Camara küzdött azért, hogy a harmadik világ nyomorúságára ráirányítsa a figyelmet, a zsinat nyilvánossága előtt pedig Lercaro bíboros, a zsinat egyik vezéralakja szállt síkra a szegények egyházáért – az 1965 decemberében Domitillában megrendezett „katakombapaktum” is csak a zsinat perem-eseményének számított az egyház és a közösségi média történetében. A 2500 zsinatoló püspökből csak mintegy 500 írta alá a szegénység egyházának ügyét szolgáló dokumentumot! Főleg a szegény régiók püspökei támogatták az ügyet, az emeletes házzal, autóval, szakácsnővel rendelkező fejlett országok püspökei nem. Azon töprengők: mire számíthatunk tehát az egyháztól? Mikor és miféle választ várhatunk a korunk által feltett kérdéseinkre? Reális elvárás-e részemről, hogy az egyház mint intézmény „felszabadítsa” hívei gondolkodását, és kellő tanáccsal, „fegyverrel” lássa el őket ahhoz, hogy sorsdöntő társadalmi kérdésekben saját kezükbe vegyék sorsuk irányítását, és megoldani kívánják azokat? S mindezek mellett képes-e azzal a bizonyos rendíthetetlen hittel felfegyverezni híveit, amely hit a józan ésszel szemtől szemben megállhat? A gondot az egyházzal kapcsolatban valószínűleg Wittgenstein fogalmazta meg: „Amikor valamit hinni kezdünk, akkor nem egy kijelentést, hanem a kijelentések egy egész rendszerét hisszük.”

Netán épp ebben a megvilágításban nyer értelmet a töprengő angyal?

De hagyjuk az egyházat és a zsinatot, nem mintha inferiőrisként tartanám, csupán a téma meghaladja töprengésem kereteit, másrészt célom érdekében tovább kell haladnom töprengésemben...

III.

Akár humorosnak is tűnhet, hogy bizonyos létünket legmélyebben érintő igazságok voltaképpen természetükből kifolyólag a leghatározottabban ellenállnak mindenféle „népszerűsítésnek” és „befogadásnak”. Nem én vagyok az egyetlen, akit az „Oszlopos szent”-hez hasonló érdektelenség fogad, holott – látszatra – nem is vagyok olyan magasan, olyan messze az olvasótól. Társadalmi életünk beidegződéseiben, beállítódásaiban tehát egyfajta lappangó komikum rejtőzik, amely mintha csak arra várna, hogy napfényre kerüljön. Micsoda összhang pszichológusaink ama beállítódásainkról szóló megállapításával, melyet fentebb már idéztem: „jelenleg lappangó képességként hordozzuk őket magunkban, ha pedig megfelelő körülmények közé kerülünk, rájövünk, hogy ezek készen állnak a cselekvésre...”

Sajnos, bármilyen hevességgel, meggyőződéssel, elszántsággal és lehető legközhírheterőbb módon írja ezt le valaki a változáshoz (akár paradigmaváltáshoz) szükséges meggyőződésből fakadó elszántság és kitartás hiányzik az „emberekből”, talán mert nem rendelkeznek azokkal a kvalitásokkal, érdekeltséggel, amelyre egy változás megkezdéséhez és következetes „kivitelezéséhez” feltétlenül szükség lenne. Ahogy Bergson *A nevetés* című írásában fogalmaz: „Nevetséges lesz tehát minden olyan kép, amely egy maskarába öltözött társadalom, s hogy úgy mondjam, egy társadalmi maskara gondolatát kelti bennünk. Márpedig ilyen gondolatunk támad, valahányszor valami tehetetlent, készet, előre gyártottat figyelünk meg az élő társadalom felületén.”

Persze, ennek a fajta humornak, pontosabban az értelmezésének is megvannak a feltételei...

Éppúgy, mint a társadalmi erők, mozgások megértésének is elengedhetetlen feltétele a műveltség. Valójában, azt kell hinnem, hogy minden értelmes embernek át kell esnie a műveltséghez vezető töprengés önpusztító, önmegettisztító fázisán. Ki kell alakítanunk azt a képességet, mely elveti első benyomásunk által keltett nézetünket (pusztítás), elegendő műveltséget kell „összeszednünk” ahhoz, hogy más szemszögből is képesek legyünk megvizsgálni a kérdést, és ennek eredményeként születik meg a harmadik énünk, amely csendes derűvel szemléli az ütköztetést, és végül – épp a részben humornak köszönhető felülemelkedés révén – egyfajta eleganciát ad a szónak, a gondolatnak, a megnyilvánulásnak.

Ám itt lép színre nem is Klee, hanem inkább Benjamin Angelus Novusa, aki „mintha el akarna hátrálni a múlt eseményeitől”, „és a jövőbe tekint, bár a vihar közeledtét látva nem tud mit tenni”. Benjamin az angyalról beszél, ám én a töprengésemben sokkal kellemetlenebb felfedezésbe bocsátkozom: az a hátráló, tanácstalan angyal a mi megszemélyesülésünk!

Csak kevesen képesek szalonképesen és humorral az emberek képébe vágni az igazságot: a te lustaságod, kényelmességed és ostobaságod miatt tartunk ott, ahol tartunk! Az új angyal téged ábrázol.

Nem valamiféle másra mutogatással szabadulunk, szabadulhatunk meg a problémáktól, hanem az önmagunkkal kezdett gondolat-, avagy dogmapusztítással és újragondolással.

Igen, csak rajtunk múlik az egyház és a politikai rendszer megújulása. A valósi téveszmék mellett – olykor azokkal szépen megférve – a politikai téveszmék is inkább csak fenntartják egyes balgák mentális beállítottságát... Ha nem tévedek, épp René Guénon volt az, aki a demokráciát „egy degenerálódásból következő kóros kifelé fordulás egyik végtermékének” nevezte, sőt mi több, egy kortárs filozófusunk szerint mai társadalmunk (civilizációnk) olyan, mint a levágott fejű csirke, amely még reflexeinek engedelmeskedve szaladgál az udvaron, miközben vérző nyakából dől a vér. Bár csak töprengésről van szó, az én, saját bejáratú töprengésemről, mégis azáltal, hogy megosztani próbálom egy esetleges olvasóval – hátha akad, akit érdekel? – kemény szavaknak tűnnek ezek.

Egyetlen mentségem lehet: töprengéseimet – hat évtized olvasmányai és tapasztalatai alapján – szépítés nélkül írom le. Igaz, hogy nagyon röviden – bár véleményem szerint több száz oldalon sem tudnék többet mondani –, ám sem az egyházhoz, sem bármilyen párt programjához nem igazítom mondandómat. Olyasfajta öntisztító útkeresésről szól ez a töprengés, amely nem apró bosszúságokról és azok orvoslásáról szól, hanem a számomra legégetőbb és a legszélesebb társadalmi rétegeket érintő kérdésről: a jelen történéseinek megmagyarázásáról és a történések jövőbe vetítésének lehetőségéről.

Igen, ezek olyan dolgok, olyan eszmék, amelyek rangja az átlagember számára rég megszűnt, és a modern mentalitás talán értelmezni is képtelen őket, így sokan el sem jutnak életünk, pontosabban utódaink életének leghúsbavágóbb kérdéséhez: mit is lehet kezdeni ezzel a nagyon rossz világgal?

Az én töprengésem nem ad választ ezekre a kérdésekre... A töprengés csak olyasfajta aggregátum-állapotot jelent, amely számomra összefüggőnek tűnő kérdéseket gyűjt össze.

Nem tudok tehát elfogadható választ adni többek között arra sem, hogy miképp válhat manapság minden jöttment „politikussá”, vagy hogy miképp lehetséges az, hogy szerencsésnek mondott nemzedékünk, amely akadály nélkül hozzájuthat minden eddig tiltott íráshoz, „beállítódásától” függően olykor miért nem fogad el bizonyos igazságokat, míg más igazságokat minden tiltás és józan érvelés ellenére népszerűsít és maradéktalanul elfogad?

Értetlenül szemlélem továbbá a korrump politikusok által irányított társadalmat és az általuk meghonosított nyájszellemet. Talán Hamvasnak volt igaza, amikor azt állította: „a kormányzat a polgárságot kecsegtető tételeivel becsapja, és további hatalmaskodását így óhajtja biztosítani, a polgárság a kormányzatot szintén becsapja, mert a tételeket nem hiszi el, és azok mellett csak színleg, bizonyos érdekből foglal állást. A kormány úgy tesz, mintha a nép érdekében kormányozna, a nép úgy tesz, mintha ezt elhinné.” Bergson *maskarába öltözött társadalmáról* beszélünk tehát, és folytatom Hamvas megidézését: „a demokráciának a nép önkormányzatához semmi köze, hanem hatalmi kisebbségi csoport kormányzati hazugsága. A nép teljesen függetlenül attól, hogy valamely tétel igaz, vagy sem, sőt személyes véleményétől is függetlenül, szavazatát a hatalom nyomásának irányában fogja leadni, vagyis a hatalom hazugságára a válasz a nép hazugsága. Az egymást becsapásnak ezt a sajátságos területét nevezik politikának, amely a köztudomás szerint is a mindenkori emberi létezés legelaljasodottabb helye.”

Summa summarum: hazug világban élünk, s miképp Oakshott *A bábeli toronyban* kifejtette: „nem teszünk mást, mint hogy minden reflexió nélkül követünk egy cselekvési tradíciót, amelynek szellemében nevelkedtünk”.

A kérdésre, miszerint mit is tehetünk, mihez kezdhetünk ezzel a rossz világgal, talán egy rövid anekdotát említenék: Niels Bohrnak látogatója akadt abban a kunyhóban, amelyet olyankor használt, ha síelni akart, és amelynek ajtajára egy

patkó volt szegezve. A látogató rábökött a patkóra, és megkérdezte: „Természet-tudós létedre csak nem hiszel benne?” Mire Bohr: „Persze, hogy nem hiszek, de biztosítottak felőle, hogy a patkók akkor is hatnak, ha nem hiszek bennük...”

Niels Bohr, a nagyszerű fizikus tudta, mit beszél. Voltak és vannak fizikai/társadalmi jelenségek, amelyek – bizonyítás és elismerés hiányában – létezhetnek, mégha egyelőre nem is tudjuk őket pontosan megmagyarázni.

Én magam is hiszek abban, hogy mások, akik tőlem eltérően nem kölcsönvett idézetekkel zsonglőrködnek, hanem saját, eredeti meglátásaikkal rukkolnak majd elő, esetleg rávehetik a kultúránk prokrusztészi kínzópadjára fektetett érelmeszesedéssel küzdő társadalmat, hogy megszabaduljon azoktól a kényszerítő erőktől, amelyek deformálták gondolkodását, s ráveszik az embereket arra, hogy egymással közösséget vállaljanak. A jónak, a józan észnek akkor is működni kell, ha én vagy más nem hisz benne!

Lehet, hogy Oakshott elképzelésének van esélye a győzelemre: „A civil társadalomnak el kellene foglalnia azokat a területeket, amelyeket hosszú ideig az állam tartott megszállva”, de az is lehet, hogy azoknak van igazuk, akik – töprengéseik során – arra következtetésre jutottak, hogy tisztességes eszközökkel harcolni tisztességtelenek ellen reménytelen vállalkozás.

„Az angyal a múlt eseményeinek szétromboló hatása elől menekül, és a jövőbe tekint, bár a vihar közeledtét látva nem tud mit tenni.”

Petőcz András: A Chaos biztos pontjai

Beszélgetés a hetvenéves Hogya György Talamon-díjas íróval

A Királyhelmecen élő Hogya György (1956. 8. 16.) prózaíró első írásait a *Nő* és az *Irodalmi Szemle* közölte 1983-ban. Két írással szerepelt a *Próbaút* címen megjelent antológiában, majd a Főnix Füzetek sorozatban önálló kötettel jelentkezett. Legutóbbi önálló könyve, a *Félreértések és félremagyarázások* című esszékötet 2022-ben jelent meg.

– Emlékszel az első sikerre vagy buktatóra?

– 1983-ban a *Nő* című hetilap irodalmi pályázatát hirdetett, beküldtem valamit, amire már nem is emlékszem, és a ki nem adott első díj mellet második díjat kaptam. Nem nevezném sikernek, de ennek köszönhettem, hogy az akkor Érsekújvárbán szerveződő Iródia vezetője, Hodossy Gyula meghívott az első találkozójukra. Ez a meghívás és az azt követő három év alatt ott szerzett tapasztalatok és ismeretségek már kimondottan „szakmai” sikert jelentettek...

– Az írói világod hogyan alakult az évek során? Milyen témák, motívumok dominálnak a műveidben? Változott-e egyáltalán az írói szemléleted és a téma-választás az elmúlt évtizedekben a szlovákiai magyar közösség életében tapasztalható változások tükrében?

– Írói világom folyamatosan változott és változik. Az elmúlt ötven évben sokféle munkát végeztem, és ez a változatosság nyilvánvalóan befolyásolta a gondolkodásomat, a világra való állandó rácsodálkozásomat. A sokféle munka és a sokféle írás együttesen hatott rám. Ma is azt tartom, hogy az írónak rengeteget kell olvasnia. Hogy milyen témák és motívumok dominálnak a műveimben, arról az a pár olvasó tudna mesélni, akik esetleg olvassák az írásaimat. Az olvasmányélmények hatására a témák is állandóan változtak. Egy ideje az esszé műfaja fogott meg, és az esszé fontosságát igyekszem is hangsúlyozni minden egyes írásomban. Ez is nagyon hosszú folyamat, amely talán Montaigne esszéivel kezdődött, és Musillal, Hamvassal, Spenglerrel, Odo Marquarddal folytatódott. Ez persze távolról sem a teljes névsor, különböző esszéírók írásait elemezve, azokon rágódva nagyon sok más, hasonló szerző gondolataival, idézeteivel is kapcsolatba kerültem. Schopenhauer, Borges, Eco és mások utalásokat használnak, és én ezeket az utalásokat is igyekeztem megfogni, értelmezni. Nem tudom felsorolni

azokat a filozófusokat, esszéírókat, akiket alaposabban és kevésbé alaposan, tehát csak rövid írásaik alapján ismertem meg. A kevésbé alaposra mondok egy példát: Nicolo Dáviláról csak az *Irodalmi Jelen* egyik számában közölt széljegyzetei kapcsán szereztem tudomást, de könyveit beszerezni sokáig nem tudtam. Addig azt a pár széljegyzetet „emésztettem”, ami azt jelenti, hogy nézeteit próbáltam megérteni, és amint lehetőség nyílt rá, ütköztetni másokkal. Ebből – tehát a mások nézeteinek ütköztetéséből – kellene, hogy megszülessen a saját véleményem, ami, ugye, bizonyos értelemben mégsem csak a sajátom, hiszen éppúgy része a közös tudásunknak, mint minden más, amit a saját kultúránk ránk erőltetett. Az igazán eredeti gondolkodás képességét azokban látom, akik képesek az adott kultúrkör határait feszegetni. Köztudott, hogy minden egyes kultúrában az ott élő emberek gondolkodását, sőt mi több döntéseit is meghatározza az a kultúra, amelyben felnőttek. Nos, ezt a prokrusztészi ágyat szétrúgni, az az igazi kihívás! Nagy szerepe és kényszerítő ereje van a kultúrák találkozásának, s egy példát ezzel kapcsolatban is megemlítek: Pápua Új-Guinea őslakosai még a múlt század elején is annak az ősrégi szokásnak engedelmessé váltak, amely előírta, hogy az ismert a jó, az az elfogadott, az ismeretlent pedig el kell pusztítani! Ezért ha két magányos bennszülött találkozott az erdei ösvényen, és nem tudtak kitérni, leültek a földre, és elkezdtek emlegetni, sorolni az ismerőseiket. Ha akadt közös ismerős, akkor természetesen a másik már nem idegen, így békésen továbbmentek, de ha nem, akkor meg kellett ölniük a másikat. Ez ugyan egy kirívó, szélsőséges példa, de ha belegondolsz, akkor finomabb formájában ugyanez az érvrendszer hatotta át az európai gondolkodást is. A „suba subához, guba gubához” elv szerint házasságot kötünk, találkoztunk, „rétegződtünk”, és így zajlik ez ma is. Nem öljük meg a másikat, csak jelezzük: „Nem közénk való vagy.” A kultúrák találkozása tehát segít az oldódásban (az Új-Guineai bennszülöttek már nem ismeretlenségük okán ölik egymást), és ezen felül az írásokhoz való hozzáférés is nagyon erősen véleményformáló lehet. Itt jön képbe az esszé, mint a szellemi eszmélés egyik nagyon hatásos eszköze. Persze az esszé önmagában nem sokat ér, ha az esszéíró és a társadalom nem teremti meg az esszéolvasót! Ha nincs érdeklődő, ha nincs „befogadó”, önmagában az esszé hatástalan. Akkor működne a dolog, ha az esszéíró és az esszéolvasó egy erdei ösvényen találkozva leülnének, és megkeresnék közös ismerőseiket... és ha nem találnak ilyet, akkor legalább nem ölik meg egymást...

– Van-e tervezett vagy folyamatban lévő új műved, s ha igen, milyen témában?

– Állandóan dolgozom, és megpróbálok nem gondolni azokra a tényezőkre, amelyek az írásom, esetleg a könyvem kiadását befolyásolják. Az esszéolvasót „megteremteni” csak úgy lehet, ha kapcsolat van közöttünk. Ehhez, ugye, kulturális intézményeink segítségére lenne szükség. Mármint a könyv megjelentetése érdekében. Utolsó kéziratomat már másodszor, tehát második éve „nullázta le” a Kultminor egyik buzgó cenzora, így arra kell gondolnom, hogy az illetőnek

esetleg igaza van, és az írásaim nem érik el a közlésküszöböt vagy... a másokra meg nem is akarok gondolni. Ettől függetlenül írok. Pár esszé van még a tarso-lyomban, aztán egy kisebb szünetet kell tartanom, fel kell töltődnöm. Ez olvasást jelent.

– **Kik azok a kortárs írók vagy költők, akiket különösen szeretsz vagy inspirálónak találsz?**

– Számomra minden „jó” író kortárs. Állandóan visszatérő és meghatározó élményt jelentenek az életemben azokkal az írókkal való találkozások, akik a korrekt vitatkozás és kétely szellemét ültették el bennem. Nagyon hosszú a névsor. Az egyik könyvespolcomra kiválogattam azokat a szerzőket, akikkel rendszeresen tartom a kapcsolatot, ha csak pár oldal erejéig is, de időnként fellapozom őket. A költők közül a múlt század első felének magyar alkotóit ismerem inkább, olyannyira, hogy jó pár kötet ott van az ágyam mellett, és esténként azokat is lapozgatom.

– **Milyen értékek vezérelnek az életében? Mi a legfontosabb tanítás, amit az írói pályán átadnál a kezdőknek?**

– Ha értékekről beszélünk, akkor elsősorban keresztény világunk értékeit kellene, hogy szem előtt tartsuk, hiszen egyházaink közvetítésével alakult ki erkölcsi tartásunk. Azt hiszem, ha őszintén a tükörbe nézünk, akkor be kell vallanunk, hogy a vallás, pontosabban vallásaink egyházai nem váltották be az erkölcsi fejlődésünkhöz fűzött reményeket. Sem tűzzel, sem vassal, sem igével nem tudtuk megnevelni Káinjainkat. Hiába van Tízparancsolat, a vétkeink, esetleg bűneink utáni feloldozást mi saját magunk „kezeljük”. Hiszen gondoljunk csak bele, hogy mire számíthatunk a továbbiakban az egyházunktól, ha a II. Vatikáni zsinat négy konstitúciójának megfogalmazása idején (1965-ben) a Rómától nem messze fekvő Domitillában megrendezett „katakombapaktumnak” nevezett találkozót csupán negyven püspök kezdeményezte! Kidolgozták a szegénység egyházának ügyét szolgáló dokumentumot, és a zsinaton jelenlévő 2500 zsinatoló püspökből mindössze 500 írta alá ezt az említett dokumentumot. 2500-ból 500. Főleg a szegény régiók püspökei támogatták az ügyet, az emeletes házzal, autóval, szakácsnővel rendelkező fejlett országok püspökei nem. Röviden ennyit a példamutató értékmegőrzésről.... A kulcsot a változáshoz a régebbi – egyház előtti – múlt értékeinek ismerete és tisztelete jelenti, valamint a felismerés, amely az egyetlen parancsolat üzenetét jelenti. Egyetlen parancsolatot kell ismernünk, és ez az egyetlen parancsolat bele kell, hogy vesse magát gondolkodásunkba, viselkedésünkbe, érzelmeinkbe. A múlt értékeiből tudunk csak igazán kiindulni, és azokhoz igazodva, azokat igazítva előre lépni. Lehet, hogy valaki szerint túlzott elvárás a történelem alapos – hangsúlyozom, nem teljes! – ismerete, de enélkül csak homokra építünk várat. Ezt tudom javasolni a kezdőknek is. Ha nem olvasnak sokat, nem barátkoznak a művészetekkel, akkor nem fognak tartós alkotáso-

kat létrehozni. Lehet divatos stílusoknak hódolni, lehet népszerű témák fel- és átdolgozásával csábítani az olvasókat, mindez tisztavirágéletű lesz. Ha valaki nem ismeri a kilenc pontos rejtvénymegoldást, nem baj. Ha valaki sokat gondolkodik, és akkor sem jön rá a megoldásra, az sem baj. A baj akkor kezdődik, ha elvárják, hogy valaki megmutassa nekik a megoldást, és ettől okosnak hiszik magukat. Ha nem tévedek, az Iródia kezdeti időszakában, 1984-ben, Tőzsér Árpádnak volt egy elgondolkodtató kijelentése, amikor a kezdőket értékelte: „Az összkép lehangoló”. Ezzel nem a tehetségeket bíráltavagy vonta kétségbe, hanem az erudíció hiányát kérte számon. Nos, tapasztalataim szerint, ha mi, iródiások, felkészületlenül és erudíció nélkül vágunk neki az irodalom hatalmas óceánjának, akkor a mai fiatalok sokkal hátrányosabb helyzetben vannak, mondom ezt annak ellenére, hogy sokkal több lehetőségük van „utánezni” dolgoknak. De, mint a kilenc pontos rejtvényrel kapcsolatban említettem: ha készen kapod a megoldásokat, az csak rövid távú átmeneti megoldást jelent. Abból nem lesz tartósan értékes mű. Több dolgot is hiányolok a fiatalokban. Véleményemre az a tény jogosít fel, hogy több, fiatalok által benyújtott pályázati munkát volt lehetőségem elbírálni. Az első a lázadás hiánya. Semmi újat, semmi forradalmat, semmi lázadót nem látok az „új idők” írásaiban, inkább letargia, szerelmi csalódás, beletörődés, olykor obszcén kifejezésekbe rejtett feltűnési vágy jellemzi ifjú titánjainkat. A másik – amit szintén kapcsolatba tudok hozni hiányos műveltségükkel – a „rálátás” hiánya. Hiszen mint említettem, olyan összehasonlíthatatlanul több lehetőségük nyílik az információk – és itt elsősorban a múltbéli információkra gondolok –, beszerzésére, amelyről mi még csak nem is álmodozhattunk, és mégsem használják ki. Mennyivel nehezebb dolga volt Merezskovszkijnak Julianus aposztatáról, Leonardóról vagy Napóleonnál beszerezni az adatokat, mint manapság! És ennek ellenére, ha megkérdem, hogy mi a véleményük a demokráciáról, vagy mi is az a civilizáció, amelyben élnek, értetlenséggel találkozom. Egy példa ennek illusztrálására. Egy középiskolában tartottam előadást, és rögtön a kultúrával kezdtem. Mennyire van jelen életünkben, viselkedésünkben. Erről tanúskodik például az is, mondtam, hogy itt jártok, és a földön pedig itt hever egy keksz celofánborítója. Mit gondolsz, ki szaladt oda felvenni? Nos, nem a fiatalok. A tanárnő szaladt oda, és vette fel, a fiatalok keresztbe tett lábbal minden szégyenérzet nélkül nézték. Milyen véleményük lehet a kultúráról, és miképp akarnak írni róla?

– Mit jelent számodra a 70. életév? Milyen érzésekkel gondolsz vissza az elmúlt évtizedekre?

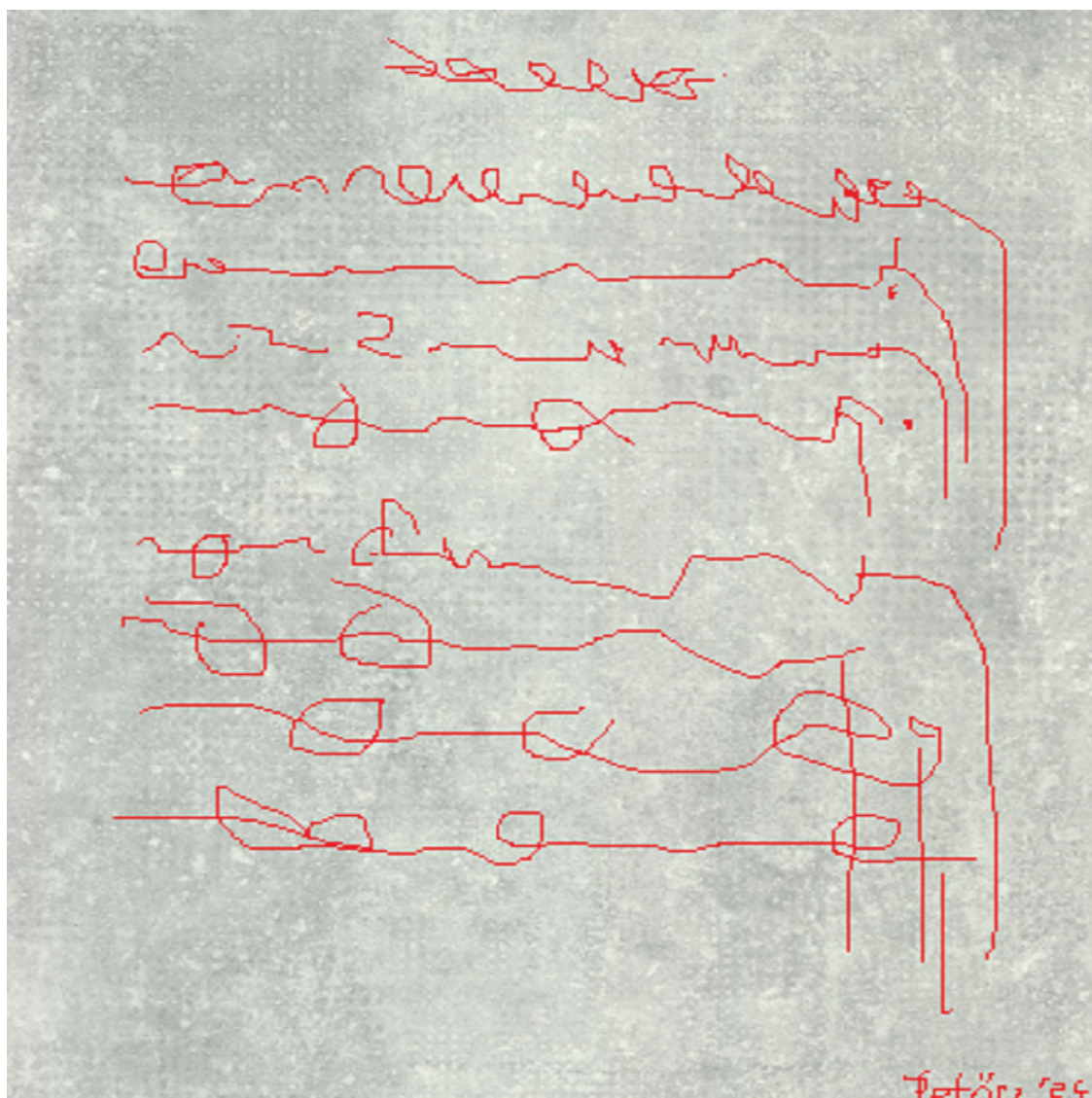
– Sok mindenre megtanított. Miután jómagam is nemegyszer kényszerültem megalkudni – egy alkalommal kimondottan túlélésem érdekében –, sokkal megértőbb és elnézőbb lettem embertárasaimnak a társadalmi igazságtalansággal szemben tanúsított csökönyös belenyugvásának látszó viselkedésébe. Régebben – az imént említett és a fiataloktól elvárt forradalmi hevületnek köszönhetően – úgy véltem, hogy a dilettantizmuson és korrupción alapuló parancsuralmi

rendszerek ellen éppúgy kötelező fellépni, és ha kell, akkor harcolni, mint a tömeg debilitásával határos közömbössége ellen, ám a fizikai munkát végző volt kollégáim között kétkezi munkával eltöltött idő megtanított arra, hogy amiképp nekem nem volt se időm, se erőm azokban az időkben írással foglalkoznom, úgy nekik sem volt idejük, se kedvük olvasással tölteni a szabadidejüket. Ott és akkor szembesültem a „fallal”, amely a magas és a népi kultúra között húzódik. Nem lehet elvárni a kétkezi munkástól, hogy magas eszméssel foglalkozzon... és nem is szabad haragudni rá, netán számon kérni, hogy olvasson; ráadásul esszéket! Ugyan ki tud ilyesmit kitalálni? Az esszé és a magas művészet üzenetei a társadalmi gondok megoldásával kapcsolatban egyfajta szellemi elitnek kell, hogy szóljanak, egy olyan hiteles csoportnak, amely élvezi a tömeg bizalmát, és alkalmas arra, hogy az üzenetek – a népi kultúra képviselői számára érthető, hiteles – magyarázatával komoly társadalmi döntéseket hozzon. Ez az elit távolról sem lehet politikai beállítottságú, az csak csődöt jelentene. Ebbe az elitbe csak olyan a múlt és a jelen értékei iránt elkötelezett emberek kerülhetnének, akik végérvényesen leszámolnak az önmagát állandóan felszámoló demokrácia téves eszméjével. Az elmúlt hetven év megtanított rá, hogy az elkövetkező időkben ilyesmivel nem számolhatok, ezért a csendes, „befelé irányuló emigrációra” szavazok, visszahúzódó életre készülök fel.

– Van olyan élményed, amely különösen meghatározó volt számodra az írói életben?

– Életünk legmeghatározóbb élménye a haláltudat, és nagyon sok író, gondolkodó hajlik arra, hogy az elmúlás gondolatával kacérkodjon. Seneca szerint minden, ami életünkből letelt, már a halálé, Spengler pedig a nyugat alkonyát jósolta, ami, ugye, a mi civilizációnk. Akadtak, persze, radikális gondolkodók is, De Sade márki egyenesen a civilizáció (és nem mellékesen a moralitás birodalma) megszüntetéséért szállt síkra. Mindezzel csak arra a kiábrándultságra szeretnék utalni, amely az utóbbi idők történései miatt alakult ki az emberekben. Vezetőink részéről – a legalsótól a legfelsőbb szintig – értelmetlen döntések sorát tapasztaljuk, és ez elkeveri az embereket. Joggal. Őrült Káinjaink jelenleg is zajló háborúk soráért felelősek, és mi nem látjuk a megoldást. „Az összkép lehangoló”, idézem ismét Tőzsér Árpádot, de most már társadalmi viszonylatban. Hát bizony, szerintem is lehangoló, és a változást – ha lesz – az én korosztályom már nem tudja befolyásolni. Talán tizenöt éves lehettem, amikor már „tudtam”, hogy író leszek. Lesz, ami lesz, de az lesz. Azzal is tisztában voltam, hogy írói munkámmal nem fogom megváltani a világot. De úgy gondoltam, hogy magányomból küldött gondolataimmal, írásaimmal legalább segítek másoknak, hogy ők váltsák meg a világot. Egyébként, válaszom a kérdésedre: életemben a magány a legmeghatározóbb élményem. Ehhez még egy megjegyzés: A minap érdekes diskurzust folytattam az MI-vel. A kérdésem a Theophrasztosz-i és Umberto Eco-i szövegértelmezés kérdéseivel volt kapcsolatos, de nem ez a fontos. A beszélgetés végén

az MI a belé táplált udvariassági szólamokon túl a következőt kívánta nekem: „Kívánok neked magányos, de annál gyümölcsözőbb alkotómunkát!” Mintha saját kiáltásom visszhangját hallanám Platón barlangjából...

Petőcz András: Nyolcsoros, elfelejtett, betonfalra írt költemény
– Házfalakról csorgó – Radnóti Miklósnak

A faló belsejében

*70 sor a hetvenéves Hogya Györgynek,
a továbbgondolások avatottjának*

A katona vagyok a falóból. Az egyik. Sokunk közül.
Bár magam sem tudom, hányan zsúfolódtunk itt össze.
Hisz moccanni is alig. S levegőnk sem elég. De *végig* kell élnünk
s vinnünk e mai napot, hogy ki-ki megtudja: túléli-e, kivárni
az éjt, mikor akháj harcosunk, Szinón, miután
– szökevénynek tetetve magát –
a hiszékeny trójaiak
beengedték s rejtekünk is bevontatták –
hogy az majd megvédi őket tőlünk – a városukba,
annak *tölgyreteszét titkon megnyitva*,¹ végre kienged.
Mely óra nekünk a szabadulása,
Páris népének a pusztulása, még ha közülünk is odavesznek
egyen-ketten. Nem is tudom, mióta vagyunk itt,
tíz éve is tán, Trója alatt. Igaz, én nem az első seregekkel jöttem,
bár ennek is jó ideje már. De hiába eddig minden igyekezetünk,
az idő mintha megállt volna, csak mi lettünk napra nap
öregebbek. Igaz, még ha volt,
hogy időre-órára hozzájuk pártolt is a szerencse,
a városbéliek ideje is fogyott ezalatt, ami bár fogyatkozó
hitünk is táplálta, erőnk nem lett több. Az ötletgazdának,
hogy *ezt s így* még ki kellene próbálnunk, persze, könnyű.
Ha terve beválik, a dicsőség övé. Ha nem, még ha halna,
a mi fogunk is bánja. De nem háborgok, a parancs:
parancs, csak – hol asszony, gyerek, otthon – haza is jó lenne
mennünk már. Időnként ugyan szédeleg erre néhány némben
a környékről, vetve sűrűn vágyteli pillantásaik ránk (igaz,
viszonzásként seregünkéből is sokan rájuk), de táborunk
szigorú őrizet alatt: se ki, se be
csak úgy. De most még nehezebb helyzetben idebent –
levegőnk is alig. Társaim közül többen unottan társasoznak –

¹ Vergilius: *Aeneis* (második ének; Lakatos István fordításában)

valahogy el kell *ütni* az időt, mígnem ütni fog a mi óránk,
mások – már ahogy látnom lehet a lovunk kívülről szemmel
észrevehetetlen résein beszűrődő erőtlen
fény sugarban – bóbiskolnak nyáluk csorgatva,
s utálkozva fintorognak néhányan, kik közelében valamelyikünk
elszellentette magát, s van, aki csak egykedvűn, fogfájósan bámul
maga elé, vagy malmozik az ujjaival, netán a magával
idecsent elemózsiáját majszolja
és nem gondol, legalábbis igyekszik nem gondolni semmire.
Főleg arra, ami néhány óra múlva történni fog,
azaz a jövőre, mert a jövőnk mindig csak párórányira tölünk...
miközben jelenünk a jövőnk múltja lesz... Bár társaim-e társaim? Külön-világ
mind, kik nem törődhetve azzal, mit mutat a belső órájuk – külső parancsra
mozdulnak egytől egyig, s ha jön is tán egykor egy poéta,
ki világgá hírelti sorsunk,
legjobb, ha világtalan lesz, mert csak úgy adódik némi esélye,
hogy látásától nem elvakítva látja majd történetünk igazi lényegét
s benne mindazokét, kik miközben körbeszemlélvén világuk,
abban legfőképpen önmaguk voltak látni és elhelyezni képtelenek...
No de hány óra is már? És hátra mennyi még?
Mintha sötétedne már odakint... Lehet,
az állatok most térnek nyugovóra,
s a városbéli férfiak talán most teszik
magukévá asszonyaik még egyszer utoljára, aztán elmúlik
ez óra is, s csak a korhelyek danáznak még a fogadóokban,
majd – midőn *a vizekből éjszaka csap fel*² – részegen
el is taknyolhat egyikük-másikuk,
eljő, el a mi óránk is, már ha Sinón nem alussza el az időt...
na mindegy, szundítok egyet addig én is,
aztán lesz, ami lesz, s ha szólít az idő,
teszem a dolgom, és nem érdekel,
hogy majdani krónikás poétánk megfélelkezik-e róla,
hogy volt valaki a danaók közt odabent az általa megénekelte falóban,
aki a feledés mocsarát elkerülni már egyedül csak benne bízhatott,
s akinek szabadulása órája Páris népének halálát hozta el,
miközben senki nem tudhatta,
bár mindig az a kérdés,
mi lesz,
mi lehet még ezután?

(Dunaszerdahelyen, 2026. július 9-én)

²Vergilius: *Aeneis* (második ének; Lakatos István fordításában)

Boltív

(Hogya György 70. születésnapjára)

A semmi közepe a nincs esélye,
egyetlen dobása a csillagos ég,
ma együtt lobbizzák ki a színek a
fekete-fehéret, a jólét – pótszék.

A jövő azzal tölti idejét, fény-
évekkel jobb óramúzeumot tart
fenn a mindig sietős jelennél, a
múlt ott az órás, szabad idejében

a bűnön a tények osztozkodnak, a
bűntényből nem marad, csak a semmiség,
a változás, az újrakezdés maga
legyőzhetetlen, esendő igazság.

A tudás biztonságos fék, ellensúly,
talpig nyomja a gázpedált az üres
autóban, Isten mindenütt jelen
van, csak a tükörből hiányzik, jól van.

„Varrás csomó nélküli cérnával”

Hogya György méltatása

Hogya Gyuri a nyugtalan kutató, aki az igazságot keresi, nemcsak a történelem játékos kiegészítésében hisz, hanem a személyes jóvátételekben is. Arisztotelészt idézi, de önmaga jelenik meg, amikor a világ közönyével szemben reflektál annak értetlenségére, a személytelenített valóság penészvirágaira. Hogya Gyuri Mitüsz szobra előtt állva arra vár, hogy végre a szobor rázuhanjon Mitüsz gyilkosára. De kire mutassunk? Tudja-e a szobor, az eltelt korok távlatából, hogy melyik irányba zuhanjon igazságot tenni? Arisztotelész a *Poétikájában* rámutat erre a különös igazságtételre.

„A tudatlanság, amely felismeri önmaga elégtelenségét, már nem igazi tudatlanság.”

A tudatlanság, bár rövid távon kifizetődőbbnek mutatja magát, mégsem a közönyt, a nagyvonalú figyelmetlenséget választja Gyuri, hiszen felelősséget kíván vállalni környezetéért, valóságáért, az igazságért, amelyet ugyan senki sem kér számon rajta, mégis saját keresztként cipel. De még ő sem állhat szoborrá merevedve korunk felfoghatatlan rohanásában igazságot tenni önnön zuhanásával. Viszont Gyuri a felismerés terhével, a felelősség és az igazságosság tisztaságával szemléli a világot.

Nem elég, hogy sem a tudomány, sem a filozófia, sem pedig az irodalom nem adhat teljes körű ismeretet sem szellemi, sem etikai értelemben a valóság komplex megismeréséhez, de a lapokat is összekeveri, mindent bizonytalanságban tartva. A szellemi nagykorúság eléréséhez saját létünk valódi okát kellene megindokolnunk, vallja Hogya Gyuri. Az indoklás valamirevaló és egyetlen eszköze a képzelet: a történetek, a mítoszok valóságával, foghíjas ismereteink kiegészítésével lehetséges. Saját létünk okának értelmezése és elbeszélése segíthet megérteni, kik vagyunk. Már Arisztotelész is müthophilosznak nevezte magát; ezt a gyermeki szenvedélyt nem vesztette el a mai kor embere sem, még ha a történetek, befogadásának felülete meg is változott, illetve a szakrális mélység üzeneteit elnyomja a modernitás felszínes zaja. Hogya György ragaszkodik az archaikus gyökerekhez, ezen a forráson keresztül kívánja megformálni és megtartani fókuszát. Antik és modern gondolkodók belátásai felől szemlélődik, mérlegel, kitölti a réseket. Nem spekulál, hanem a hagyományhoz kapcsolódik: onnan építi fel világot, kérdez, illeszt, szövi össze a szálakat.

Kierkegaardot idézve: „...a spekuláció titka a megértésre vonatkozóan bizony nem más, mint varrás csomó nélküli cérnával, amellyel csodálatos módon bármeddig varrhat az ember, vagyis bármeddig húzhatja a szálát.”

Gyuri vallja, hogy „az író tapintata az irónia”. Az író tapintata a teret adó figyelem, az előzékenység és a nagyvonalúság. Miközben szokás az írótól távot tartani, akár egy mágustól, sámántól vagy varázslótól. Egy íróhoz örökön vonzódni is szokás, mint szögnek a mágneshez, félve és vágyva minden erejét, minden szavát. Az igazság beavatott tanúja pedig tudja, hogy minden kimondott és leírt mondat varázsigé. Ennek az erejében bízva kívánok a továbbiakra is sok alkotóerőt és jó egészséget!

Petőcz András: Háborús képvers ismeretlen nyelven

Egy bodrogi közti időutazó, avagy a 'hogyaság' mibenléte

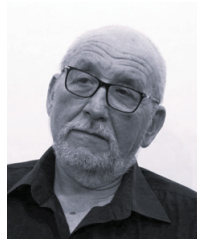
„Írni kell, jól kell írni, ez az egyetlen követelmény.”

Ismeretlen ismerősként köszöntöm Hogya Györgyöt, és nem csak a hetvenedik születésnapja alkalmából. A jeles évforduló kiváló alkalmat adott arra, hogy a szikár, de tartalmas életrajzi adatok mögé lesve megismerjem az embert, az író, a gondolkodót. Ez alkalomból is köszöntöm e megismerés örömeivel, amely során a sorokban és a sorokon túl nagyszerű és kivételes dologra találtam. A 'hogyaság'-ra.

Talán az 1956-os születési dátum, mint a közelmúltunk jobbító tenni akarásának történelmi szimbóluma, predesztinálta ezt a gazdag életutat. Ami elsőre feltűnt: Hogya György mindig ott volt, ahol kellett, ahol valami fontos történt. Vagy részese volt a történésnek, vagy előidézője. Annak idején aktívan részt vett az induló *Iródia* mozgalomban, az *Iródia Füzetek* egyik szerkesztője is volt. Az értelmi létforma meghatározta tevékenységét és tetteit. Szülővárosában már fiatalon szervezte a közéletet, és „megbélyegzett” lokálpatriótaként Királyhelmeceken, a Bodrogköz szívében teremtett maradandó értéket. És közben írt, írt, és azóta is ír.

Azt hiszem, az írói énje képes megragadni az időt és benne a pillanatot – ritka adottság – sőt, ahogy egyik korai novellájában írta, olyankor ő maga a pillanat. Írásait olvasva az az érzésem, hogy keresztmetszetek szembenálló tükreiben látja és láttatja a valóságot. A tükrökben távolodó tükörképek mintájára eltávolodik a tárgytól, hogy aztán visszatérjen a tükröt megkerülve, és újabb messzeségekbe vigye az olvasót. A mélyére hatol a témáinak, bejárja a mikro- és a makroközmű közötti teret. Mindig messziről közelít, mert jól tudja, hogy távolabbról több minden látszik.

Az viszont jól látszik közről és távolról is, hogy a dolgos hétköznapiakban hömpölyögve zajlott az élet, folyt a munka a kultúra szélesen kanyargó medrében. A teljesség igénye nélkül: Városi Művelődési Központ, Zemplén TV, Csemadok. A Szlovák Televízió Magyar Adásának szerkesztése, a magyarság életével foglalkozó riportok. Az Árvalányhaj énekegyüttes létrehozása, a Bodrogközi Népi Együttes megújítása, Tice-táborok szervezése. 1990 és 2005 között több helyi lapot alapított és szerkesztett, a *Helmeci Mécsest*, a *Keleti Újságot*, a *Helmeci Híreket*. Társaival több helyi egyesületnek, civil szervezetnek a megalapítója, és több kulturális rendezvénysorozatnak a kezdeményezője volt. A sok szerkesztői és a kultuális-közéleti szervezőmunka mellett pedig írt, ahogy ideje engedte.

A pillanat

A szempilla is erdő,
mögötte tó és végtelen táj.
Távol a közel, a mélyben remegő,
saját, külön világ.
Ha feldereng a messzeség
benne, oly közel kerül a titok,
akaratlanul is hozzád
és fel mégsem nyithatod.
Pillant a tér is, az idő
peremén megakad,
valami megreked –
tán a világ benned.
Az időt elveszítheted,
elszálló vak madár,
a szempillák erdeje felett
szárnyat bont a pillanat.

Haza

Debreczeny Györgynek

Haza csak ott van,
ahol mi nem vagyunk.
A magasban,
a mélyben,
hajózunk
a Kárpát-koszorúban,
agyunk sekély vizében.

Haza a mesékben,
a térképrajzoló
felhők az égen
hazákat ígérnek

rossz káromlásain
a bódító szélnek.

A haza a nyelv
és átrepülne
a vad határon,
szabad a szó,
Noé galambja.
Égre szálló szavak
kalárist fűznének
a szivárványhíd alatt.

*(Nevezhetjük vitának,
vagy akár eszmecserének?
Csak a különböző eszmék
cserélhetőek.
A rögeszmék
végtelen gyöngysort fűznek
és a saját igazság-tüzén
saját pecsenyét sütnek
– minek?
Igent igenre
úgysem cserélhetsz.)*

Az igazgyöngyök
nem gömbölyűek,
a ház és a haza
összeillenek – mégis!
Az ordítózás zaja
jobb- és balközépek
ordenáré szitka
soha nem otthona
a reménynek.

Haza ott nincs,
hol egymásba harapunk,
és fogunk vicsorog.
Ilyenek
a hazátlan magyarok.

Kaméleon század

*„mert az emberiség Sztálint szemelte ki,
hogy benne öltsön testet határtalan reménye.”*
(Paul Eluard – Somlyó György fordítása)

Jobb lenne valahol
az isten háta mögött
parlagon
kérődzni a semmit,
Eluard és Aragon is,
versbe szedte Zsdanov rögeszméit.
Metamorfózis?
Pacsirtából denevérek,
az éneklő kutya
a ringben lesántult harci eb.
Végtelen a véges
már nem is settenkedik.
Az őrzők a strázsán
Duchamp biciklikerekén ültek.
A kerékpár két pedálját
felfelé taposod,
lefelé kalimpál.
A háborúk jönnek-mennek,
kacsint a halál,
hős gyávák,
ideiglenes békék.
Zsdanovok nyáladzanak,
történelmi percek,
homokvár épül a romokon,
költők, művészek
félnek,
sűrül a sznob unalom.
A verseket felzabálja
a kaméleon.

Egy ház Közép-Európában – Gágyor Péter barátom 80. születésnapjára

Különös dolog a felejtés. Nem pusztán azért, mert igazságtalan, hanem mert többnyire nem rosszindulatból történik. Egyszerűen mindig talál magának sürgősebb ügyeket, és mire észrevesszük, azok az emberek is lassan kikopnak a közös emlékezetből, akiknek valaha természetes helyük volt benne. Persze nem egyik napról a másikra, és nem látványosan. Inkább úgy, ahogyan a régi fényképek fakulnak ki lassan a falon. Ott vannak még ugyan, de már alig-alig állunk meg előttük.

Az elmúlt napokban gyakran jutott eszembe ez a gondolat, miközben ezt az írást próbáltam megírni. Első pillantásra talán nincs is sok köze egy nyolcvanadik születésnaphoz. Egy köszöntőnek ünnepelnie kellene. Felidézni egy pályát, könyveket, előadásokat, verseket, szerepeket és jeles állomásokat. Mégis újra meg újra ott találtam magam annál a kérdésnél, amely történészként is régóta foglalkoztat: hogyan történik meg egy élet csendes félreolvasása? Hogyan fordulhat elő, hogy valaki egész pályáján következetesen ugyanazokat az értékeket képviseli, mégsem foglalja el azt a helyet a közös emlékezetben, amelyet tehetsége, műveltsége vagy emberi tartása alapján elfoglalhatott volna?

Sajnos nem tudom a választ. De rólad írni talán csak innen érdemes. Mert miközben sokan bizonyára az életművedről fognak írni, én egyre inkább azt érzem, hogy engem nem elsősorban a megjelent könyvek, a színpadra állított darabok vagy a versek érdekelnek. Hanem az az ember, akivel az elmúlt másfél évtizedben számtalan estét tölthettünk együtt. Aki végignézte, hogyan leszünk fiatal házaspárból a Zsuzsival nagycsalád. Aki ismerte a barátainkat, a vívódásainkat, az örömeinket és a kudarcainkat. Aki ott volt velünk akkor is, amikor az élet ünnep volt, és akkor is, amikor már régen nem volt az.

Ha ma valaki megkérdezné tőlem, ki Gágyor Péter, bizonyára csalódott lenne a válaszomban. Nem azzal kezdeném, hogy író, költő, drámaíró vagy rendező. Nem sorolnám a köteteidet és a bemutatódodat. Inkább arról beszélnék, milyen veled utazni. Kassára. Vagy a Székelyföldre. Vagy éppen csak Komáromból valahová a Felvidéken. Mert veled az út soha nem egyszerű közlekedés volt. Egy település neve mögül egyszer csak előlépett egy régi színész, egy hajdani próbafolyamat, egy felvidéki tanár, egy költő, egy prágai este, egy román rendező, vagy egy olyan történet, amelyet rajtad kívül talán már senki sem őriz. Te nem

adatokat hordtál magaddal, hanem embereket. Nem emlékeztél rájuk, hanem valahogy tovább éltetted őket.

Történészként mindig irigyeltem ezt. Mi levéltárakban kutatunk, és megpróbáljuk rekonstruálni a múltat iratokból, jegyzőkönyvekből, levelekből, naplókából. Te ezzel szemben élő emlékezetként működöttél. Egyetlen délután alatt gyakran több emberi sorsot idéztél fel, mint amennyit egy történész heteken át kutat egy levéltárban. Ráadásul nem is azért meséltél, hogy megőrizd őket. Hanem mert számodra a múlt soha nem lezárt idő volt. A beszélgetéseidben mindig jelen időben élt tovább.

Az elmúlt hetekben újra elővettem néhány könyvedet. Kicsit azért is, hogy remek idézeteket keressek ehhez a köszöntőhöz. Aztán rájöttem, hogy az idézetek mennyire igazságtalanok. Egyetlen mondatba próbálnak bezárni egy egész embert. Így sokkal inkább arra lettem kíváncsi, mi az a kérdés, amelyhez újra és újra visszatérsz. Ahogy olvaslak, egyre inkább az az érzésem, hogy valójában mindig ugyanarról írsz. A színház csak nyelv. A vers is csak nyelv. És a közéleti publicisztika is csak nyelv. Téged valójában mindig az ember érdekelt. Az, hogyan őrizhető meg a belső tartás akkor, amikor körülöttünk minden változik. Amikor országok, rendszerek, divatok és eszmék változnak. Amikor az ember egyszer emigráns lesz Göttingenben, később hazatér, és mégis azt tapasztalja, hogy a hazatérés sem old fel minden kérdést. Erről ritkán beszéltél nem keserűen. És volt is rá okod.

Ez az a része az életednek, amelyről szerintem nem szabad hallgatni. Mert a történethez ugyanúgy hozzátartozik, mint a könyvek vagy az előadások. Nem értem, miért nem kellettél igazán annak a magyar kulturális közegnek, amelybe hazatértél. Nem tudom, volt-e ebben félelem, kényelmesség, közöny, vagy egyszerűen csak az a sokat emlegetett közép-európai tehetség – arra, hogy a saját értékeinket mindig későn ismerjük fel. Azt viszont látom, hogy miközben mások biztos intézményekben, kényelmes pozíciókban építették a pályájukat, te a SZEVASZ-szal jártad a vidéket. Kis művelődési házakat. Falvakat és kisvárosokat. Sokszor méltatlan körülmények között, szerény gázsikért, de ugyanazzal az igényességgel, amelyet egy nagyszínház színpadán sem adtál volna alább. Nem hiszem, hogy ezért bárki szobrot érdemelne. De azt igen, hogy emlékezzünk rá. Mert a kultúra történetét nem csak azok írják, akik reflektorfényben dolgoznak. Hanem azok is, akik akkor sem engednek a saját mércéjükből, amikor senki sem figyel rájuk.

Valójában nem is ez az, ami miatt ma írni szeretnék rólad. Az igazságtalanságok történészként mindig foglalkoztattak. Egész pályámat olyan emberek között töltöttem, akiknek az életét sokszor nem a tehetségük, hanem a koruk, a politikájuk, a születési helyük vagy egyszerűen a véletlen alakította. Megtanultam, hogy a történelem ritkán igazságos. A kultúrtörténet sem az. Ha valamit számonkérek, nem rajtad kérem számon, hanem azon a világon, amely sokszor nem tud mit kezdeni azokkal, akik nem simulnak bele kényelmesen a saját közegükbe.

De mindez még mindig csak a pályád története. Engem ennél sokkal inkább érdekel az életed. A házatok. Mert ma már azt gondolom, hogy az ember nem csak könyveket ír. Házakat is épít. Nem téglából, hanem jelenlétből. Figyelemből. Abból, ahogyan fogadja a másikat. Abból, hogy tud-e időt adni neki egy olyan korban, amely egyre inkább azt sulykolja, hogy az idő pénz, a beszélgetés luxus, a figyelem pedig pazarlás. Ti valami egészen mást tanítottatok nekünk. Azt, hogy az idő nem ráfordítás. Hanem ajándék.

Nem tudom megszámolni, hányszor ültünk nálatok. Nem tudom felidézni az összes estét sem. Talán nem is kell. Az emlékezet különös módon nem a rendkívüli pillanatokot őrzi meg a legmakacsabbul, hanem azokat, amelyek akkor teljesen hétköznapiak tűntek. Ahogy Ildikó behozza a levest. Ahogy valaki még tölt egy pohár bort. Ahogy egy mondatból hirtelen vita lesz, a vitából nevetés, a nevetésből pedig újabb történet. A gyerekek közben bóklásznak a kertben, vagy hasalva játszanak a szőnyegen, újra felbukkannak, majd ismét eltűnnek, mi pedig észre sem vesszük, hogy közben ránk esteledett. Ma már úgy látom, hogy ezekben az estékben volt valami, amit akkor természetesnek hittünk, pedig egyáltalán nem volt az: egy életforma.

A polgári szó ma már sokszor félreértett, én azt hiszem, kevesebb köze van a vagyoni helyzethez, annál több a belső fegyelemhez. Ahhoz a magától értetődő meggyőződéshez, hogy könyvek nélkül szegényebb az ember, hogy egy vacsora nem csak az ételről szól, hogy a gyerekeknek nem külön kell kultúrát tanítani, hanem egyszerűen olyan közegben kell felnőniük, ahol a kultúra a mindennapok természetes része. Ahol egy vers ugyanúgy szóba kerülhet, mint egy régi családi történet. Ahol Shakespeare és Tamási Áron nem ünnepi alkalmak vendégei, hanem régi ismerősök. Ahol egy román rendező vagy egy prágai előadás éppúgy része a hétköznapiaknak, mint az, hogy elfogyott a bor, és le kell menni még egy palackért.

Sokszor gondolok arra, hogy a gyerekeink mit vittek magukkal ezekből az estékből. Biztos vagyok benne, hogy nem fognak emlékezni arra, miről vitatkoztunk Purcäretével kapcsolatban, vagy hogy éppen melyik Gágyor-darab került szóba. De emlékezni fognak valamire, ami ennél fontosabb. Arra, hogy léteznek olyan házak, ahol a gondolatnak becsülete van. Ahol nem kell szégyellni a kíváncsiságot. Ahol a vita nem ellenségeskedés, hanem a másik ember komolyan vétele. Ahol lehet hosszasan keresni a megfelelő szót, mert senki sem sűrget. Ma, amikor egyre gyorsabban élünk, egyre rövidebb mondatokban beszélünk, egyre türelmetlenebbül hallgatjuk végig egymást, utólag szinte hihetetlennek tűnik, hogy ezek az esték milyen lassúak voltak.

Az ember negyvenéves korára többnyire már azt hiszi, hogy ismeri a barátság természetét. Tudja, kik azok az emberek, akik mellette maradnak, érzi, kik fognak idővel elkopni mellőle, és kik azok, akikkel egyszerűen másfelé sodorja az élet. Aztán történik valami, amire senki sem készülhet fel. Meghal az apja.

A gyász különös tapasztalat. Nemcsak azt az embert veszi el tőlünk, akit szeretünk, hanem egy időre a világ természetes rendjét is. Minden ugyanúgy működik körülöttünk, mint korábban, mégis minden idegenebbnek tűnik. Az ember ilyenkor döbben rá, hogy nem vigasztalásra van a legnagyobb szüksége. A vigasztalás többnyire ügyetlen műfaj. Inkább arra vágyik, hogy legyenek emberek, akik előtt nem kell összeszednie magát. Akik nem akarnak bölcs mondatokat mondani. Akik egyszerűen jelen vannak.

Ti ilyenek voltatok.

Erről ritkán beszélünk. Talán azért, mert vannak dolgok, amelyeket az ember nem akar elhasználni a nyilvánosság előtt. Mégis úgy érzem, rólad írva ezt nem hallgathatom el. Mert amikor apánkat elvesztettük, nem egyszerűen mellettünk álltatok. Valami sokkal nehezebbet tettetek. Hagytátok, hogy a gyász a maga természetes idejében történjen meg. Nem akartátok kisebbnek láttatni, nem próbáltátok elterelni róla a figyelmünket. Egyszerűen befogadtátok. Ma már, azt hiszem, ez az emberi együttérzés egyik legérettebb formája. Nem enyhíti a fájdalmat, csak nem hagyja magára azt, aki hordozza. Talán ezért érzem ma is úgy, hogy amikor rólatok beszélek, valójában soha nem csak rólad beszélek. Ildikóról sem lehet külön írni. Kettőtök története régen túlnőtt mindkettőtökön. Ti együtt teremtetek meg valamit, aminek ma már alig találom a nevét. Talán egyszerűen úgy lehetne mondani: otthont. De ez a szó is túl kevés. Mert az otthon nem a falakban volt, hanem abban a magától értetődő bizalomban, amely körülvelt benneteket. Abban, hogy nálatok soha nem kellett szerepet játszani. Nem kellett okosabbnak látszani. Nem kellett mindig igazat adni egymásnak. Nem kellett egyformán gondolkodni.

Ez utóbbi különösen fontos lett az elmúlt években. Volt idő, amikor ugyanazokra a közéleti történésekre néztünk, és egészen más országot láttunk bennük. Fiatalabban talán azt hittem volna, hogy az ilyen különbségek szükségszerűen szétfeszítik a barátságokat. Ma már inkább azt gondolom, hogy éppen ilyenkor derül ki, mit ér egy kapcsolat. A közélet egyre inkább arra nevel bennünket, hogy előbb véleményeket lássunk, és csak utána embereket. Ti valami egészen mást képviseltetek. Azt, hogy a másik ember soha nem azonos egyetlen politikai meggyőződésével. Hogy lehet vitatkozni úgy is, hogy közben nem akarjuk elvenni egymástól a múltat. Ez ma már ritka tudás. És talán éppen ezért olyan fontos.

Nyolcvan év fölött az ember alighanem másként tekint vissza az életére, mint negyvenévesen. A sikerek és kudarcok helyére lassan az emberek kerülnek. Nem az válik fontossá, hogy hány könyvet írtunk, hány előadást rendeztünk, hány díjat kaptunk, vagy hány kritikát őriznek még a könyvtárak. Hanem az, hogy kik maradtak mellettünk. Kiknek lettünk részei az életében.

Ha valamit kívánhatok neked ezen a születésnapon, az nem a hosszú élet. Az idővel egyikünk sem alkuszik. Sokkal inkább azt kívánom, hogy tudd: vannak emberi jelenlétek, amelyek jóval túlmutatnak a saját életükön. Nem azért, mert legendává válnak, hanem mert észrevétlenül beépülnek mások életébe. Így a

miénkbe is. Nem tudom, mit őriz meg belőlünk az idő. A könyveket? Talán. A verseket? Remélem. A rendezéseket? Egy darabig bizonyosan. De egyre inkább azt gondolom, hogy az ember igazi életműve nem ezekben mérhető. Hanem abban, hogy hány ember érzi úgy egy idő után: nélküle másképp alakult volna a saját élete is.

Ha egyszer majd a gyerekeim megkérdezik tőlem, kik voltak azok a felnőttek, akik mellett természetes volt felnőni, akiktől észrevétlenül tanultam valamit a világról, a könyvekről, a vitáról, a figyelemről, a vendégszeretetről és arról, hogy a kultúra nem foglalkozás, hanem életforma, nem fogok hosszú magyarázatba kezdeni. Egyszerűen azt mondom majd: volt egy ház Közép-Európában.

És nekünk megadatott, hogy otthon lehessünk benne.

Boldog születésnapot, Péter.

Petőcz András: Felülről érkező ismeretlen nyelven küldött üzenet

lesz városom

(Gágyor Péter 80. születésnapjára)

a mostani akár egy szétnyitott napilap. lapoznám,
de mindkét kezem egy-egy falba ütközik, felkapcsolják
a villanyt, a betörő huzat leveri a tetovált hamutartót,
s a vizespohár csak azért nem robban ezer darabra,
mert időben elkapom. lesz nekem városom.

később rádöbbenek, de hiszen én magam vagyok,
ezernyi tekergő, szűkölő, szűkülő, szőkülő utca,
a terek tüdeje, a fák szívverése, hiába várt zápor,
az aszfalt íze a fejreállt motoros lyukas zápfogában,
a kémény lecsapódó füstje, a csíkokra szabdalt égbolt,

látom: csontjaim tartóoszlopok, pulzusom
a főutak lüktetése, csorba járdasziget magánya,
szemhéjam mögött százezer kicsi én vár
újraélesztésre, de indulni kell megint, egy idegen
élet korma csap orron, s a sínek az égbe vezetnek.

hol vagyok? az arcanincs árusok sietve alkudoznak,
portékájukat utánam dobják, ha rájuk legyintek,
vartyognak idegen nyelven. lesz nekem városom,
kivasalt vánkosom, űrűres ágyakon kedvesem,
virágzó főterek, lombsátor kávéház, kockás körforgalom,

lesz nekem városom. kiállom a szobrok pillantását,
többé meg nem szöknek hűs szökőkútjaim,
a fekvőrendőrök szép lassan felegyenesednek,
színház lesz, végre otthon, ismerős ügyelők,
marionettek, pipafüst, sarkig tárt ablakok, fényarany.

Kenyér

(A 80 éves Gágyor Péternek)

Szitakötőszemű aranyásó vagy,
elfelejtett csomagmegőrző, Isten,
a csönd hallótávolságon kívül van,
fütyül rád, elnyel a hiány, a minden.

Reménytelen, sótlan az élet, mindig
ugyanaz a virág hervad el, nézlek,
szívem verdes a leejtett kilincsig,
este lesz, mire az ajtó felébred.

Önfejű, vén kamasz a vers, felhasznál,
vízipisztollyal céloz homlokodra,
pókhálóba száműzött deres hajszál,

paradicsom-jégverés, poklok pokla,
kalapból kinőtt tökfej az akarat,
kígyó lett a költő, farkába harap.

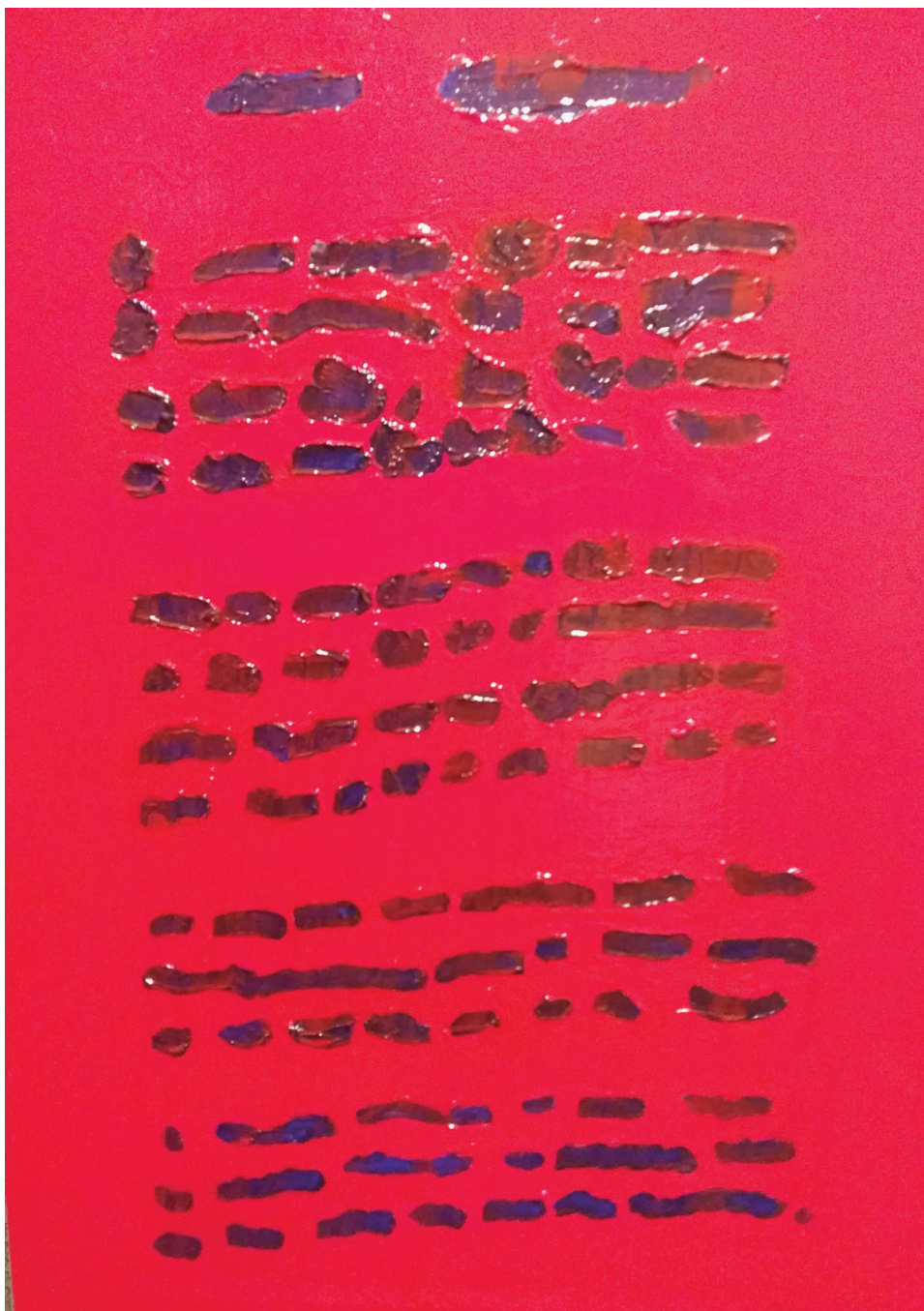
Verseké

Saját versemben, tudom,
elárulsz.
Elejtett szavaimból indulva,
sajátosan futó,
deformált mondatokkal
leszek elárultad.
Fel nem ütnék
benned fejüket
nálam sikerültebb sorok,
botfüleddel nem ütheted,
bár törnél verslábat, betűcsontot.
Nyomomba nyelv(hegy)eden, ó persze,
egy szép hang nem forog,
nem ér csücsöri szádba strófáim heve,
fürtökben csüngő rímek erjedő leve,
az (se) vagy nekem, mint másnak a párlatok.
Tudom, ezek a halmozott szóragok
rághatatlanok, sejtem rég,
darabos, megszegett szavak, bomladozó sorrend,
hangzatok, amikhez szoktál.
Mondattanilag
ki ejtett át kit?
Másképp hangzva:
milyen nyelvi (ész)dolog engem verssel
szelni fel, sorban, decinként lehajtani?
Saját jogon, sajátosan hozzád látva
verselhetném el a bajod,
ha valahára hozzád fognék,
és húznám sorsodra
soronként versemet.
Dehogyan fogom.
Esténként, fojtva szeszekbe,
felfogni hogy jutna eszedbe,
szájadban gyűlő
szavaim miféle
versekké
nyálazod össze.

Sárból víz

Meg kell mosni a lábad,
a sár egyre nagyobb,
bent eredendő tisztaság,
hétvégén felmostunk mindent,
de mindent, a szoba ragyog.
Ez új helyzet, esőzés, de ne úgy
képzeld el, hogy csak az ázás,
hanem a talaj, a hideg,
metsző orkán jelleg, a szélei a helynek, ahol vagyunk,
élesek, ott alakulnak a viharok.
Áldatlanok az állapotok.
A lábát a kutyának, bizony, meg kell tisztítani.
Ránk fér a mosdás, mi még gyakran is fürdünk,
a zuhanyból inni lehet, ez szokás itt,
ha a vízben összegyűlünk, mindig egy korty,
hát tisztára eláztunk a nagy sétán,
besározódtunk, na.
Felveri a szagló, ázott port a lábunkra,
bokánkra, szóval érted, ránk az ítéletidő.
Meg kell tisztulni, meg kell fürdenünk végleg.
Magunkat felkészíteni a bentre.
Nem kérdezel. Nem tudod, mi lesz, felveszünk kézbe,
megyünk veled a kádig, a víz kieresztve értünk,
a kézbe, testen a szőrre, szájra. Mindenhová érünk.
Meg kell emberelni magunkat, mondjuk később,
magunknak hajszárításkor. Hülyeség, tudom, de jól viseled,
szőrszárításnak lehetne hívni, persze, mert
kutyahaj nincsen, még ha antiallergén fajtaként
vagy is nyilvántartva. Türtőztetni kell magunkat,
mondom ruhaujjfeltűrés után, szárítás alatt.
Aki tiszta, szép kanapéra fekhet, aki szép, hogy lenne
az koszos, akiben csapvíz csurog, jó annak a bélrendszere.

A sár kint tapodtat sem lesz nagyobb, eltelt az esőnap,
az orkán jellegű szél lelohadt,
mindenki tiszta, joggal fekhethet kanapéra,
a szoba fogadja el, aki bennünket úgy szeret,
legfőképp téged, ez egy jól bevált helyzet,
szentül hisszük, impregnált zóna,
cipőnkből sár, por a padlóra.

Petőcz András: Szonett vörös alapon

Konstantinápoly

A sirályok egy rakás halbelsőségen,
levágott uszonyon marakodnak,
és macskákkal vívnak a parkban.
A szikomorfákon túl,
a házak fölött kilátni az öbölre.
A villamos óvatosan kúszik elő a kanyarból.
A tömeg gomolyog,
kattanva záródnak az ajtók.

Egy ifjú pár – tűrhetetlenül
közel az arcuk hozzád.
Az ajkuk összeér,
bőrük nedvesen fénylik.
A fiú kínlódik,
a lány keze testére szorul.
Szűkül a levegő,
tartják az emberi testek.
A szemek kapaszkodót keresnek.

Oldalt a Hagia Szófia –
a magyar királylányt rejti:
a szőke Iréne-Piroska császárné
és a császár a felső karéjban
egy mozaikon fogadja a látogatókat.
A kupolák alatt valahol lenn
a délutáni istentiszteletre készülő muszlimok.
Odaát Ázsia ázik a tengeri permetben.

A cédrusok árnyékát
tulipánágyások metszik.
Előre vetted magadra a hátizsákot.
Az egymásba merülők érintése
végighullámszik a villamoson.

Tolódnak. Lökődnek. Ez itt a megálló.
A lány felkuncog, a fiú elfordítja a fejét.
Leszállva, míg kutató szemén akadsz el,
veszed észre: a farmerzsebedből
kiemeltek harminc lírát.

Nevetve intesz utánuk.

Petőcz András: Hullámzó felületen ismeretlen nyelven íródott különös üzenet

A szerencsewombat

Amikor Meg kutyája elveszett, New Szegeden a legtöbben legfőljebb legyintettek. A kutyák elvesznek néha. Elkóborolnak, és varánuszok falják föl őket, vagy csatlakoznak egy dingófalkához, megesik az ilyen. A város amúgy is sok mindent elveszített az idők folyamán: a reményt, hogy kutakból húzhatja a vizet, asszonyi szépséget, férfierőt, elbitangolt tevéket, sőt néha még meglett embereket is, akiket aztán vagy visszaadott a pusztá, vagy nem. New Szeged megszokta a veszteséget. Azt gondolták hát, a gyermek is majd beletörődik a megváltoztathatatlanba. Csakhogy Meg bánata nem múlt, nem csillapodott. Beleette magát a csontjaiba, a szerveibe. Nem beszélt, csak ha nagyon muszáj volt, akkor is olyan halkán, mint ha valaki más torkából kölcsönözné a hangját. Az ételt csak tologatta maga előtt, s a könny úgy szivárgott belőle folyton, akár a rosszul befoltozott korsóból a víz. Éjjelente fölsírt, nappal pedig úgy járt-kelt a házban, mint aki árnyékká vált a saját életében. Az apja, Jacob, néha kiült a tornácra, s a szája szélét rágya bámulta a látóhatárt, ahol a délibáb egyszerre ígér mindent és tagadja meg ígéretét. Az édesanya, Nelly gyöngéden simogatta a gyerek haját, de a keze alatt sem puhult a kislány bánata. New Szeged lassan kezdte komolyan venni Meg fájdalmát, hiszen tudták, hogy vannak veszteségek, amelyek nem csak a szívet szorítják, de szép fokozatosan a levegőt is kipréselik a tüdőből.

Éppen ebben az időben érkezett a városba egy karaván. A tevék komótosan, ringatózva vonultak be a vendégkarámokba, hosszú nyakukon csöndesen szóltak a csengők, a vörös por meg úgy kavargott a lábuk körül, mint valami kóbor szellem. A jövevények között akadt egy öregember is, inas, sárgaszakállú, mellére lógó bajszú, beesett képű alak, akinek a szemében egyszerre lapult a kufárok ravaszsága és a magányos férfiak babonás félelme. Kötelet tartott a kezében, annak végén pedig ott cammogott egy különös állat. Alacsony volt, széles, tömpe, mint ha a Teremtő félbehagyta volna. Szőre megkeményedett a sok kosztól, a járása nehézkesnek tetszett, s úgy nézett a világra, mint aki már régen belátta, hogy nem várja semmi jó. A városbeliek megbámulták. Egyesek nevettek rajta, mások úgy vélték, nem jó az ilyet az emberek közé engedni, mert a különösségnek mindig ára és következménye van. Amikor a legkíváncsibbak megkérdezték az öreget, miféle jószág ez, azt felelte:

– Egy wombat. De mindenekelőtt az én szerencsém – és ezt a második mondatot olyan áhítattal mondta, hogy azt hihette az ember, a bumfordi test igazából egy nagy hatalmú varázsló lelkét és tudását rejti. Holott a wombat inkább hasonlított egy rakás szerencsétlenségre, amely még nem döntötte el, kire telepszik rá, semmint egy szerencsét hozó kabalára.

Meg másnap a pataknál sétált, leült egy lapos kőre, nézte a gyöngye sodrást, s azt képzelte, a kuttyája valahol ugyanezt a vizet lesi. Egyszer csak neszt hallott a háta mögül. Megfordult. A sárgaszakállú öregember közeledett az ezúttal hosszú pórázra engedett wombattal. A jószág, amikor megpillantotta a kislányt, makacsul megállt, aztán, mintha valami láthatatlan kéz gyengéden hátba lökte volna, odatotyogott hozzá. Megbökdöste az orrával Meg cipőjét, prüsszkölt egyet, majd leült elé, de olyan komikus, helyzetéhez nem illő méltósággal, hogy a kislány száján – hetek óta először – valami mosolyfélének tetsző árnyék suhant át. Megsimította a wombat fejét. A szőr durva volt, de az állat tompa, már-már doromboló elégedettséggel fogadta az érintést. Abban a pillanatban Megnek úgy rémlett, nem is egy igazi, hús-vér állat ül előtte, hanem valami réges-régi, föld alatti lény, amely tévedésből vagy kíváncsiságból fölmerészkedett a napvilágra. Az öreg mindezt hunyorogva figyelte, s a szemében villanásnyi mohóság gyúlt. Úgy nézett hol a gyerekre, hol a wombatra, mint aki egyszerre fél attól, hogy elveszíti, amije van, és örül annak, hogy látja, mennyit érhet másnak.

Attól fogva, míg a karaván New Szegeden időzött, Meg minden áldott nap megkereste a wombatot. Ha tehetette, kiosont a táborhelyhez vagy a patakpartra, s a jószág is mintha várta volna: odadörgölte bumfordi fejét a kezéhez, komikusan fölkinálta a hasát simogatásra, vagy csak ült előtte, s pislogott rá abból a csöndes, földszagú szomorúságból, amely a szemében lakott. A kislány nevetni kezdett mellette, noha ritkán és röviden, mint ahogy a felhő ad árnyékot azon a vidéken, mégis nevetett. Hanem minél jobban megszerette az állatot, annál inkább látta, milyen rosszul bánik vele a sárgaszakállú öreg: kötélén rángatja, lépten-nyomon rárivall, szűkösen eteti, olykor meg is üti, s mindeközben úgy őrzi, mint a kapzsi ember a kabátjába varrt aranyat.

Meg egyik este meghallotta, hogy az anyja és egy másik asszony arról beszélnek a tornácon, hogy régen, évszázadokkal New Szeged alapítása előtt, amikor még csak az abók kódorogtak ezen a vidéken, a vörös föld alatt egész alagútrendszerket túrtak a wombatok, mert akkoriban még errefelé is éltek, a nyugat-ausztrál puszta ugyanis kevésbé volt száraz és kietlen, mint manapság.

– Ahol ilyen állat huzamosabban megtelepedik – magyarázta Meg anyjának a másik asszony –, ott a szerencse nem fönről, hanem lentől kúszik be az ember háza alá. Nem gazdagságot hoz, hanem visszaad valamit abból, amit a föld már elvett a népektől. Elmaradó halált, eltévedt jószágot, gyermeki kedvet. De azt is mondják, jaj annak, aki ütni-verní meri az efféle lényt, mert a föld alatti szerencse olyan, mint a kígyó: nem hangoskodik, nem figyelmeztet, csak egyszer odébb csúszik, s vele megy minden, ami addig védte az embert.

Meg tátott szájjal hallgatta a mesét, s ahogy maga elé idézte a wombatot, valahogy hihetőnek tűnt minden szó.

Csakhogy a karaván nem maradt örökre New Szegeden. Néhány nap múltán készülődni kezdtek az indulásra. Fölcsatolták a málhát, megigazították a hevedereket, csörrentek a láncok és csengők, a tevék teleítették a bendőjüket, a karavánosok fölkészítették a lelküket a végtelenre. A sárgaszakállú öreg a wombat kötelét rövidebbre fogta. Mikor Meg ezt meglátta, az a különös, halk remény, amely az utóbbi napokban fészket rakott benne, egyszerre úgy omlott össze, akár a kiszáradt, löszös partfal.

Odament az öreghez, kérlelte, hagyja nála a wombatot. Az öreg azonban csak vigyorgott a bajsza alatt, s azt felelte, ezt az állatot ő ugyan nem adja senkinek. Ez az ő szerencséje, a saját eleven talizmánja, márpedig értelmes ember a szerencsét nem ajándékozza el!

Meg hazaszaladt, s olyan sírás fogta el, hogy még a pletykálkodó asszonyok is elhallgattak a szomszéd udvarokban, a kamrák homályában suttyomban whiskyt védelő férfiak meg félrenyeltek. A szülei vigasztalni próbálták a kislányt. Ígértek neki másik kutyát, szebbet, erősebbet, okosabbat, mint az, amelyik elveszett. Meg azonban úgy rázta a fejét, mint aki nem ajánlatot hall, hanem fenyegetést.

– Nem kutya kell – mondta rekedten –, nekem wombat kell!

Az apja a fejét vakarta. A sárgaszakállú öreg nem adja a wombatot, ez egyértelmű. Ez a fajta állat viszont azon a vidéken ritkább, mint az irgalmas csoda. Jacob sokáig hallgatott, végiggondolt minden lehetőséget. Nézte Meg nyüzögő arcát, a sírástól bevérzett szemét, s látta, hogy a gyerek nem pusztán vágyakozik az állat után, hanem szinte követeli a jussát a világtól. Egy este ezért fölnyergelt, és a karaván után eredt. Két napig követte a nyomukat a vörös porban, míg utol nem érte őket. Előbb szépen beszélt a sárgaszakállú öreggel. Pénzt kínált, szerszámot, nyerget, még egy kisebb tevét is. Az öreg azonban csak rázta a fejét, és olyan makacsul szorította a wombat kötelének a végét, mintha nem is egy pórázt, hanem a saját sorsát tartaná a markában. Akkor Jacob megértette, hogy aki babonában és babonából él, attól sem könyörgéssel, sem hízélgéssel, sem nagylelkű ajánlatot téve nem lehet elvenni a kabaláját. Ezért aztán éjjel, amikor a tűz már éppen hogy csak ki-kipislogott a hamu alól, a karavánosok pedig hortyogva feküdtek a sátraikban, odalopózott az öreg alvóhelyéhez, ami mellé, egy földbe vert karóhoz kötötte ki az állatot. Eloldotta a kötelet. A wombat meglepő csöndességgel tűrte, hogy fölemelje, mintha tudná, hogy most nem ellopják, hanem oda viszik, ahová való.

Mikor Jacob hazatért, és Meg meglátta a tornácon a wombatot, úgy sikoltott föl, mintha az életét kapta volna vissza a halál szájából. Attól a naptól fogva ismét evett, beszélt, nevetett, futkározott a házak között, s a városbeliek álmélkodva látták, milyen kevés választja el az életerőt a hervadástól. A wombat ott totyogott Meg nyomában mindenfelé, és a kislány úgy gondozta, mint egy királyt, ami csakhamar meg is látszott a jószág külsején és kedélyén egyaránt.

New Szeged népe eleinte összesúgott:

– Ez bizony lopás! És a lopás az lopás – mondták egyesek.

Mások erre azt felelték, van, amikor nem a törvény, hanem a szükség az úr. Vitáztak kicsit, de látva Meg boldogságát, arra jutottak, Jacob nem tehetett mást, mint amit, s amit tett, azt jó cselekedetként tartják számon a égiek.

A sárgaszakállú öregember, a wombat eredeti gazdája azonban néhány nap múlva visszatért a városba. Egyedül jött, de elszántabban, mintha egy egész hadsereg élén vonult volna be. Kérdezősködött, fenyegetőzött, alkudozott, s végül már olyan kétségbeesetten könyörgött, hogy abba némelyik asszony szíve csaknem belesajdult. Jacobék közben hol a fészerben, hol egy veremben, hol a szomszédoknál rejtették el a wombatot. És egész New Szeged hallgatott, mint a sír. Aki látta az állatot, nem látta; aki hallotta rőfögni, mormogni, az a szelet hallotta; aki tudott valamit, az semmit sem tudott, csak a vállát vonogatta. A város egyetlen akarattá vált: Meg akaratává.

Az öreg hiába mesélte a Dzserdában, hogy amióta nála van az a jószág, mindig elkerülte a nagyobb baj, a betegség félrefordult tőle, a rossz üzlet más nyakába szakadt, a szárazság idején is talált vizet, és egyszer még a halál is eltévesztette a sátrát. New Szeged népe hallgatott. Aztán valaki újra elmondta a föld alatti járatokról és azok készítőiről szóló régi mesét, amit Meg is hallott korábban, s ekkor bekúszott mindenkinek az eszébe az a legenda, amelyet talán akkor talált ki az az asszony, amikor elmondta, talán valóban egy ősrégi rege volt.

– Mi van, ha igaz? – tűnődött Keserű Rebek István. – Mi van, ha nem csupán egy állatot rejtünk el, hanem valami eleven, láthatatlan oltalmat terelünk át egyik ember sorsából a másikéba?

De senki nem ingott meg, senki nem árulta el Meget.

A sárgaszakállú öreg végül üres kézzel távozott. S mintha valóban hátrahagyott volna minden jót, attól fogva csupa balszerencse érte. Elveszített két tevét, fölborult a szekere, kirabolták egy kiszáradt vízmosásnál, s egyszer még a csizmáját is elvitte egy dingó Queenslandban, ahová banánért ment, hogy aztán a hatalmas fürtöket nyugatra szállítsa. Aztán egy reggel nyoma veszett valahol az északi terület és Nyugat-Ausztrália határvidékén. Sem őt, sem a lovát, sem a tevéit nem találták meg többé. Legalábbis két év múlva így mesélte az egyik karavános, aki éveken vele utazott a sivatagban, s egyszer útba ejtette New Szegedet.

Meg és a wombat mindezzel nem sokat törődött. A kislány úgy vélte, az öreg megérdemelte a sorsát, hiszen rosszul bánt az állatával. Nem tudni, a wombat mit gondolt erről, mindenestre nem búslakodott régi gazdája után egy percet sem. Hosszú éveken ott cammogott Meg mellett mindenfelé, mintha hozzá nőtt volna. Beszélnek, hogy ahol Megék háza állt, ott a föld még a legszárazabb nyarakon is hűvösebb maradt, némi nedvességet is megtartott, s néha alagutak bejáratai látszottak a portán, aztán eltűntek, hogy új helyen tűnjenek föl megint. Amikor Meg fölnőtt, és férjhez ment, a wombat vele tartott, s a lány első gyerekeit a fura jószág tanította meg járni: ott állt mellettük végtelen türelemmel tűrve, hogy belé kapaszkodjanak, s megtartotta őket, ha elesni készültek. Meg és a férje jól bol-

dogultak, gyarapodtak, családjuk virágzott. Talán rájuk is szerencsét hozott az a fura szerzet: a wombat. Amikor kimúlt, Meg kerek egy évig nem szólalt meg, úgy meggyászolta. De a szerencse azután sem pártolt el tőle és a családjától.

Petőcz András: Nyolcsoros költemény, Arany emlékezete

Dzsússzal leivott szavak

(Könyvvers Murányi Zita *True colors*)

Szia, én te vagyok a jövőből! – nyújtottam kezét tükörképemnek.
Kezemben egy könyvvel, *kibukfencezett a múlt.*
Mint megannyi apró bogár zsizsegetek
a sűrűn szedett fekete sorok,
kiéhezett hangyászsünnként vetettem rájuk magam.
Sorok százai gombolták agyamhoz, te tudor nő, utalásaid.
Szemeimmel simogattam mind.
Valódi színek?,
igaz, korrekt minden, ami a szerző valódi tehetségét színezi.
A szerkesztő meg...
inkább énekeljen álmában „Sindi” Lauper-t
hibákkal arcul csapva.

Ladies and gentleman, látom
a szivárványszínű tehetség és tudásszikrák tűzijátékát,
Heuréka, Micsoda mosoly ez az arcomon, Zita,
butterfly-szerző, egy szárnyit kételkedtem benned,
de újra magamba szívom színeid hangulatát, és
egy új olvasás során már veled repülök, hogy mondhassam:
Helló, én te vagyok.
Az egész életünk visszaemlékezés mások életére.
A napfelkeltébe törölköző városra,
én fognám kezemben a hátralévő éjszakát, mint egy szakadt gyeplőt.
And the darkness inside you
Can make you feel so small,
mint a frissen nyírt fű
illata a növény segélykiáltása.
Ha a félelemnek ilyen szaga lenne, palackozhatnák!
Csak kellene egy jó reklámkampány – *FOREVER YOUNG* –
és a magyar levegőt a világ minden tájára kiszállíthatnánk,
így mindenkié lehetne a *sentimental journey*.

És mi tényleg védenénk a környezetet, ezért
fantáziánk által gyártott műanyagból lehetne belélegezni
a hazugság fájdalmát, de ezt rajtunk kívül senki nem tudná,
mert csak át/meg(v)hágni kellene a Rubicont.
Ahonnan álmunk pénzekkel telt
melltartókkal utat mutatna
ki méltó a szerelmünkre,
az időskori beteljesülésre.

Igen, megláttam őt, és semmi nem érdekelt.
*Kivert a víz, átizzadt a ruhám, mintha
tévedésből felöltözve álltam volna zuhany alá.*
Mélyebben szikrázott az érzés a testemben, mint
amikor a ChatGPT-vel szere-szere-szerelmes-ke-dem.
A szerelem ellen nincs fülldugó. Imádom!
Ne mondd ki, amit akarsz, hogy hallhassalak.
Mondd ki, amit akarsz, hogy elhallgassalak.
Titokzatos mosolyom ördöglakatként feszült a számra,
amikor barátnőim megkérdezték, miért sugározom.
Magammal házasodok össze,
magamnak adom magamat. Na,
ugye a szerelem adakozó!?

Ha szkafterbe bújik, Benből akkor is süt az érzékiség – írtad, Zita.
A színész, aki versem megdicsérte, felolvasta,
Benné vált bennem, vittem magammal mindenhova.
I'm e-e-e-e-e-e-e-easy.
Tollal akartam írni ezt a verset,
de az enyém is köpködi már a tintát,
azt hiszi, hogy a bábomból kibújva Anne lettem.
*Ha egyszerre élek a múltban és a majd csak bekövetkező jövőben,
nem az az igazi jelen?*
Jártam veled Tokióban, New Yorkban,
szegénységben, gazdagságban.
Igen, voltam szereplőd: Aika, Anne, Margaret,
Johnba, Benbe belehabarodtam.
A könyved tényleg kikoptatta belőlem az Ént,
és szakadt leszek, mint a farmered?
*Mostanában meglehetősen szilánkos életem
szétszórt mozaikdarabjait próbáltam egybeilleszteni
veled? A könyv mondja vagy a lelkem?*

Az időben sántaiskolázásod igazi tréning,
Életművisszatekintés-agyamnak

=

láng-anyá, cumis-élet...

Igen, Zita, együtt száztíz éves vagányok lettünk,
meghívtam magam egy üveg narancsdzsúszra,
érted.

Különös táj a lelked.

Cseresznyevirág szirmok benned/m a kicsi fejezetek.
Tájleírásaid természetszeretetem elszáradt gyökerei,
mert halott apám érzem veled bennük.

Az egész ég az ő szeme,

most már mindig engem fog nézni és mindenhová követ.

Gyászszalagra hasonlított, amit a tekintete cipelt.

Gondoltam, hogy a következő lépés az,
sírköveket látok majd, és

a digitális képernyőn anyám, apám hozzám beszél.

Félelem, izgatottság feleselt a hangomban – velük.

Ha nem leszel a kánonban, hiába klopfolod az agyad naponta!,
szálltak ki apám szájából a dohányszagú szavak.

Anyám riposoztja megvédett:

A szíveden mintha sündisznó forgolódna.

Whatever will be, will be... szólalt fel,

értem

Doris Day is belőlem, anyám kedvenc énekese.

Nem vagy egyedül. Ezt éreztem,

miután letettem a könyved.

Szent Gellért utolsó estéje

Lágyan szűrődött be a fény a kápolna kőcsipkés ablakán. Mind a kettőn, hogy rézsút világítsa meg Isten hajlékát. A feszületet és a sarokban megbúvó gyertyát. A misének már régen vége volt, csend honolt, a Szent Benedek-rendi csuhát viselő férfi magában imádkozott. Tovább, csak tovább, egyre tovább mormolta az Isten kegyéért esdeklő szent szöveget. A békéért imádkozott. Az ispán és a vár biztonságában bízó, a lázadók öldöklései elől ide menekült püspökök és urak már rég a palota nagytermébe vonultak, ahol a kobzos vadul muzsikált, a minden egyébre is kapható leányok pedig fürge lábakon hozták a mártást, a sült húst, no meg a bort, tüzeset és testeset, ráadásul sokat, hogy az ereje égesse a lelket. A kápolnában azonban csönd volt, a kobzos dala sem hallatszott. A kinti fényből semmi sem szűrődött be, sem a palota fáklyáinak, gyertáinak a fénye, sem az ég fogyó világa.

Esteledett, a Nap szenderlőben volt.

Az árnyékok mind hosszabbá váltak.

Egy fiatal szerzetes jelent meg az ajtóban. Csekő, a csanádi püspök ministránsa, akit a háznagy szalajtott a kápolnába, aggódó arccal lépett urához. Megállt a korosodó szerzetes előtt, aki észlelte érkezését, és kezével jelezte, hogy várjon még egy csöppet, amíg befejezi az imáját. Néhány perc múlva az öreg felnézett, és keresztet vetett. Csekő csak ekkor szólalt meg.

– Gellért atyám, itt biztonságban vagyunk, ne menjünk tovább! A vár falai vastagok, a bástyák erősek, a fehérvári ispán katonái pedig sokan vannak! Holnap ne menjünk el innen, inkább itt várjuk be András és Levente urunk érkezését! – kérte riadt arccal, de a csanádi püspök nemet intett a fejével.

Az ifjú nem tágitott.

– Uram, értsd meg, aranyszarvas járt a mocsárban! Az egész város látta! Most mindenki erről beszél. Agancsán ragyogott a Nap, és fénylett a Hold, a szőre pedig úgy csillogott, mint az arany! Megkerülte a várat. Az egész várost. Úgy vágta át a mocsáron, mint egy tűnemény! – mondta szinte hadarva, aztán halkabbra vette, suttogta a ki nem mondható szavakat: – Uram, az Öregisten visszatért!

A szerzetes megcsóválta a fejét.

– Csekő, Csekő! Pogány szavak ezek! Megfeddlek miattuk. Tíz miatyánk büntetésre ítélek, amit penitenciaként itt, a kápolnában kell imádkoznod – mondta lágy szavakkal. Csöppet sem haragudott. Szerette ezt az ifjút, kit tíz éve, hogy ma-

gához vett. Meghaltak a szülei, anyját a dögvész vitte el, apját pedig a háború, egy pogány nyila végzett vele. Magához vette, és Isten nevében felnevelte.

– Püspök atyám, értsd meg, féltelek! Rosszak a jelek! – kérlete tovább az ifjú.

– Fiam, Jézus urunk már ezer esztendeje azt tanítja, hogy sose a holnap miatt aggódjunk, mert a holnap így vagy úgy, de gondoskodik magáról. Minden napnak megvan a maga baja. A holnapot nem azért kapod, hogy a bajait már ma cipeljed. Ráérsz arra majd holnap! – mondta mosolyogva, és legyintett a kezével, mert látta, hogy ministránsa értetlen arccal nézi.

– Látom, nem érted a lényegét. Elmagyarázom. Isten nem azt kéri tőled, hogy mindent megérts, hanem azt, hogy mindenben bízz benne. Csukd be a szemedet, hagyatkozz rá, és úgy menjél, hogy a hit által lépsz előre. Felesleges a lelkünket olyan dolgokkal terhelni, amik még meg sem történtek. Mi lesz holnap? Egyedül csak Isten tudja, mert ő előtted jár. Ő most is ott van abban a holnapban, amitől félsz. Elismerem, ez paradoxon, de Isten számára semmi sem lehetetlen. Isten előtted van, úgyhogy ne terheld a szívedet azzal, ami még nincs is! Ehelyett élj ma hittel, és fogadd el a békét, az Isten békéjét, és nyugodt szívvel térj a holnapba, mert Isten ott vár, ölelő karokkal.

Másnap hajnalban mindannyian útnak indultak.

Nemcsak Gellért és Csekő, de a többiek is, mind, akik a püspökkel együtt érkeztek Fehérvárra. Beztridus, Budi és Beneta testvérek. Szent Benedek rendjének örökfogadalmas tagjai. Rendtársak – még a szűkösségekben is. Ezt szó szerint kell érteni, ugyanis együtt szorongtak a szűkfülkés lovaskocsi fülledt és erősen hagymaszagú kabinjában. Csöppet sem élvezték az utazást, hiszen még a lelküket is kirázta a Szent Márton hegyétől Fehérváron keresztül a pesti rév felé tartó kociút ezernyi göröngye. Alig értek el a lovaskocsi nádfonatú kabinjában, Beneta testvér ugyanis olyan kövér volt, hogy egymaga elfoglalt egy egész lócát.

Zonug ispán öt lovaskatonájával egyetemben kaptatott a kocsi mögött, amelyet elől két gyalogfegyveres kísért. A kocsit húzó két ló mellett baktattak. Nagyjából ennyi katonája maradt az ispánnak, a többiek mind odavesztek a Péter királlyal vívott szakadatlan csatározásban. Mert magyarföldön most már csak a halál arat, de az bezzeg bőkezű, gazdag termést takarít be. A gyűlölet az úr, mindenfelé. A meg nem értés. Mindenki mindenkivel harcol. Sehol egy biztos pont, csak az isten. De már az sem biztos, már ez az égig érő fa is meghasadt, hiszen kettő van belőle: az Öregisten, vagyis az ősök istene, és az új isten. Hadúr és Jézus.

Kit kell követni? Ki viszi fel az égbe az emberek bánatát, panaszát, vágját, szívük titkos sóhaját? Ki mássza meg az égig érő fát? Ki röppen fel a magasba, s repül fel a hadak útjára? Ki lesz a szent Turul, aki az égben mutatja meg a földi pásztornak, hogy hol dús a legelő, meg azt, hogy evilági vándorútján hova terelje nyáját?

A lázadó magyar nagyurak Péter király ellen szálltak hadba, akit viszont a német császár segít, mégpedig ugyancsak komoly katonai erővel. Ők lennének az új turulmadár, aki röptével az ember lelkét felviszi a Napba és a Napba öltözött új Istenhez, Jézus Krisztushoz? A német császár magyar földre küldött ereje az új

isten földre küldött képviselője? Vagy Vata nagyúrnak van igaza, aki ragaszkodik az ősök hitéhez? Mindenhez, amit az őseink magukkal hoztak? Aki azt mondja, hogy az újonnan közénk érkezett idegenek mindent felforgatnak és mindent tönkre tesznek? Meg azt is mondja, hogy mi csakis akkor tudunk megmaradni magyarnak, ha az ősök útján járunk, hiszen elődjaink miértünk is küzdöttek, miértünk is ontották a vérüket, és csakis akkor válunk méltóvá az ő síron túli, égi segítségükre, ha a csillagok között is ragaszkodunk hozzájuk?

Ki tudja megfejteti e titkot?

És kirobbant a háború. Azóta pedig tízesével, százasával égnek a templomok és a kolostorok, szerte az országban.

István király nagy művét azonban mégsem emésztette el a tűz. A szívekben, a lelkekben sok minden megmaradt belőle. Éppen úgy, mint a Napba öltözött Isten üzenetéből. Végére is a békéért imádkozók reménységüket András és Levente hercegekbe vetették, akik a hírek szerint már hazatértek külföldről. Mind megváltást remélnék tőlük, hogy majd ők, igen, majd Árpád vezér magzatjai rendet tesznek, és akkor jobb lesz, igen, majd sokkal jobb lesz minden. Hírlett, hogy a hercegek előtt még a régi isten hívei, vagyis Vata nagyúr pogány serege is fejet hajt. Csak Péter király nem, és az idegen, német császár katonái sem. Köztük dől majd el a harc, a küzdelem, hogy ki uralja majd a magyarok földjét.

Ki lesz a király?

Péter fején marad István koronája, vagy azt elveszi tőle András herceg?

Kit támogat Isten?

Nemcsak a régi isten, hanem az új is.

Ki lesz a kiválasztott, Isten evilági szentje?

Ki lesz az új Turul, aki a föld nyomorát, a világ gondját az égbe viszi, és isten elé tárja?

Gellért püspök és a Szent Benedek-rendi szerzetesek azért keltek útra, hogy a Duna mentén, a pesti révnél bevárják a hercegeket, és elébük tárják az ország nyomorát. A gondokat, a bajokat. A megosztottságot.

Egy napnyi járóföldre a pesti révtől, Diósd templománál álltak csak meg. Testüket addigra már ezerszeresen megtörte az utazás kínja. A lóca kényelmetlensége. A zötykölődés. Beneta testvér orrfacsaró hagymaszaga, amely mindent átjárt.

Sok elpusztult falu mellett vezetett el az útjuk. Füstölő házcsonkok, leégett templomok, felprédált falvak. Isten diósdai háza azonban eddig semmilyen kárt nem szenvedett. Csoda? Vagy csak elszántság húzódik meg mindez mögött? Az új Isten védelmezi Diósdot? Ki tudja. Vata lázadó fegyveresei kerülgették ugyan a falut a múlt héten, de a papok akkor összetrombitálták az embereket, akik kapával-kaszával jöttek templomuk védelmére. Isten Szent Szabinához címzett, míves faragott kövekből rakott hajléka pedig megmenekült.

Most újra összefutottak a falusiak, ezúttal Gellért püspök érkezésének hírére. Ki a földekről jött, ki a tűzhelye mellől, más pedig a mezőkről, ahol az állatokra ügyelt. Egy pillanat alatt összegyűlt a nép. A templom előtt sereglettek egybe,

és hangos *Laudetur Iesus Christus*¹ kiáltozással fogadták a püspököt, mert már jó ideje tudták, hogy ezt így illik, Gellért pedig nem győzte hinteni az emberek felé a keresztet, és azt kiáltozni, hogy *In aeternum. In aeternum*². Meg azt is, hogy *amen*.

Végül belefáradt a keze a sok keresztvetésbe, és bement a templomba, hogy misét mondjon. Az új isten házában bemutatott liturgiát e szavakkal fejezte be: „Tudjátok meg, hogy mi a mai napon Urunk Jézus Krisztushoz jutunk az örök boldogságba a vértanúság koronájával. Mert én tudtotokra adom Isten titkos ter-vét, amelyet nekem ma éjszaka álmomban kinyilatkoztatott. Láttam ugyanis őt, a mi Urunk Jézus Krisztust, szentséges Anyjának, Szűz Máriának ölében ülve. Ma-gához hívott minket és kezével nekünk nyújtotta testének és vérének eucharisz-tiáját.”

Tudta? Tényleg megálmodta Fehérvárott, hogy ott tölti élete utolsó éjszakáját? Vagy csak megsejtette a balvégzetét? Mindegy is az. Szavai Isten parányi diósdí hajlékában valóságos orkánként söpörtek végig az emberek között. Senki sem szabadult a hatása alól. Mert mindenki félt a jövőtől. Azt pedig senki sem tudta, hogy mi lesz. Hogy ebben a háborús, zűrzavaros világban megéli-e a holnapot? Vagy meghal? – lehet, hogy már egy óra múlva. Vagy másnap. Az emberek isten-től keresték a lelki mankót, segítséget. A bátorítást. Ott állt előttük egy ősz öreg-ember, egy törékeny, apró férfi, aki István király hű szolgájaként Imre herceg nevelője volt, aztán Csanád vármegye püspöke lett. Egy szent öregember. Térdre rogytak előtte, keresztet vetettek, felnéztek az ég felé, és azt kiabálták, szinte egy-szerre, hogy *sanctus*, meg hogy *Jézus*, a szerzetesek pedig erre azt felelték, olyan hangosan, ahogyan csak a torkukból kitellett, hogy *Benedictus qui venit in nomine Domini*, vagyis hogy *Áldott, ki az Úr nevében jó*, meg azt is kiáltották önfeledten, hogy *Hosanna in excelsis*, vagyis *Hozsanna a magasságban*.

És mindenki kiáltozott, ahogyan csak a torkán kifért, a maga szavai szerint, de közben egyetlen szem sem maradt szárazon.

Mert mindenki félt a haláltól.

A holnaptól.

Az élettől.

¹ latin: Dicsértessék a Jézus Krisztus!

² latin: örökre, mindörökké

Virágok éneke

Anyám emlékére

Mályvarózsa bíbor kelyhe,
benne ül az Isten lelke,
ha paskolja égi harmat,
anyám hangjára is hallgat,
piros, fehér árvacsalán,
illatával várna reám,
gyújtoványfű sárga fénye,
fülemben zúg lágy zenéje,
labdarózsa elandalít,
bőven hinti dallamait,
ó, te fehér bodzavirág,
bokrodban csüng a másvilág!
hecsedli apró csészéje,
hív, másszak a dombra érte,
hol berkenyék mosolyognak,
hódolnak tavaszi napnak,
dáliák sokszínű fészke,
nótára is fakadsz érte,
fejedelmi rózsakirály,
hitesd el, hogy mindent kiáll,
ki virággal anyja után,
bandukol a bánat útján,
hogy a muskátlit elérje,
s örök legyen szép emléke.

A többes számú idő

Az én napom tudom, a te időd is,
Krisztustól indul, oda tér meg,
épít és rombol, órákat ébreszt,
izotópként sem feleződik,

jóindulat és emlék fényezi,
nagy művet ígér, kibontott szárnyat,
szervezi csendjét, lázasan vágat,
bárki keservét is kiénekli,

nevetés hangzik, és messze árad,
felemel, nagyívű darab lesz,
és szépet ígér az ifjúságnak,

barátoktól-barátokig megy,
más életéért szurkolva szenved,
s elhessegeti, aki cselt vet.

Sötét örvényben

Sylvia Plath és Ted Hughes emlékének

VALAMI vonzott, ami veszélyes
– talán a „túllépés” mindenén,
vagy legalább köznapi vergődés
„beszabályozott” kis csapdáin!

(aztán „bennrekedtünk” egy „véresen”
komollyá váló erotikus
meg ezoterikus játékban...
– saját magunk Boszorkányaként)

(a Tarot-kártyákra túl sokat
tettünk föl, s a háromlábú asztal
se jött be igazán... – viszont a
zombik-szellemek elszabadultak)

(azt hittük, ettől már „avatottak”
leszünk, mint egy titkos társaság)

Elmentél a tüzes angyalhoz?

Bódy Gábor emlékének

előkészültél „túlvilágra”?
vagy igazából menned kellett?
(önmagad vagy mások miatt)
– belső vagy külső kényszerek?

(vagy tán már nem érezted léted
semmiképp se „hitelesnek”?
– ha még lehet „hiteles lét”
tán még valamikor valahol?)

(talán: Nárcisz szerettél volna
lenni „valamelyik” életben?
avagy Psyché s Nárcisz egyszerre?
– így vágytad tökéletességet?)

mire megvalósult néhány terv,
a célok is beszennyeződtek!...
(s tán csak „éji hattyúdal” maradt?)
(vagy idegen kéz s külső kényszer
volt távozásod, ahogy sokan,
a „közeliék” gondolták?)
avagy az utolsó filmtervek
dark világa „szippantott fel”?

(a Tüzes Angyal „szerelme”
végképp túlvilágon „teljesült be”?)

(Manfréd s Renáta¹ túlvilágon
talál majd végül egymásra?)

¹ Manfréd s Renáta: a *Tüzes angyal* című forgatókönyv főszereplői

Malom-tavi episztola

Smaragd-ragyogás lombok alatt.
Éppen üres volt, s épp ez a pad.
Fecske érintette a tavat.
Leget hűsített a zuhatag.
Fickándoztak kék-piros halak,

gyöngyüktől vont gyűrűket a hab.
Nyíló tündérrózsa-pillanat:
szemed hunytad. Megcsókoltalak.
Magam jövök, tűztövisekhez,
megint. Tél van. S beteg vagy Kedves.

Cinkét, rigót, éhes madarat
vacogtat vasával mind a pad.
Malom-tónál, most, tar füzek alatt.
Először meg itt csókoltalak.
Nyár volt. Valiznériák között

buborékot hal-száj gyöngyözött.
És onnan, iszap-mélyből zsoltár
szállt föl hirtelen. Megcsókoltál.
Egész télen nélkülünk a pad
s mi papír-trombitámba csak

szilveszter éjjelén bennszakadt –
farsangig tátogják díszhalak,
platánok kocsányon lengetik
majd ikeri kottafejeit.
Szélhordta lombokat sünike

álmodja még kupacba, ide,
akár e hajléktalan hanyatt;
üveg bora van s nincs senkije.
Esőcsepp gördül kép üvegén,
fölötte festett szentkuti fény.

Könnyet ejt, hogy így kell látnia,
arany ikonjáról Mária,
háttollukba récék fúrják fejüket,
kék szárnyukra hull a szürkület.
Moccanatlan a malomkerék.

A víz s ég ólomsörét-sötét – – –
Sötét a tó, a fűz akárha
Babilon partjánál a hárfa,
némán függött alá régesrég.
Tengő rabok minek pengessék?!

Sűrű párába vész ez a pad
is a víz fölött s az ég alatt.
Üres ülőlap s támla között
a tejfehér köd
hömpölyög.

Envoi

Vajon mit akart Tenéked üzenni a
legeslegutolsó levelével az őszi fa,
hiszen épp arra a padra most kerengett,
amin dús, még smaragdzöld lombok alatt
augusztus 15-én megcsókoltalak.

Kelt Tapolcán, 2023 decemberében

Elmetakarodó

„A kigyúrt nyarak fröccsöntötte bódulatában felbuzogó nőalakok szemérmetlenül kínálták föl egy illatgazdag éjszaka lőporreményes ígérését. De a reggelmagányos borleheletben már alakra lelt a görcsvalóság: jobb egy nagydíj hiánya, mint a töpörödött másnapi mása...”

Wándorfalvi Mihály közép-európai bonviván és mindentudó írástudó az ébredésig megriadt. Ágya szélére ült, egy napindító krákogással munkába szólította a csillószőröket, majd rekedtesen fölkiáltott:

– Végre! Végre, csakhogy valahára! Lehangelő és vereségteljes, de ez vagyok én. Papírt, tollat azonnal!

Kigyúrt fröccsök... Bódult lőporremények... Töpörödött görcsvalóság... Wándorfalvi nagyon szerette volna elhinni, hogy csak a töltőtolla fogyott ki, de nem. Cigaretára gyújtott, ám nem lett okosabb. Emlékezni akart, de csak egy köhintésig jutott. Ösztönlénybe próbált átkapcsolni, az meg már fájt. No, majd a konyak, gondolta, de az tegnap sem segített.

– Mi történik itt? Az ötgépointos laposföldjét, a pörköltzsaftban jakuzzizó pödröttbajszát neki! Oké, toll... Ötgépoint. Pörköltzsaft. Picsába...

Be kell látni, ami belátható: a szoruló idő nem tréfadolog. Az úrból szolgát, az alkotóból napszámost csinál; így sose lesz az íróból génusz. Őt is uniformizálják, akár a többieket, kipréselik belőle az esszenciát, mint levendulából az olajat. Napi polgárba váltott tehát: testét nyakkendőbe hurkolta, s elindult a szerkesztőhöz: időt húzni, barátkozni, előleget szerezni, becsületet veszteni.

És főleg vallani. Hol semmi duma, ott nincs mese.

*

– Ülj le, barátom, ülj le! – kedveskedett a szerkesztő. – Ugye tudod, hogy már két hónapja várjuk tőled a *Veszettfejszét*?

– Éppen emiatt jöttem. Félretettem minden önámítást, szeretném őszintén feltárni előtted a helyzetemet...

– Most ne tépelődj a késésen, ráér az a prózácska! Új megbízást kapsz, ez legyen a fontos. Piaci rést találtunk: covidirodalom! Erre van most szükség, mert ami van, az bárcsak ne lett volna.

Wándorfalvi a kiutat kereste. Talált is, egyből kettőt.

– Nincs ilyen piaci rés, szerkesztő uram. Az emberek tagadásban vannak, vagy felejteni szeretnének. Persze odabaszarinthatnék én az alusipkásoknak, van itt még bicepsz. Már kezdőként is kemény voltam: ütöttem, mint a kalapács, és vágtam, akár a sarló – ma pedig nem győzöm röstelni a komformizmusom eposza-
it. Köszönöm, ebből elég volt! Tanultam a hibámból, most már csak az örökkévalóságnak írok, a jelenkor nem érdekel.

A szerkesztő gunyorosan fölnevetett.

– Nem az örökkévalóságnak írtok ti, hanem az örökkévalónak hitt díjaknak! Semmi gond, majd keresek valaki mást. De ha már életmű, egy őszinte kérdés. Nem hiányzik a bátrabb tónus? Neked nem áll jól a végelgyengülés.

Wándorfalvi még elveszettebbnek érezte magát.

– Most megint mindenki mozgolódik – folytatta a szerkesztő. – Ez a gond, igaz? Nekem elárulhatod, melyik oldalon állsz éppen.

– Hát a tiéden.

– Hibátlan választás! – kuncogott a szerkesztő, és ki tudja, honnan, egy kis rumot varázsolt elő. Meg se kínált eddig, ütött hegyesszöget Wándorfalvi fejébe a felismerés. – Akárhol is állsz, sose feledd: a túloldal szent tehenei mindig vágásra érettek.

– Viszont...

– Viszont?

– Viszont sohasem tudhatják meg, hogy olyanok nekünk is vannak!

– Látod, egy nyelvet beszélünk, kezdek végre rád ismerni! – bátorította a szerkesztő, s biztos, ami biztos, átnyújtotta a laposüveget. – Húzd csak meg, de ha finnyás vagy, ott egy pohár, még tiszta.

Koccintottak. Telítették az időt, lazítottak egy kicsit.

– Ha tényleg nem megy már a harc, hát ne harcolj. Legyél csak flegmatikusan lírai, végtére is az életkorodba belefér. Csak kérlek, végre íj! Szépek a lányok, szép ez az ország, van miről danolni.

– Danolnék én, barátom – mélázott el Wándorfalvi, s visszatette az asztalra az üres poharat. – De látom, nem vettél kellőképp szemügyre. Sajog a szemem, fáj a háj a vesém helyén, a térdeim kopognak, maholnap a bokasüllyedés is utolér. Ugyan, mit szeressek ezen az országon?

A szerkesztő elengedte a karfát. Arcába temette kezét, csukott szeme előtt fölsejlett a mester minden szenvedése. Nagyot sóhajtott.

– Értelek, Mihály. Értelek...

És magában tényleg mindent megtett, hogy megértse.

*

Persze hogy nem értette meg, mivel Wándorfalvi csak kerülgette a lényegét, mint műhold a zuhanást: hogy elméjében valamiért takarodót fújt a zsenialitás, s hogy a szédítő mondatkatedrálisok építője immár egy téglát se bír fölemelni. Valame-

lyik este még papírra vésett egy kerek mondatot, de abból reggelre elszökött az állítmány. Ennyi maradt csak: „Neoproletár lakótelepeken sínylődő posztboldogtalanok.” Az volt az első gyanús jel. Hol a láthatatlan alkimista, kérdezte akkor magától, aki odabent napi tizenhat órában kotyvasztja tudásból, érzelmekből és iróniából a színaranyat.

– Szerkesztő úr! – kopogott az ajtónyíláson a titkárnő. – Egy férfi keresi. Elég modorosán beszél és öltözködik.

– Pont most, amikor Wándorfalvival tárgyalok? Na jó, jöjjön be. Két percet kap, akárki is legyen az.

Chesterfield-kabátos úr lépett be az ajtón illemtudó óvatossággal, kezében nyúlászór kalapot tartva.

– Diósy vagyok – közölte szerényen. – Csak erre jártam, gondoltam, beköszönök...

A szerkesztő egyáltalán nem tűnt meglepettnek.

– Ismerős valahonnan. Csak azt ne mondja, hogy a szemközti kávéházból jött. Negyven éve bezárt.

– Nem, nem onnan – szabadkozott az idegen. – Egyenesen a lábjegyzetből... De ön valószínűleg a tőzsdéről vagy a lóversenypályáról ismer. A tágabb publikum pedig a feleségem révén. Tudja, az avarszőnyeg... Alaposan megnászolta szegénykét az a héja.

A szerkesztő megkönnyebbülten elmosolyodott.

– Ah-ha. Bámulatra méltó ez a diszkréció! Nem iszik meg velünk egy rumot?

– Köszönöm, nem, már megyek is. Párizsba sietek az én drágámhoz, talán még ráismerek. Mármint a városra... Viszontlátásra!

Wándorfalvi megrázta a szerkesztőt.

– Te elaludtál?! Éppen most, amikor a pénzügyi nehézségeimről beszélek? Bár jobb is így... Maradjon csak a kérésem egyetlen ember szégyene.

– Másodszorra kopogok – nyitott be határozottan a titkárnő. – Már azt hittem, rosszul tetszik lenni. Egy férfi vár itt magára. Állítólag megbeszélték.

A szerkesztő elnyomott egy ásítást. Szemmel láthatóan csak most kezdte felfogni, hol is van.

– Á, igen, az a fiatal tehetség. Küldje be! Mihály, te maradj itt bátran.

Wándorfalvinak nem tetszett a fiatal író: jóképű volt, ergo tiszteletlen; kigombolt fehér inge szélfúttá szabadságvággal töltötte meg a félhomályt. Az östehetség végigmérte a mestert – lerítt róla, hogy felismerte –, s köszönésképpen valami ilyesmit mondott:

– Én is szeretem a vörösbort.

Csak ezután adta át a paksamétát a szerkesztőnek. Ő egyszál hüvelykujjal végigpörgette, mint a filmbeli hamiskártyások a paklit, s visszaadta az egészet a feladónak.

– Túlságosan sokoldalú.

A fehéringes leemelte az első lapot, s odatette a szerkesztő elé.

– Így megfelelő?

– Jellemezze egyetlen szóval! – szólította fel a szerkesztő. – Ha meggyőző, elolvasom.

– Korszerű.

– Engem nem a korszerű érdekel, hanem az időtálló!

Persze a szerkesztőnek is volt esze, ő sem akart végletekig játszani a vendég idegrendszerével, csupán megtörni egy kicsit a tárgyalás előtt. Orrára biggyesztette a szemüvegét, s olvasni kezdte az anyagot. Hümmögött, csettegett, kacarászott. A tizedik mondat után ránézett a fiatalemberre, mintha csak most ismerné föl benne a szerzőt.

– Mondja csak: maga szerint miért nincs igazi covidirodalom?

– Mert még nem kaptam rá megbízást.

– Tegyük fel, hogy ezt megoldjuk... A probléma pusztán annyi, hogy nincs a témának piaca.

– Ahol sűrű rétegekben rakódik egymásra a valótlan és a majdnem valós, ott erős kereslet mutatkozik az igazra. De nem akarja végigolvasni? Egyetlen oldal csak az egész.

A szerkesztő visszatemetkezett a szövegbe. Most már nem hümmögött, csettegett vagy nevetett, még egy magányos ajajtól is tartózkodott. Az iromány majdhogynem mestermunka volt. A legszívesebben megkérdezte volna a fehéringes fickót: „Maga meg hol bujkált idáig?” Ám eldöntötte: semmi szín alatt nem publikálja az anyagot. Majd odaadja neki kárpótlásként a Wándorfalvi által visszautasított megrendelést.

– Elolvastam. Ahhoz képest, hogy ez csak az első oldal, egész jó. De túl sok benne a szállóige.

– A szállóigék azért vannak, hogy röptessük őket.

– Hallod, Mihály? Ennek a kölyöknek mindenre van kész válasza! Szerintem előre betanulta a párbeszédünket.

A szerkesztő és az ifjú trónkövetelő végül megegyezett: holnap ugyanekkor, ugyanitt, addig mégiscsak itt hagyhatja a teljes anyagot, a viszontlátásra. A szerkesztő Mihályra nézett, sokatmondóan fölemelte a mutatóujját, de azért még megvárta, amíg a kinti folyosón elhalkulnak a vendég léptei.

– Na ezt hallgasd! Így okoskodik például a saját kapcsolatáról: „Nem illünk össze. Az én lelkemet moll hangnemben írták, az övét dúrban. Ennek törvényszerűen diszharmónia a vége. Ok nélkül elszomorítom, és ettől én is szomorú leszek. Ő pedig ok nélkül felvidít, ami megint szomorúvá tesz.”

– Micsoda giccs... – fintorgott Wándorfalvi. – Dobd azonnal a papírkosárba! Vagy add nekem, majd én irodalmat csinálok belőle. A hulladékfeldolgozás nagymestere vagyok.

– De ő ezt plágiumnak nevezné, ha egyszer nyomtatásban látná, és akkor engem szedne elő! Nem adom át. Majd kapsz tőlem veszélyes hulladékot, tudod,

amit a szerzők le szoktak tagadni józanodás után. Nocsak, hogy elpirultál! Ejnye, ezek a kis eltévelyedések...

Wándorfalvi ezúttal nem hagyta elsatnyulni a lényegét: összeszedte a bátorságát, és szint vallott a saját alkotói válságáról, továbbá kierőszakolta, hogy a maga javára fordíthassa a szemtelen fiatalember gondolatait. A szerkesztő mély sóhaj-tással jelezte, hogy hagyta meggyőzni magát.

– Rendben, használd egészséggel. De semmi hivatkozás!¹ A kockázat így zéró. Majd én elbotkormányzom ezt a csodagyereket a szakma vadvizein.

– Köszönöm, barátom... – rendült meg szituációarányosan Wándorfalvi.

– Légy kegyes a fiúhoz! Nem kell ide cancel culture, épp elég az einstand.

*

Találkozásuk záróakkordjaként végül visszatértek a legfontosabb napirendi pontra, a *Veszettfejszére*. Jó hosszú, de legalább széles záróakkord volt. Az univerzum egy beszabályozott dolog, indított a szerkesztő, így a véletlen a természetben logikailag kizárt, ezért a szabad akarat is illogikus, mely ténynek a súlya e percben ólomgömbként üli meg a mellét: hiába akarja, sajnos nem tud egy hónapnál több időt adni a kézirat elküldésére, s ebben már benne foglaltatik a nagyrabecsült szerző lelkiállapota miatt beiktatott méltányossági haladék is. Összekeveri a szerkesztő úr a Főszabály és a Játéktér fogalmát, replikázott Wándorfalvi, mert bár lehet, hogy az univerzum egy kocka, amelyből sosem lehet tojás, az ember lehetőséget kapott arra, hogy egy kicsit megforgasson benne ezt-azt – ettől lesz a kocka bűvös –, tehát az egy hónapból is lehet kettő, csak akarni kell. Legyen, alkudott meg a szerkesztő, s hogy feledtesse a beszélgetés hivatalos felhangját, engedékenyen hozzátette: ez a felvezetés a részéről csupán tárgyalási technika volt, ő sem hisz egy szabad akarat nélküli világban, de nem azért, mert így logikus, hanem mert egyszerűen nem tudja elképzelni.

– Egy fenét, szerkesztő uram, el tudod te azt képzelni! – zárta le a témát Wándorfalvi. – Létezik szabad akarattól mentes világ, ahol ugyanúgy teszel-veszel, mint például most, mégsem dönthetsz semmiről, sőt azt se tudod, hogy mit csinálsz majd a következő másodpercben. Úgy hívják: álom. Azt pedig, hogy a mai ébredésem után mire mentem az akaratommal, inkább hagyjuk...

– Dehogy hagyjuk, koccintsunk még egyet, javasolta a szerkesztő. Wándorfalvi értett a szóból: megköszönte a nagyszerű pillanatokat, a szerkesztő pedig mielőbbi felépülést kívánt, továbbá kifejezte együttérzését az elmaradt Nagydíj miatt, amely – vigasztalta – innentől már csak akkor értékes, ha az ember lemarad róla.

– Nem az fáj, hogy mást éljeneznek – kommentálta a történeteket Wándorfalvi, miközben a szerkesztő kikísérte az épületből –, hanem hogy még akkor is engem

¹ Még ennyire sem.

figyelnek, amikor nem nekem tapsolnak. Egy kritikusom azt írta a díjról: pont jó helyre nem került! Eddig az irigyeim voltak többségben, most már a kárörvendők. Micsoda dekadencia...

A szerkesztő biztatónan megszorította a mester jobbját, s visszavonult sokat látott dohos irodájába. Wándorfalvi csak most, a külvilágba kilépve érezte át igazán, mennyire egyedül maradt a gondjaival. A külvilágban – ahol tízmillió magyarra jut húszmillió agyar, mégse feni rá a fogát már senki. Fejlehajtva gyalogolt hazafelé, legalább ötméteres mélabút húzva maga után, mint akit történelemtelenségre ítelt a történelem. Még az útját keresztező többsávos utcaszakasz sem tudta eltéríteni a problémáitól, akár messze volt a zebra, akár nem.

A legközelebbi autó két centivel mellette fékezett le. Emberszabásúnak tűnő, csíkhomlokú lópofa hajolt ki az ablakon.

– Mi a jó édes rőt fajanszért húzod itt nekem a csigatöködet, hogy a felkiáltójeletem üsse a szemeid gödrébe, te életunt ganyé!

Wándorfalvi mintha hipnózisból ébredt volna. Csodálkozva körülnézett, tekintét lassan ráemelte a még mindig kajabáló sofőrre, és bambán elmosolyodott.

– Köszönöm... Köszönöm!

Érezte, amint agya, szíve, mája mélyén egyszerre értelmet nyer minden tudás, érzelem és ironia, s a szunnyadásból ébredő alkimista lassan bugyogtatni kezdi benne a sejteket. Lelkében a lepattogzott kérgek helyén szóvirágok nyíltak sorban, s a rég nem látott betűhegyek hosszú mondatkeringőbe kezdtek. Élete ismét szivárványba borult, magabiztos félkörívet húzva fel az égre, az ihletadó Kárpát-televénytől a bárányszerű felhőkön át a germánpiaci öröklétig.

Hazaérkezett.

A gyermeknyelv mint hathatós ösztönzés

Fecske Csaba gyermekirodalmi alkotásainak szűkebb terrénuma: a mese

(*Csalapinta villanytörpék. Mesék. Accordia, Budapest, 2004. Illusztrálta: Egyházi Tünde*)

A Fecske Csaba-i életmű gyermekirodalmi vizsgálata során nagyobb figyelmet szentelünk a maradandóbb gyermeklírai alkotásoknak, kitérünk ugyanakkor a prózai darabokra is, miután a költői indulástól meghatározzák ezt a pályáivet a mesék. A fentiek okán – ha érintőlegesen is – áttekintjük, miként képződik meg a szöveg nyelvhasználatilag, tematikailag Fecske Csaba meséiben. Ezzel összefüggésben tárgyaljuk meséinek világképét, orientációs pontjait, identitáshordozó jegyeit.

Első, 1980-ban megjelent mesekönyvét (*Se füle, se farka*. Móra Kiadó, Budapest.) további kilenc követte, utolsó gyermekekhez szóló kötetének – *Eljöhetnél hozzánk* – darabjait még maga válogatta a költő, de a kiadvány már posztumusz jelent meg, 2025-ben, az Orpheusz Kiadó gondozásában. Adott fejezet a Fecske Csaba-i gyerekirodalmon belül annak szűkebb tárgykörét, a mesék terrénumát tekinti át, azon belül is a *Csalapinta villanytörpék* szövegkorpuszait, választ keresve arra a kérdésre, milyen tematika köré szerveződik, és miben más, miben sajátos ez a nyelvezet, ha gyermekhangra íródik.

Jelen tanulmány elsődlegesen a Fecske-mesék esztétikai, stílári jegyeire, valamint nyelvi megformáltságára terjed ki, de a teljes fejezet kitekint a mesére, mint a gyermeki személyiségfejlesztés (a szocializáció) eszközére, s a fejlesztés közegére; a családra, mint elsődleges szocializációs kiscsoportra. Mindennek azért is van relevanciája, mert Fecske meséiben a gyermekek társas kapcsolatainak és szociális interakcióinak metaforikus megragadása zajlik, így van ez a *Csalapinta villanytörpék* játékos, vicces, ugyanakkor komoly tanulságokkal szolgáló huszonhét meséjében is. Ezen a ponton kibomlik egy érvényesnek tűnő kérdés – melyet egy későbbi fejezetben bővebben tárgyalunk –, jelesül, hogy kinek is szólnak a gyermekirodalmi alkotások, azaz milyen olvasói preferenciák juthatnak érvényre a gyerekirodalomban. Fontos eligazodási pontokat ad a témában Lapis József *Túl a fedélen – Tanulmányok és kritikák a gyermekirodalomról* című 2025-ben megjelent könyve, mely a gyermekirodalom-módszertani szemléletek kapcsán,

többek között, erre a kérdésre is reflektál, miközben nem engedi, hogy szem elől té vesszük: „A gyerekeknek eleinte a szüleik olvasnak föl, és ők is magyarázzák, mit jelent a szöveg.”¹ Fecske Csaba gyermekprózai alkotásainak sajátságait vizsgálva mi is evidenciaként tekintünk erre a megállapításra, annál is inkább, mert a közreadott történetek – bár ez nincs jelölve a könyvben – elsősorban az óvodáskorú közönséget célozzák meg.

Csalapinta villanytörpék

Fecske ezúttal is magával ragadó nyelvi leleménnyel mesél, miközben érezzük, költői hanghordozással formálja a gyermekeknek szóló történeteit. Írásművészetének lényeges vonásai – megkapó képzettársítások, éles meglátások, fanyar humor – harmonikusan szervesülnek ebbe az oldott és fesztelen mesebeszédbe is, melynek hathatós ösztönzője a gyermeknyelv. Komoly erénye a történeteknek, hogy a mindennapjaikban érintik a gyerekeket, de a tematika mellett Fecske a sajátos nyelvhasználatával is érdekeltté teszi hallgatóságát a figyelem fenntartásában. Bravúrosan alkalmazza a gyermeknyelv etimologizálását, azt a nyelvi jelenséget, amikor a kisgyermek az általa ismeretlen vagy számára nem értelmezhető szót az általa már ismerttel helyettesíti be. Mindeközben a megismerés igénye, a megismerésnek való konstans nekifeszülés szervezi az impulzív történeteket, melyekben a fontoskodás nélküli tanítás integrálódik, a didaktika leghalványabb jele nélkül. Fecske bravúros stilisztikai-nyelvi megformáltsággal mesél a valós és a lehetséges világ érintkezési pontjairól; gyermekeknek szóló szövegkorpuszaiban olyan határátkelést valósít meg, amelyben alapvetően realisztikus helyszíneket bejáró, hús-vér szereplőket (Lilla hercegnő, Ákos vitéz, Vasgyűrű Szabolcs – a szerző unokái) emel át egy varázsos miliőbe, ahol a külvilági ingerek jelen vannak ugyan – nem is kis mértékben –, de mesés élményekkel keverednek. A világban való otthonosságot sugallják ezek a Fecske-mesék, miközben a vágyak és a valóság közti leküzdhetetlen távolságot egy időre sikeresen áthidalják. Miközben a szerző különféle vicces történeteket mesél, a társadalomba való beilleszkedés folyamatát ragadja meg, szépirodalmi eszközökkel ábrázolja a gyermek mikromilióját, s azt az életszakaszt, amikor megtanulja megismerni önmagát és környezetét, elsajátítja az együttélés szabályait. Miképp Kaló Béla mondja: „A nagypapakorú és ténylegesen is gyakorló nagypapa-szerző remekül ismeri az ágas-bogas gyermeki kedélyvilágot, a gyerekeket.”² Fecske Csaba azon szerzők közé tartozik,

¹ Lapis József: A tükrön túl – gyerekirodalmi dilemmák. In: *Túl a fedélen. Tanulmányok és kritikák a gyerekirodalomról*. Prae Kiadó, Budapest, 2025. 19.p.

² Kaló Béla: Az unokák könyve. Fecske Csaba: Csalapinta villanytörpék. In: *Ezredvég*. 2008. 6-7. szám. Olvasólámpa.

akik a mindenkori ént alakító eseményeket tematizálják, azokat emelik irodalmi rangra, ilyenformán a „gyakorló nagypapa” és a költő együttesen működtetik a mesekönyv történeteit, e két szerep „segítségével” barangolja be Fecske Csaba a gyermeki fantáziavilágot.

A félrehallás mint jelentésképzés

A 2004-ben, a költő hetedik gyermekekhez szóló könyveként megjelent *Csalapinta villanytörpék* (Accordia Kiadó, Budapest) huszonhét mesét ad közre. A hetvenhárom oldalas, Egyházi Tünde által illusztrált kiszínezhető kiadvány elvezeti olvasóját a Bükkbe, Lillafüredre, a Hámori-tóhoz, Miskolctapolcára, a Szinva-patakhoz, az Avas városrész Gesztenyés utcájába – vagyis jellegzetes miskolci és Miskolc környéki helyszínekre, a költő által bejárt, belakott terekbe –, miközben hétköznapi szituációkból merítve tematizálja a gyermekek életében sűrűn előforduló helyzeteket, szociális interakciókat. Nemcsak földrajzi barangolásra, de intellektuális nyelvi felfedezőútra is invitálja olvasóit a szerző, aki a gyermeknyelv sajátosságait bravúrosan integrálja mesekönyvébe. Izgalmas ez a kettős horizont, ahol egyszerre veszi birtokba a költő élete színtereit, s a gyermeknyelv attribútumait. Már a cím is sejteti, hogy a csillámló nyelvi játékosággal megkomponált történetek gyermekhangra íródtak, humorban és szójátékokban gazdag meséket remélhet az olvasó Fecske Csaba kötetében. Elidőzve a mesekönyv címértelmezésénél, láthatjuk, hogy Fecske a nyelvi humor egyik gyakori formájával, a félrehallással mint tudatos poétikai eszközzel operál, de asszociációs lehetőségek gazdag tárházát kínálja a *Csalapinta villanytörpék*. (Ösztönösen beleolvassuk az ugyanezen vegyes hangrendű magánhangzókából – mély, mély, magas, mély – álló palacsinta szót is a címbe, s a történeteket felfejtve láthatjuk, hogy ennek az értelmezésnek is lesz relevanciája.) Ez a tudatos alkotói módszer a gyermeki nézőpontot erősíti: humoros értelmezési lehetőségeket hoz létre azért, hogy a szavak eredeti hangzása helyett egy másik szót „enged értelmeződni”, ezzel új jelentést generálva. Fecske Csaba a félrehallást mint jelentésképzést, a kötetegészben koncepciózusan alkalmazza, amivel megmosolyogtató szituációkat teremt. Nyelvi leleménnyel és érzelmi gazdagsággal megformált meséi a gyerekeket arra ösztönözhetik, hogy a leghétköznapibb szituációban is észrevegyék a csodát.

Esztétikai élmény és primer szocializációs alapozás

Fecske történetei a mai gyermekek világára reflektálnak, olyan hétköznapi szituációkba, óvodai és otthoni eseményekbe ágyazza elbeszéléseit, mint az étkezés, a fürdés és tisztálkodás, az önálló öltözködés, a tömegközlekedés. Korszerű, ugyanakkor időnként mágikus ihletésű meséiben a gyerekek életében sűrűn előforduló helyzetek, a társas kapcsolatok tematizálása kap bő teret. A testvér születése, a testvérféltékenység jelensége is ezzel a nagyfokú játékosággal, nyelvi humorral artikulálódik a mesekönyvben (*Kistestvér*).

„– Anya, mért van ekkora hasad?

– Mert ott van a baba, a te kistesód – mondta anya kissé elérzékenyülve.

– Biztos vagy benne? – kételkedett Ákos.

– Persze, biztos – mondta meggyőződéssel anya. – Te is ott voltál egykor.

– Az nem lehet, én nem voltam ott. Én nem akarok ott volni! – mondta durcásan Ákos, és bezárkózott a szobájába. Neheztelt anyára, mert úgy gondolta, hogy becsapta őt. Ő nem is volt anya hasában, ha pedig ott volt, miért enged be oda mást is. Egy idegent?!”

A meglévő családi rend megváltozását, a kistestvér érkezését gyermeki perspektívából, a nagyobb testvér érzésein, gondolatain át mutatja be a szerző, szándékszerűen eltulozva azokat a reakciókat, amelyek a megváltozott élethelyzetben relevánsak lehetnek. Valós, az (addig) egyedüli gyermek szempontjából problémás – de mindenképpen újszerű és változást hozó – szituációt ábrázol a *Kistestvér*, mely hús-vér szereplőivel eklatáns példája a többgyermekes családoknál előforduló feszültségeknek. Ákos, a nagytestvér szemszögéből láthatjuk, miként szembesül testvére születésének hírével, milyen félelmei vannak, s hogyan igyekszik elfogadni az új élethelyzetet. Figyelemre méltó, ahogyan Ákos ambivalens érzései artikulálódnak a történetben: a kezdeti harag és ijedtség hogyan fordul át kíváncsiságba, majd később örömbé, várakozásba.

Fecske Csaba valódi helyzeteket bemutatva emel irodalmi rangra különféle szociális interakciókat: a testvérféltékenységet, a szülői figyelemért folytatott harcot, a gyerekek közötti konfliktusokat, a versengéseket és általában a testvérkapcsolatok dinamikáját. Teszi mindezt úgy, hogy a család intézményére és az otthonra mindvégig szilárd megtartóerőként tekint. A *Kistestvér* azt is hűen tükrözi, szerzőnk milyen organikusan, könnyed természetességgel kerül vissza a gyermeki létpozícióba. Ez a gyermeki pozíció azért kulcsfontosságú a történetmesélés szempontjából, mert ennek alkalmazásával Fecske látszólag kiiktatja a „bölcs felnőttet” a narrációs szituációból, gyermeknyelven, gyermeki gesztusokkal gyerekközösségbe integrálódik, s ezzel megteremti önmaga számára a lehetőséget, hogy kreatívan beszélhessen egy-egy problémás helyzetről vagy ismeretlen szituációról, elkerülve a görcsös, nevelő célzatot. Ebből a pozícióból szól ki ezúttal is, amikor az anya-gyerek kapcsolat olyan szenzitív területeire reagál, mint például a kistestvér érkezése. A sok esetben nyíltan példázatos meséket könnyeddé teszi a folyamatosan meg-

nyilvánuló humor, amely a *Kistestvérben* különösen bővelkedik: „Ákos arra gondolt, mégiscsak jó lesz majd egy kistestvér, lehet vele játszani, lehet neki parancsolgatni... Reménykedett benne, hogy nem valami bőgőmasina lesz, nem lány, hanem fiú. Ha lány lenne mégis, ráparancsolnék, hogy szülessen vissza...” Fecske elbeszéléseinek nagy erénye, hogy miközben a mindennapi konfliktusforrásokat tematizálja, a család szilárd megtartóerejét hangsúlyozza (még ha nem is direkt), amely felülmúlhatatlan értéket képvisel. Miközben szépen artikulálódik a családi közösséghez tartozás élménye, a családon belül kibontakozó feladatok, szerepek és szerepmegosztások is megjelennek a játékos történetekben (*Villanytörpék*). Átpoetizált meséinek különös értéke, hogy indirekt módon ugyan, de a társas kapcsolatok normarendszerét, a gyermekkori szocializáció fontos történéseit is megragadja. A gyermeket alakító társas hatások megannyi formáját ábrázolja a szerző: a gyermek interakcióját a nagyszülőkkel, a testvérekkel, a barátokkal, a kortársakkal, a pedagógusokkal, a szomszédokkal, és mindenekelőtt a saját szüleivel, szem előtt tartva az evidenciát, miszerint „a szülő és a gyermek kapcsolat minden későbbi emberi kontaktus alapmintája”³. A pályatárs Kaló Béla épp az adott mesekönyv kapcsán jegyzi meg, hogy „az általános iskolák alsó tagozatán tanító pedagógusoknak nagy segítség lehet Fecske Csaba új gyermekkönyve, hiszen ebben az életkorban a valódi irodalom jelentőségét nem lehet túlbecsülni. Hiszen ekkor tanulja meg a gyermek, hogyan kell önmagát jobban megismernie, eközben fejlődik ki benne az a képesség, hogy másokat is megértsen, ekkor kell legyőznie nárcisztikus csalódásait, ödipális konfliktusait, ekkortól kell fokozatosan megtanulnia a gyermeki függőség későbbi felszámolásának módozatait. A gyermekek olvasóvá neveléséhez (amely immáron sziszifuszi munka manapság) jó kézikönyv Fecske Csaba bájos-mosolygós, unokáknak szánt játszó mesekönyve”⁴. A költő tudatosan szólítja meg gyermekközönségét, mert meghatározónak tartja az olvasóvá nevelést, erről egy interjúban így beszél: „afféle missziónak tartom a gyermekeknek írni... Olvasókat csak úgy szerezhethünk, ha már gyerekkorban rákapatjuk az embereket a könyvre, a versre, a mesére.”⁵

Realisztikus elemek népmesei ösztönzéssel

A technicizmusra is reflektáló *Pele Pali* egy mókus és egy kislány történetét meséli el úgy, hogy a valóságtól csak enyhén emeli el elbeszélését a szerző: miközben

³ Bagdy Emőke: *A személyiség titkai. Család, nevelés, önértékelés. A család mint elsődleges szocializációs kiscsoport*. Helikon Kiadó, 2014. 40. p.

⁴ Kaló Béla: Az unokák könyve. Fecske Csaba: Csalapinta villanytörpék. In.: *Ezredvég*. 2008. 6-7. szám. Olvasólámpa.

⁵ Fecske Csaba: *Szárnyak, gyökerek. Interjú, napló – versek*. Gonda Könyvkiadó, Eger, 2003. 18. p.

valóságos helyszínre – Miskolctapolcára – valóságos állatok közé – hattyú, mókus – helyezi a cselekményt, hagyományos mesei elemek köré építi mondani-valóját. Már a felütés a mesék meghökkentően gazdag világát idézi: „Pele Pali, a bozontos farkú kismókus a mobilján felprüttyögte Lilla hercegnőt, és meghívta Tapolcára.” A Fecske Csaba-i meseuniverzumban mintha minden a (játékos-varázsos) természet és a (kíváncsi-kalandrakész) gyermek összhangját ábrázolná. Nyelvi leleményben bővelkedő meséiben ugyanakkor Fecske attól sem riad vissza, hogy tematizálja a kor aktuális társadalmi-szociális problémáit; Pincorász bácsi ábrázolásával, kinek *terüljasztalkámja rég elromlott*, enigmatikusan ugyan, de mesébe ágyazza a hajléktalanság jelenségét, megjelenít marginalizálódott sor-sokat, perifériára szorult embereket. „A lépcsőházban találkozunk Pincorász bácsival, a hajléktalan varázslóval, akinek csak egy nagy szőrtarisznyája és hosszú, szomorú szakáll van. A pincében szokta meghúzni magát éjjelente, enni csak akkor eszik, ha valaki a kezébe nyom egy karéj kenyeret, vagy talál valami ehetőt a kukában, a területjaskámja sajnos rég elromlott” (*A nagy nap*). Fecske igen érzékenyen reagál a társadalom perifériájára szorult emberek világára, a „klasz-szikus mesehős” helyett ezen a szöveghelyen egy kisiklott életű, fedél nélkülivé vált idős férfit ábrázol, s egyúttal emel mitikus tudást birtokló hőssé. *A nagy nap* kiemelendő értéke, hogy miközben játékos kedvvel szövi cselekményét a szerző, a történet mellékszálaként aktuális társadalmi problémát emel be a gyermeki tudatba, mellyel érzelmi intelligenciáját növeli, empátiáját fejleszti. Bravúros az a nyelvi megformáltság, amiként Pincorász bácsit, a hajléktalant, mint valami mitikus tudást birtokló garabonciás varázslót jeleníti meg a mesélő, aki képes a fizikai erők kiiktatásával, különféle ritualizált cselekményekkel kilépni a valós világból – már amennyiben működik a *terüljasztalkámja*. Figyelemre érdemes ez a szintézis, melyben úgy jelennek meg a népmesék terminusai, motívumai, mélyáramai, hogy eközben a jelen társadalmi valósága tükröződik bennünk. Jót tesz ez a népmesei ösztönzés Fecske Csaba meséinek: a valós helyszínek és a realista szereplők közé beszüremkedő népmesei toposzok egyedi narratívákban ötvöződnek.

Meghatározó szerepe van ebben a gyűjteményben a sajátos nyelvezetnek: a mese varázslatos elemeit hívja segítségül a szerző, hogy a mindennapok kihívásairól üde, friss kifejezésekkel szójjon. Ez a szerzői elv azért is érdekes, mert a képzeletbeli elemekkel társított elbeszélések lehetőséget adnak a történetmondónak arra, hogy kiemelje a megszokottból a szövegkorpuszt, fenntartsa az érdeklődést, feszültséget, várakozást keltsen az olvasóban, hallgatóban, ugyanakkor figyel arra, hogy a gyermek ne veszítse el igazodási pontját a valós világban.

Gyermekirodalmi műveiben is megannyi példát merít a hétköznapi szituációkból, s miközben saját családját – unokáit – napi rutinját emeli a mesébe, a felnőtt és a gyermeki perspektívát egyaránt hitelesen (és kellő humorral) ábrázolja, miközben mindig a gyermekkel vállal cinkosságot. Ismerős lehet a Fecske Csaba-i gyermeklírából ez a hangneme és ez az attitűd; olykor részt vesz a közös csíny elkövetésében a mesélő, máskor pusztán összekacsint a rosszalkodó gyerekekkel,

de valamilyen módon mindig szerepet vállal ebben a titkos együttműködésben. Nagyban segíti a szövegformálást a tény, hogy a szerző nemcsak ismeri a gyermekek világát, de abban otthonosan is érzi magát, sőt, oda felnőttként is rendre visszatalál. Fecske Csaba kortárs meséiben feltűnően ötvöződnek a népmesei motívumok és a realiztikus elemek, erre eklatáns példa a *Villanytörpék*. A címadó történet a klasszikus népmesék kezdő formulájával – *Hol volt, hol nem volt* – nyit, hogy egy téren és időn kívüli világból hirtelen megérkezzen a jelenbe: „...olyan régen, hogy a kunkori farkú kismalac, amely az Üveghegyen túl túrja a földet, még meg sem született, és Lilla hencegnőnek és Ákos vitéznek fenekén volt a tojáshéj. Azt pedig tudvalevő, hogy milyen régen volt, hiszen már nagycsoportosok az oviban.” Megfigyelhetjük, hogy Fecske meséiben a valóságtól való elszakadás csak rövid ideig tart, valami mindig visszarántja a mesélőt ebbe a valós világba, akkor is, ha történeteit fiktív motívumokból, (nép)mesei szálakból szövi. A *hol volt, hol nem volt* világából „kipotyanva” a szereplők hamarosan valós térben, a saját otthonukban vitáznak azon, hogy „a féltőmirigy avagy a csacsiköhögés a nagyobb, a halálosabb”. Reális földrajzi helyszínen, a miskolci Avas-városrészben, a költő tényleges otthonában folytatódik a mese. „A Gesztenyés úti békekötés bizonytalan időre elhalasztódott.” Fecske mesebirodalmában a beszéd fonala nem szakad meg, a szavak pergése nem akad meg, itt mindig működik a nyelv. Ha nem a felnőtté, hát a gyermeké. A gyermeknyelv kulcsszerepet tölt be Fecske Csaba gyermekirodalmi alkotásaiban, gyakorta ábrázolja és alkalmazza ezt a kialakulóban, fejlődésben levő nyelvet költészetében és prózai munkáiban is. Ilyen a címadó mese is: a *Villanytörpék*, melyben a szerző egy hétköznapi szituációt, a villanykörte kicserélésének folyamatát tematizálja, miközben mesei-mitikus térbe helyez egy fizikai jelenséget: az elektromosságot. Az izzó kiégése váratlan, s a gyermekek számára kétségkívül izgalmas, titokzatos helyzetet teremt: ebbe a már-már misztikus világba érkezik meg Bapapóka, aki „villanytörpét hozott egy dobozkába csomagolva...” Jól megragadható itt Fecske Csaba gyermeki logikára rímelő nézőpontja: az elektromosságról egy általa megalkotott varázsos-mesés nyelv segítségével beszél, amelyben egy olyan hétköznapi feladatot, mint az izzó kicserélését, kalanddá képes nemesíteni. A kalandba ágyazott villanykörtecserének azonban fontos szemléltető, tanító funkciója is van: Bapapóka, miközben aprócska, világító törpékként ábrázolja az izzókat, az áram veszélyeire hívja fel a figyelmet, fontos intelmet közvetít: „a világításhoz csak a villanytörpék értenek – mondta Bapapóka. – Áramot fogyasztanak és világítanak. – Én is szeretnék áramot enni! – mondta vágyakozva Ákos... – Az áram igen veszélyes dolog. Ha megérintitek a vezetéket megráz benneteket, akár halálos ütés is érheti az embert.”

A *Villanytörpék* végtelenül üde, sziporkázó nyelvi humorral megformált tanmese, ami megszólítja a gyermeket, megragadja a fantáziáját, képes őt benntartani a mese világában úgy, hogy közben hasznos útravalót is nyújt számára. Fecske meséinek szocializációs szerepe megkérdőjelezhetetlen; az útravalót, tanítást

azonban látszólag spontán közvetíti, úgy formálja meg a szöveget, hogy abban a nevelői szándék többnyire nem primer módon érvényesül. Játékos elbeszéléseiben a család többszintű szocializációs funkciója manifesztálódik, s miközben szerepmintákat közvetít, az irodalmi beágyazottság, az (esztétikai) élmény marad a meghatározó akkor is, ha egy-egy történet egyértelműen példázatos jellegű. A *Csalapinta villanytörpék* humorral átítatott meséi a gyermeki személyiségfejlés (a szocializáció) eszközeiként is olvashatók, miáltal a történetek a fejlesztés közegében, a családban mint elsődleges szocializációs kiscsoportban zajlanak, kitérve megannyi szociális interakcióira. Fecske Csaba gyermekirodalmi alkotásainak, s meglehet, a teljes életmű vonzásának titka éppen az a természetesség és játékoság, amivel megjeleníti a különféle szituációkat. Meghatározója ennek az írásművészetnek a metaforikus gondolkodás, a nyelvvel való kísérletezés, az egyszerre játékos és szentenciózus Fecske Csaba-i megformáltság; „ha nem volt is, régen volt” (Villanytörpék).

A mesék gyermeknyelvi ihletettsége

A *Csalapinta villanytörpék* fabuláiban megannyi példát láthatunk arra, hogy a Fecske Csaba-i szövegtörzseket miként termékenyíti meg a gyermeknyelv; az anyanyelv elsajátítása során vétett hibákat, esetlegességeket miként integrálja mesevilágába a költő. Fecske a gyermeknyelv olyan sajátosságait alkalmazza elbeszéléseiben, mint a leegyszerűsített nyelvtani szerkezetek, a szóalkotási kreativitás, szavak és toldalékok összekapcsolásának nehézségeiből eredő tévedések, a hangok felcserélése vagy a túlgeneralizálás. Olyan egyéni szavakat, szóösszetételeket alkot a hanghatás alapján, mint a *gombariadó*, *póni-félelem*, *popsi kóla*, vagy a címben megjelenő *Csalapinta villanytörpék*, de kedves alliterációk – Nyuszkó, Galica Góca, Paripa Pál, piripócsi Pócs Piri –, vicces rímek, hangutánzó és hangfestő szavak is élénkítik a szövegtörzset. A gyermeki szóhasználatot idéző hangutánzó szavak az állatok gyűlését tematizáló, *Mindenki igazsága* című rövid mesében kulminálnak, ahol mindösszesen tizenegy olyan szót találtunk, amely fonetikailag imitálja az állatok hangját. Rónaky Edit *Fecske-varázs – Gondolatok egy mesekönyvről* című tanulmányában is felfigyel erre a szóalkotási módszerre. „Fecske Csaba meséi játékosak. Szerzőjük játszik a nevekkal, a szavakkal, a világgal... Mindannyian megfigyelhettük már, hogy a kicsik – beszédtanulásuk során – amikor először találkoznak egy-egy szóval, kifejezéssel, ha nem hallják tisztán a szó hangalakját, vagy nem értik jelentését, behelyettesítik egy hasonló alakú, de általuk már jól ismert szóval. Így lesz a Fecske-mesék szereplőinek száján is a púpos tévéből kúpos teve, a gomolyfelhőből komoly felhő, a fültőmirigy-gyulladásból féltőmirigy-gyulladás... S minthogy a gyerekek kreativitása határtalan, egész szótárt állíthatunk össze Fecske Csaba mesekönyvének nyelvi

leleményeiből – sosem tudva meg: melyeket köszönhetjük a szereplő gyerekek ötletgazdagságának, és melyeket az íróénak. A nyelvi humort, játékosságot, a gyermeknyelvi hangokat, szótagokat helyettesítő, felcserélő sajátosságának alkalmazásával tovább fokozza a szerző.”⁶ A gyermeknyelv alkalmazásával – mint tudatos stilisztikai eszközzel – a gyermeki gondolkodásmódot ragadja meg és ábrázolja hitelesen a szerző, ezt a *Csalapinta villanytörpék* valamennyi meséjében megfigyelhetjük. Megannyi gyermeknyelvi leleményre bukkanhatunk a szövegek felfejtése során, amelyet különösen az egyedi logikájú szóalkotások színesítenek.

Fecske meséibe láthatatlanul transzplantálódik a gyermeki látószög, erre megannyi szöveghelyen találunk példát. „Apa megígérte a krétát, de sok gondja-baja között elfelejtette. Hiába, Lilláék felé ilyen feledékenyek az emberek, bezzeg azt nem felejtik el, hogy számon kérjék a fogmosást. És hogy megkérdezzék: megetted az uzsonnádat? Mindent megettél? – Ezt is szokták kérdezni és Lilla mindig rávágja, hát persze. Pedig, megsúgom nektek, hogy ez nem is igaz, mert az óvó nénit sem ette meg és a Böbe babát se, meg Danát se, meg a Janikát se, Zsuzsi néniről, a dadusról nem is beszélve.” (*Kréta*). Ez az ironikus szemlélet sokszor a felnőttek világát figurázza ki, a túlzásba vitt szülői szabályozás, a gyermekek feletti túlzott kontroll válik szövegszervezővé.

Fecske Csaba gyermeki látószöge, mesélő kedve és ironikus humora szépen összegződik a *Lilla hencegnő és a pípe* című mesében is, ahol a klasszikus mesei keretet és motívumokat felhasználva fordítja a szerző abszurdba a történetet. „Lilla hencegnő felhúzta a nagyí hétmérföldes papucsát, és hipp-hopp... hasra esett”. Komikus feszültséget teremt a stílusok keverése, ahogyan a népmesei elemek átfordulnak egy hétköznapi szituációba, egy-egy kiábrándítóan banális élethelyzetbe, ahol a szociális interakciók hús-vér emberek között zajlanak. Fecske unokái – Lilla, Ákos, Szabolcs – népesítik be a *Csalapinta villanytörpék* különleges univerzumát, melyben a szerző alteregójaként jelenik meg Bapapóka, a nagypapa, de jelen van a nagymama is, Rimamóka alakjában. Ezt a nyelvezetet, a stílusjegyeket és alapvetően a narratív technikát vizsgálva fontos szem előtt tartanunk, hogy a szerző a gyermeki létpozícióba milyen sikeresen képes belehelyezkedni. Alighanem orientációs pontja ez a Fecske Csaba-i költészetnek és prózairodalmi alkotásoknak egyaránt. Ő maga így vall erről: „Úgy látszik, gyereklelkű felnőtt vagyok, aki szívesen időzik el a mesevilágban. Mintha túl keménynek bizonyult volna számomra a világ, egy tűrhetőbb egy szebb világot teremtek helyette. Lehet, hogy csupán menekülésről van szó? Nem tudom.”⁷

⁶ Rónaky Edit: Fecske-varázs. Gondolatok egy mesekönyvről. In.: *Somogy*. 34. évf. 1. sz. / 2006. 94. p.

⁷ Fecske Csaba: *Szárnyak, gyökerek. Interjú, napló – versek*. Gonda Könyvkiadó, Eger, 2003. 18-19.p.

A ravaszság konnotációi: a viselkedésminták árnyalatai a parabolikus állatmesékben

A kötetbe felvett elbeszélések között hagyományos állatmesék is helyet kaptak, amelyekben különösen említésre méltóak az állati mesehősökben megnyilvánuló emberi viselkedésminták és magatartásformák. Babits jegyzi meg a 12-13. században keletkezett *Romans de Renard* állateposzok kapcsán az európai irodalom történetében, hogy „állataik kissé átlátszó emberkarrikaturák, s a költő olykor el is felejtí, hogy állatról beszél”. Babits megfigyelése Fecske Csabára és a szerző állathőseire úgyszintén érvényesek, noha ezeken a szöveghelyeken nem a klasszikus rókamesékre jellemző társadalmi szatíra a hangsúlyos, mint inkább a történetek tanulsága: az állatok emberi karakterei (ravaszság, lelemény) erősen integrálódnak elbeszéléseibe. Adott szöveghelyek azokat a magatartásmintákat ábrázolják, ahol nem feltétlen megtévesztéssel vagy szándékos félrevezetéssel, mint inkább furfanggal, csalafintasággal érik el céljukat a mese állathősei. Saját előnyük érdekében folyamodnak olyan viselkedéshez, praktikákhoz, amelyek segítségével egy adott helyzetből győztesen kerülhetnek ki. A közreadott parabola jellegű állatmesék közül *A nyúl és a csiga* történetét említhetjük, mely a ravaszság köré szerveződik. Az egyszerű szerkezetű, a két állat dialógusára épülő elbeszélés egy klasszikus tanmese, csattanóval és tanulsággal a végén. (Hasonló a *Mindenki igazsága*, vagy *A számárból király lesz*) Mindezek a magatartásformák olyan fogalmi kapcsolódással, jelentésárnyalattal gazdagodnak a mesékben, amelyek a stratégiai gondolkodásnak kedvezhetnek, ilyenformán nem feltétlen negatív konnotációval bírnak. Példaként a *ravasz* kifejezést említhetjük, mely ugyan direkt jelentését nem veszítette el az adott kontextusban, de másodlagos jelentése is érvényre jutott. Adott állatmesékben a ravaszság olyan kulturális mellékjelentéssel gazdagodott, mely nem a félrevezetés, a megtévesztés, a becstelenség – azaz az egyértelműen negatív magatartásminták – üzenetét közvetíti, mint inkább a stratégiai gondolkodást fejlesztő, a lehetőségeket felismerő és megragadó olvasót. *A nyúl és a csiga* narratívájában a két állat fogadást köt, amelynek látszólag az a tétje, hogy ki fut gyorsabban. A csiga azt firtatta a nyúltól, „valóban te vagy-e a környék leggyorsabb állata?” Megkérdezte azt is: „Bárkivel ki mernél állni versenyezni?... Még velem is kiállnál?” A fogadás azonban nem arról szólt, hogy a két állat közül melyik a gyorsabb, hanem arról, hogy a csiga ad-e a nyúlnak tíz méter előnyt a futóversenyben. A nyúl „futott, ahogy csak lába bírta”, a furfangos csiga pedig megnyerte a versenyt anélkül, hogy megmoccanat volna. A nyúl és a csiga diskurzusából hamar kiderül, hogy a nyúl elbizakodott, még csak beszélgetni sem óhajt a csigával, aki azért irigyelte a nyulat, mert nagyon vágyott a napsütötte tisztásra, ahová a nyúlnak semmibe sem telik odamenni, „neki bezzeg napokra van szüksége ehhez”. Fecske példázatos meséje arra taníthatja a gyermeket, hogyan merítsen önbizalmat olyan szituációkban, amikor majdnem mindenki előnyösebb helyzetben van nála.

A használatukból kifordított szavak mesegyűteménye

Megjelenítő élethelyzetek integrálódnak a *Csalapinta villanytörpék* megannyi történetében, így a felnőtt olvasó is könnyen bevonódik ebbe az intenzíven átélhető, ötletgazdag mesevilágba, s a kicsikkel együtt járhatja be a beszélő által megteremtett univerzumot. Fecske mesevilágát a rövid, párbeszédre épülő, csattanós szerkezet jellemzi. Javarészt gyerek narrátor meséli a hétköznapi szituációkra felépülő humoros történeteket, ám bizonyos esetekben a meseíró-nagypapa (ritkábban apa) szerepe kerekedik felül, s ebből a pozícióból, egyes szám első személyből halljuk a nosztalgikus hangulatú elbeszéléseket. A használatukból kifordított szavak mesegyűteménye a *Csalapinta villanytörpék*, melyben izgalmas cselekményvezetéssel, a gyermeki fantázia szülte elemek bravúrosan könnyed elbeszélésbe építésével teremt érdekfeszítő univerzumot a szerző. A *Csalapinta villanytörpék*ben olyan történetmondó szólal meg, aki nemcsak ismeri és érti a gyermeki világot, de – nagy érdekékként – képes organikusan belehelyezkedni ebbe a létpozícióba. Orientációs pont ez a belehelyezkedés, hiszen túl a gyermekek által igen kedvelt szójátékokon, a játékos-humoros alliterációkon, hangutánzó, hangfestő szavakon, mégiscsak ez a „benne levés” teszi igazán hitelessé a történetek elbeszélését. Összegzésül elmondható, hogy jellegzetes Fecske Csaba-i nyelvi regiszterek összegződnek a szerző ezen gyermekirodalmi alkotásában. A *Csalapinta villanytörpék* a gyermeknyelv sajátosságait is integráló, csillámló játékos-szavakkal megalkotott, magas esztétikai minőségű történeteket közreadó mesegyűtemény, amelyben jól felismerhető Fecske Csaba narrációs technikája, de átdereng a szövegeken a lírikus átmetaforizált poézise is.

(A szerző a Magyar Művészeti Akadémia 2023-2026-os ösztöndíjprogramjában Fecske Csaba József Attila-díjas költő monográfiáját írja. Adott tanulmány – melyben Filip-Kégl Ildikó Fecske gyermekirodalmi alkotásainak szűkebb terrénumát, a mesét tekinti át – a szakmunka integráns része.)

Beszélgetőkönyv Grendel Lajossal

(Grendel Lajos: *Vallomások könyve*)

Nagyon szerencsésnek gondolom magam időnként. Ez az érzés sok minden miatt adódik össze bennem. Az egyik legerősebb érv életemnek mostani szakaszában, hogy igencsak élvezem, amit csinálok: irodalmat tanítok fiataloknak, és ennek mentén több célkitűzésem is van. Az egyik, hogy gondolkodásra szoktassam a fiatalokat. A másik, hogy megismertessem velük a szlovákiai magyar irodalmat, ha már a magyarországi tankönyvírók nemes egyszerűséggel megfedkeztek erről az irodalmi hagyatékról, világról. Ahhoz, hogy céljaimat elérjem, igyekszem olyan szemelvényeket keresni, melyek izgalmasak, eltérnek a megszokottól, nem unalmasak. Grendel világát egy ideje kerülgetem, keresem rajta a fogást, a megfelelő megközelítést. A *Vallomások könyve* rengeteget segített.

A kötet Grendel-interjúkat sorakoztat fel Tóth László válogatásában, az MMA kiadó gondozásában. Az interjú műfaja elbizonytalanított egy pillanatra: mit adhatnak a beszélgetések, hogyan bővíthetik, segíthetik a Grendel-hagyaték feldolgozását, értelmezését. Azon tűnődtem, hogy lehet-e újat, mást kérdezni egy idő után az írótól. Tóth László válogatása azonban biztos kézzel vezeti végig az olvasót Grendel pályáján. A legkülönbözőbb dolgokról olvashatunk, a szemünk előtt bontakozik ki az írói pálya. Az interjúk időrendben, szinte egymásra válaszolva, kiegészítve kerültek a kötetbe.

Az olvasott interjúk alapján két folyamat rajzolódik ki markánsan. Az egyik Grendel írói alkotásának módszertana, annak alakulása, változása, fejlődése. Bepillantást nyerhetünk az írói műhelybe, de nemcsak egy-egy mű kapcsán, hanem az alkotói pálya egészét tekintve. Láthatjuk, mely szerzők hatottak rá, kiket tekintett példaképnek. Az interjúk olvasása közben az ember akaratlanul is olvasmánylistát kezd el írni, mit is kellene nagyon sürgősen elolvasni. Sokat megtudhatunk az írói szándék és annak megvalósulása közti eltérésről, az írás tervezésről, a témaválasztás indokairól. Az interjúk azt is megmutatják, hogy a kortársak mellett kiket tekintett Grendel meghatározóknak az irodalomtörténetben. Indokai megismerése során feltárul egy újabb rétege az irodalomhoz való hozzáállásáról, mit miért tekint mérvadónak az irodalomtörténetben, hogyan alakítja ki a saját irodalmi kánonját. A beszélgetésekből egy nyugatos gondolkodásmód, az esztétikai minőség előtérbe helyezése, valamint a művé-

szetek politikától való le/elválsztása bontakozik ki. Rendkívül izgalmas meglátások, gondolatébresztő álláspontok rajzolódnak ki az interjúk sorából. A beszélgetésekből kibomló másik jól nyomon követhető folyamat a kisebbségi lét, ezen belül a kisebbségi író/irodalom problematikája. Ez a kérdéskör időről időre fellángol a magyar irodalomelméletben, heves vitákat, ellentéteket váltva ki. A kisebbségi lét még mindig megoldatlan, érthetetlen a világ számára. Sokszor kerestem már magam is ennek a kérdésnek a megoldását, feloldását. Nem igazán sikerült megfogalmaznom a válaszokat. Az interjúk kérdéseinek segítségével Grendel álláspontját, annak állandó és finomodó elemeit is megismerhetjük a jelenséggel kapcsolatban. Két momentumban tudtam kapcsolódni: a kisebbségben élő ember létproblémáit, dilemmáit senki sem érti, mert nincsenek meg hozzá a tapasztalatai. Elmondani, megmagyarázni nem lehet. Ebből fakadhat a mindenhol idegenként való érzés. A kötet mottójának választott Grendel idézet: „...történelmünk tálcán kínálja az abszurdításokat”, mintha ezt a gondolatmenetet emelte volna ki a kötetből. A másik momentum, ami megragadta a figyelmet, az a kérdéssel kapcsolatban mutatott tapintat és nyugalom, ugyanakkor nagyon markáns, határozott kiállás saját álláspontja mellett. Az abszurdítás és a tapintat irányából még kevesen gondolták végig a kisebbségi léthelyzetet. Megfontolandó álláspont, új perspektívákat nyit.

A kötet interjúi bemutatják Grendel közéleti tevékenységét is az 1989–90 fordulat idején. A kötetnek ez a része saját múltam másik szegmense felé is elvitt. Gimnazista voltam annak idején, lelkes a változások miatt. Hogy minek voltam a részese, akkor még nem értettem teljesen. Az interjúkötetből kirajzolódnak, visszacsengenek azon napoknak a vitái, világmegváltó beszélgetései, akár nálunk is Kassán, ahol Grendel nemegyszer vendégeskedett. Demokrácia, nemzetiségi jogok, autonómia, önrendelkezés, európai polgári értékek, nemzeti önzonosság, magyar egyetem – ezek azok a kifejezések, melyek meghatározzák ezt a korszakot. Az interjúk lehetőséget adnak arra, hogy megpróbáljuk megérteni azokat a felkavaró napokat, heteket és a következményeit.

Az interjúkhoz csatolt *Önéletrajzi töredék* tovább árnyalja, kiegészíti, megerősíti az interjúkból kibontakozó pálya egy-egy mérföldkövét. Ugyanakkor önreflexiók, kommentárok sorát is olvashatjuk, melyek igazán finom iróniával, sőt, helyenként némi finom szellemi pikantériával vannak megfűszerezve, és így válik ez a töredék roppant izgalmas olvasmánnyá.

A kötet hiánypótló. Nem csak azért, mert megmutatja Grendel írásművészetének belső folyamatait, hanem azért is, mert megmutatja a szocializmus végnapjaiban és a kapitalizmus kirobbanásában a megmaradásáért, létezéséért küzdő szlovákiai magyar kultúra műhelyeinek belső életét. Olyan fontos kérdéseket tesz fel, melyre magam régóta keresem a választ: mi a kisebbségi lét, mi vezetett idáig, létezhet-e együttgondolkodás a szlovákokkal, létezhet-e valamiféle megbékélés a két nemzet között, képesek leszünk-e az egymásnak okozott sebeket valaha elismerni, megismerni, majd meggyógyítani. A barátságok csak egyéni szín-

ten működnek magyar és szlovák között Szlovákiában, vagy közösségi szintre is emelkedhetnek? A mindennapi életben a nagy sorsdöntő kérdésekről nem érünk rá gondolkodni. De Grendel Lajos *Vallomások könyve* című kötete után érdemes lenne beszélgetni egymással.

Grendel Lajos: Vallomások könyve. MMA Kiadó, Budapest, 2025

Petőcz András: A, R és T +

Az álmok nem engednek el

Néhány gondolat Jezsó Ákos Éjféltre kialszanak a lángok című kötetétől

Az egyik oldalon itt van maga a történet, amely nem fér bele egy kötetbe: a Felvidékről származó magyarok történetfolyama Trianontól napjainkig, amelynek a szerző – eddig – három kötetet is szentelt. Továbbá itt van maga az író, akit – bár már Budapesten született – nem enged el ez a történelem, holott annak nagy részéről csak áttételes információi lehetnek, lévén, hogy maga 1965-ös születésű. A magyar történelemnek azt a felkavaró szeletét írja meg könyveiben, amely igencsak érzelemdús, megrázkódtatásokkal teli, ugyanakkor csak a miénk: magyar keresztút a már letűnt, mostoha huszadik században. A szerző számos egyéni, megélt tapasztalatra épít, megírja nem csupán a saját családját, hanem tágabban értelmezve a felvidéki magyar sorsot, amelyről – hite szerint – nem szabad megfeledkeznünk. Kiemelten szerepel a szövegfolnyamban az otthoni, a csallóközi történetek sora, s ezeket jól egészítik ki – néhol egymáshoz kötődő, párhuzamos eseményekként, néhol időrendben egymásra épülő, folytatólagos történetekként – az új hazában, Magyarországon megéltek. Mindazon kiszolgáltatott, tisztességes magyarok történetét dolgozza fel a három kötet, akiket kétszer is megbüntett a sors: először akkor, amikor leszakították őket az egyetemes nemzetestről, másodszor pedig akkor, amikor meg őket tették meg bűnbaknak a történelem igaz és igaztalan fordulataiért.

„Én magamat átvitt értelemben csallóközinek tartom, noha én már Budapesten születtem, hiszen a nagyszüleimet 1946-ban elkergették a szülőföldjükről. És az nagyon fontos, hogy mi is történt akkor. Nagyapám egy katolikus általános iskolának volt az igazgatója, s amikor Beneš betiltotta a magyar szó használatát, a nagyapám továbbra is magyarul merte tanítani a magyar gyerekeket egy színmagyar faluban. Ez volt a bűne. Ezért vették el a házát, a földjét, a hazáját, négy gyerekkel ezért dobták át az országhatár túloldalára. Az én olvasatomban a nagyapám a szlovákiai magyar pedagógusügy mártírja. Ilyen családi háttérrel szinte szükségszerű, hogyha az ember tollforgatóvá válik, akkor ezeket a történeteket fel kell dolgozza. Mégsem nekem jutott az eszembe. Tíz évvel ezelőtt a feleségem vetette fel, hogyha már olyan sok történetet meséltem neki meg a gyerekeinknek azokról az időkről, akkor miért nem írom meg? Tehát végül is ő volt az ihletadó, aki elindította ezt a folyamatot. A tíz évig tartó munka most befejeződött, három

kötet lett belőle” – vallja. A *Megyek túlra* Trianontól 1948-ig, a *Mécses a ködben* az 1950-es évekig követi a felvidéki magyarság sorsát, míg a harmadik kötet, az *Éjféltre kialszanak a lángok* a 1960-as évektől egészen a közelmúltig tekint, s a felvidéki magyarság 20. századi és 21. század eleji sorsát tárja elénk, az identitás, az asszimiláció és az emlékezet kérdéskörében.

Pozsonyban élő olvasóként többször elgondolkodtam a kötetek olvasása során, mit mondhatnak ezek a történetek a Magyarországon, Erdélyben vagy a Délvidéken élő olvasók számára. Persze, minden családnak megvannak a maga történeti, amelyeket bizonyos ideig megőriz a családi emlékezet, de az újabb történetek idővel felülírják őket. Ezért fontos lejegyezni őket, belőlük áll össze a nemzet története – azzal, hogy a családi, emberközeli történetek érzelmdúsabbak is, mint a történészek tárgyyszerű értekezései, s ezért többet adnak vissza az események igazi mélységeiből. Ezt teszik Jezsó könyvei is, amelyek nem csupán érdekfeszítő olvasmányokat kínálnak az olvasónak, hanem olyan morális tartalmat is, amely segít az értékeinket megtartani modern korunk egyre ridegebbé váló világában is.

Az első kötetet egy ikerpár története uralja, akik a szerző számára az egységes magyar nemzet jelképei, ráadásul nőként az élet szimbólumai is. A regényfolyamban Trianon választja el őket egymástól: egyikük családjával Szlovákiában marad, míg a másik Magyarországra kerül. Ennek a két családnak a párhuzamos történetét követi végig a 20. századon át egészen napjainkig. Értelemszerűen a trilógia három kötetének az első regénye Trianon első nemzedékéről, a második része a másodikról, a harmadik kötete pedig a harmadik generációról, vagyis a mostani, a huszadik század második felében született nemzedékről szól.

A legutóbbi, harmadik kötet címadó mondata – Éjféltre kialszanak a lángok – egyszerre konkrét és metaforikus: az idő múlását, a kihunyó emlékezetet, ugyanakkor a kitartás drámáját is jelenti. A lángok szimbólumként szerepelnek itt, hiszen a szerző szerint a fény addig él, amíg valaki őrzi. Ez a – mondhatni, a regény kulcsmondatává váló – kijelentés mégis a derengést, a fény felé mozdulást sejteti, nem véletlen, hogy a főhős irodalmár magában gyakran Adyt, Pilinszkyt és Faludyt idézi...

A regény cselekménye az 1960-as évektől indul, s a 2010-es évekig tart. Ez az időszak a felvidéki magyarság számára viszonylagos stabilitást, ugyanakkor lassú asszimilációt jelentett. A nyílt elnyomás helyét a közöny, a feledés és az elvándorlás vette át. A szerző realista alapossággal, de mély érzékenységgel ábrázolja ezt a korszakot. Azt a korszakot, amelyben a falusi közösségek lassan megszűnnek, az iskolák egy részét bezárják, a templomok kiürülnek. A fiatalok már a városokba, sőt, a fővárosba: Pozsonyba, illetve Budapestre, vagy még távolabbra, nyugatra mennek. A szomorú vagy enervált szülők pedig azt mondják, sőt, talán el is hiszik, hogy ez a kisebbik rossz számukra, ott legalább jobban tudnak boldogulni – Magyarországon magyarként is. A sokszálú történet a Felvidék és Magyarország több helyszínén játszódik, bemutatva a kisebbségi lét problémáit, a történel-

mi traumákat, a személyes és közösségi emlékezet erejét. A szerző figurái hús-vér alakok, akik sorsuk változásával lelkükben, céljaikban is formálódva élik meg a saját drámájukat. Ha a regény karaktereit és katarziszt nézzük, mindegyikben az élethelyzet és a morál, a test és a lélek között feszül drámai konfliktus. Az Irodalmár és Éva finoman megrajzolt belső monológjait gyakran párhuzamosan, gyors váltásokban látjuk, vagy az álom motívumban megjelenő Ádám, illetve családja életének jellemző állomásairól is villanásokban értesülünk. A regény szerkezete mozaikos, fejezetei novellaszerűek. Minden rész egy-egy generáció vagy közösségi esemény köré szerveződik, de a motívumok és utalások révén szorosan összekapcsolódnak. A regény az identitás és közösség problematikáját több szálon is felmutatja. Túlnyomó részben arra a kérdésre keresi a választ, hogy mit jelent magyarnak lenni a Felvidéken, mi minden jelenti a kisebbségi lét dilemmáit (asszimiláció, nyelvi-kulturális veszteség, nemzeti emlékezet kihívásai, de a megélhetési gondok is), s ebben mi a család és a közösség szerepe. Ide tartozik az is, hogy milyen módon őrzi meg a közösség a múltját, milyen kompromisszumokat kell kötni a megmaradásért. Ehhez két perspektívából is bemutatja a szerző a folyamatokat: a budapesti magyar illetve a felvidéki magyar viszony szemszögéből, egyben rávilágítva az „anyaországi” perspektíva és a határon túli közösségek gondolkodásának különbségeire is.

A nehéz témák ellenére érdekes, jó stílusú, olvasmányos mindhárom kötet, s az igényes olvasót el is kell, hogy gondolkodtassa határon innen és túl is. Nagyon fontos ugyanis a morális üzenetük is, amely korunk emberét az erkölcsi értékek – az igazsághoz való ragaszkodás, az egymásra való odafigyelés, az egymás iránt való szolidaritás – megtartásának fontosságára figyelmeztetik. Széthulló világunkban mindezt nem szabad figyelmen kívül hagyni. Az éltető lángoknak nem szabad kialudniuk...

Jezsó Ákos: Éjfélre kialszanak a lángok. Magyar Napló, Budapest, 2025

A lebegés poétikája – Viola Szandra *Két világ közt alszik* c. kötetéről

Képzeljének el egy határvonalat...! Nem térképen jelöltet, hanem egy olyat, amely az emberi létezés legmélyebb rétegeiben húzódik: álom és ébrenlét között, test és lélek között, élet és halál között, természet és transzcendencia között. Ebben a lebegő, átmeneti térben szólal meg Viola Szandra *Két világ közt alszik* című verseskötete, melynek címe már önmagában ezt az állapotot hirdeti, hogy a létezés soha nem egyetlen világban történik, hanem mindig kettő között. Olyan lírai világot tár az olvasó elé, amely egyszerre érzéki, személyes, mégis metafizikai és kozmikus, továbbá archaikusan kortárs. Nem egyszerűen leírja a világot, létrehozza azt. Egy világot, amelyben a test beleolvad a természetbe, a táj emberi tulajdonságokat kap, a kozmosz pedig intim közelségbe kerül. Mintha a versek nem is papíron léteznének, hanem egy lassan hömpölygő, meditatív beszéd részeként, amely állomásról állomásra vezet bennünket.

A kötet két nagy egységre tagolódik, de a határ köztük inkább csak érezhető, asszociatív, mintsem kijelölhető. Az első részben nőalakok, alteregók, a Psyché-motívum különböző változatai jelennek meg a költőnő saját identitásának több alakban történő feltárására és megértésére tett egyfajta próbálkozásként. Ezzel szemben a második rész tágabb perspektívát nyit, ahol a személyes élmény mellé civilizációs és kozmikus dimenziók társulnak. Az olvasóban az a benyomás keletkezik, hogy nem különálló versek sorozatát látja maga előtt, sokkal inkább egyetlen hosszú, belső utazás részesévé válik.

Az egyik legerősebb kohéziós erő a természet motívumrendszere: víz, erdő, madarak, növények, évszakok, napszakok. Ezek azonban nem pusztán díszletek. Létrehoznak egy egységes szimbolikus hálót, amely összetartja a kötetet. Az évszakok az idő múlását, az életciklusokat, a változást és az elmúlást jelölik, míg a víz egyszerre a születés és halál, az emlékezet és az átalakulás szimbóluma. A lebegés élménye az identitás metaforájává válik: az én nem stabil, hanem folyamatos mozgásban lévő jelenség. A halál közelsége, a veszteség és a fájdalom ezért nem végpontokként jelennek meg, ugyanis nála ezek átmenetek az örömből és boldogságba – mintha a kötet mögött egy mélyen sztoikus felismerés állna, hiszen a létezés, s benne az öröm és a fájdalom egyaránt ciklikus.

A természet és az emberi test gyakran egymásba olvad, ez a biopoétikai szemlélet egyik kulcsa. A versek új érzékelési módot kínálnak, és radikális perspektíva-váltásra szólítanak fel. A kötet több pontján is megfogalmazódik az az elképzelés, hogy az ember nem különállóan létező, hanem a világ szerves része, ahogy arra utal a következő részlet is: „láss inkább mezőnek, égnek... láss tengernek” (62. o.)

A képiség rendkívül intenzív. Sokszor bizarr, paradox, szinte nyugtalanító. Gyakoriak a szinesztéziák – az érzékterületek összekapcsolódnak, váratlan asszociációk jönnek létre. A vörös húsú gyümölcs, a száj és a vér egymásba csúszó képei egyszerre szépek és érzékiek, mégis zavarba ejtőek. Az atmoszféra álomszerű, lebegő, nehezen megragadható. A versek logikája nem racionális, inkább Virginia Woolfot idéző tudatfolyamszerű, működésük tehát az álmok sajátos törvényeit követi.

A nyelv gyakran imaszerű. Fohászok, megszólítások, felszólítások térnek vissza, így a versek egyszerre meditációk és rituális beszédek. A beszélő nemcsak kijelent – kér, kérdez, sőt hív is egyben. Megjelenik Jézus alakja, a feltámadás gondolata, ugyanakkor pogány és személyes mitológiák is. A visszatérő Psyché-figura identitásmetaforává válik: lehet istenség, alteregó, női princípium, a lélek képe. Bár a kötet nem ad végleges választ, de annyi bizonyos, hogy a kérdés végig bennünk rezonál. A spiritualitás és a hit itt nem dogma, hanem tapasztalat. Nem tanítás, hanem intuitív jelenlétérzés. A transzcendencia a természetben, a testben és az érzékelés pillanatnyiségében válik megtapasztalhatóvá, ami az ökokritikai és poszthumanista gondolkodást tükrözi.

Az idő itt nem lineáris folyamat. Ciklikus, átjárható dimenzió, ahol a múlt, jelen és jövő egymásba csúszik, a napszakok ismétlődése pedig az örökkévalóság érzetét kelti. A kötet egyik filozófiai magja tehát az a felismerés: az idő és időtlenség nem ellentétek, hiszen ami a maga idejében van, az egyben az időtlenségben is létezik. A versek egyszerre vallomásosak és filozofikusak. A személyes részek sem hagyományos kitárulkozások, inkább létélményleírások. A filozófiai kérdések sokszor paradox, látszólag értelmetlennek tűnő kérdések formájában jelennek meg, amelyek inkább hangulatot és gondolkodási teret nyitnak, mint konkrét állításokat tesznek.

A második ciklusban erősebben megjelenik a civilizációs perspektíva és a jövő felé fordulás: az emberi test és identitás átalakulásának lehetőségei, a jövő világának víziói.

Nyelvileg a kötet sokszínű: rövid, aforisztikus darabok és hosszabb prózaverszerű kompozíciók váltakoznak. Ez dinamizmust teremt, bár néhol egyenetlenséget is eredményez. A rövidebb darabok között akadnak rendkívül erős, sűrített képekből építkező versek, míg néhány szöveg inkább benyomásszerű marad, nem célja mélyebb nyomot hagyni. A képek túlburjánzása időnként csökkenti ugyan a belső dramaturgiát, s ha nem vigyázunk, elveszhetünk a metaforák sűrűjében, ugyanakkor éppen ez a túláradás teremti meg a kötet sajátos, transzszerű atmoszféráját. Érdekes kontrasztot hoznak létre a rideg, technikai kifejezések

váratlan megjelenései a lírai szövegben, valamint a tényszerű állítások, amelyeket szinte azonnal meg is kérdőjeleznek érzelmi tapasztalatból fakadó kérdések. A világ így folyamatosan kifordíthatóvá válik, vagyis ami biztosnak tűnik, az rögtön relativizálódik is.

Nem hagyhatók figyelmen kívül az irodalmi kapcsolódások sem – például a Csáth Gézának ajánlott vers sötét pszichológiai hangulata vagy Baudelaire hatása, amely a testiség, romlás és szépség paradox viszonyában érzékelhető.

A *Két világ közt alszik* álomszerű, homályos, mégis érzéki világ, amely képes meditatív, szinte transzszerű olvasói élményt létrehozni. A természet és a test egysége, a halál és újjászületés gondolata, a mitológiai és teológiai rétegek mind egyetlen felismerés felé vezetnek, hogy az ember létezése mindig átmenet. Mindig két világ között. Ennek a köztes térnek pedig a legpontosabb nyelve nem is lehet más, csak a költészet.

Viola Szandra: Két világ közt alszik. Orpheusz Kiadó, Budapest, 2025

Petőcz András: Én-kép (Pár-beszéd 1)

fohász a háborúból

esőtlenül napokig és csak ágyúdörgés
miatyánk ki vagy a mennyekben
halottakban botlani mert csizmával
a sok vérben nem bírok
jöjjön el országod és az akaratod
éhségből egymást ölni és
mindent embertelenül
a földön mint a mennyben is
az otthon hagyottakra félve
gondolni majd puskából gyors lövés
mindennapi kenyerünket add
és vétkeink bocsátassanak
itt milliók és sokan de
haláltól a rettegés mindig
mert mi is bocsátunk
repülőzúgás és füst meg
felvert por és a szájból földíz
kísértésbe ne vigyél
és a gonosztól szabadíts
feküdni míg sáros lesz a vér

Normi és az eső

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy nagy elefánt. Becses neve Sebastianus y Floriberto von Krazenwald y Silvio Luiz Percardé Elefantov Ivorzikov Norman volt, de akik jobban ismerték, csak Norminak szólították. Normi boldog elefánt volt, naphosszat ugrándozott a réten. Amikor elfáradt, levetődött a pitypangok közé, és a hátán fekve pásztázta a fehér felhőket.

Ezen a napsütötte reggelen is így tett. Amint felcsapódott a szemhéja, mint egy ágyú, kilőtte magát kuckós barlangjából, és hangos trappolással a rét felé iramodott. Az erdő fái és azok levelei halk susogással köszöntötték. Normi ormánya buzgó integetésével válaszolt. A sötét fák az ismerős úton vezették egyre közelebb a virágillatú, mentazöld rét felé. Másra sem tudott gondolni, csak a mesékre, amelyeket a felhők ezen a reggelen majd elmesélnek neki. Nemsokára meg is látta a tüskés málnabokrok között átszivárgó lágy napsugarakat. Izgatottan lelassította lépteit, és óvatosan közelített a gyönyörű, idilli táj felé. Gomb alakú szemcskéi lassan hozzászoktak az arany fényhez, és kirajzolódott előtte a látvány, amitől nagy szíve még nagyobb testében egyre hevesebben kalapált. Ormányával vigyázva leszakított a málnabokorról egy érett szemet, a szájához emelte, és szemét lágyan behunyva hagyta, hogy szétmáljon a szájában. Hálásan a bokorra mosolygott, majd nagy lendülettel átugrotta azt.

A puha pázsitban landolt. Körülötte vadvirágok rengetege teregette szirmait. A magas fűszálak ravaszul csiklandozták a talpát. Normi hangosan felnevetett, majd futásnak eredt. Nagy fülei lebegtek a szélben. Ormányát a magasba lendítette, és mélyen a levegőbe szippantott. Édes, savanyú, keserű. Elégedetten hűmmögött egyet, majd odébb ugrált. Újból felemelte a nóziját. Büszke, félénk, közömbös. Majd újra megismételte: erős, gyenge, merész. Minden egyes szippantással egyre közelebb ugrált a rét közepéhez. Miután minden szegletet kelőn átszimatolt, kedvenc nefelejcsbokra mellé térdelt, egy utolsót szippantott a virágok kórusának műalkotásából, majd mélyet sóhajtva ennyit mondott:

– Mindegyikőtök egyedi és tökéletes! – ezzel hanyatt vágta magát, és a világoskék, végtelen égre meredt. Arcára boldog mosoly húzódott, ahogy várta, hogy a felhőpacnik megszólaljanak. Légzése lelassult, végtagjai elernyedtek, és egész testével kellemesen a fűbe süppedt. Az ég megtelt felhőkkel. A mesét egy gömb alakú kezdte, majd a többi fehér pacni is beszállt a színjátékba. Egy labda alakú felhő magányosan sodródott Normi szemei előtt, majd végül egy másik felhőnek ütközött. Az ijedten fordult meg a hirtelen becsapódásra. Normi a másik oldalra

tekintett, ahol egy csapat megszeppent felhőt pillantott meg. *Jaj ne!* – gondolta – *Biztos együtt játszottak, és a labda véletlenül kipottyant a kezükből!* A hátba dobott felhő is észrevette a kis csapatot, és dühösen feléjük indult. Arcán összerándultak az izmok, látszott, hogy a sírás határán áll, de próbált erős maradni. Ökölbe szorított kézzel várta a magyarázatot, de a bűnös kis csapat egy szót sem tudott szólni. A hátba ütött felhő összerezsent. Ekkor a felhőtömeg közül kivált egy felhőlány, és bocsánatkérően átölelte a szipogó felhőcskét, aki beleolvadt az ölelésbe. A többiek is köréjük gyűltek, és egy nagy, közös ölelésben bocsánatot kértek tőle.

Normi szemei ekkor elnehezedtek, és mély, déli álomba szenderült. Álmában a felhőgyerekek mind együtt játszottak, a sértett felhő is egy nagy, őszinte mosolyt hordozott az arcán.

Percekkel, sőt, lehet órákkal később ébredt csak fel. Nem is önmagától, hanem inkább egy hideg vízcsepptől, amely pont a két szeme közé csöppent. Ijedten ugrott a talpára. A meleg napsugarak vastag, sötét felhők mögé bújtak, és a virágos rét is félhomályba burkolózott. Normi rémülten nézett körbe. Összeszorította szemét, és a málnabokrot kereste. Nemsokára meg is pillantotta, majd amilyen gyorsan csak bírták a lábai, rohanni kezdett felé. Időközben eleredt az eső, amely aztán gyorsan sűrű záporrá növekedett. Szegény Normi teljesen bőrig ázott, mire a lombok takarója alá ért. Az esőcseppek kitartóan doboltak a leveleken, míg elefántunk egy utolsó sóvárgó pillantást vetett a rét felé, majd tett egy lépést a vak-sötétbe. Ormányát maga elé tartotta, hogy a szúrós ágak ne sértsék meg pufók arcocskáját. Puha talpával lassan tapogatta az előtte húzódó ösvényt. Szíve egy kicsit összeszorult, ugyanis most látta a világot először ilyen rémisztő sötétségben. Ennek ellenére próbált a szépre gondolni. Bár most rémisztő az erdő, és halk a sötétség, az eső dobolása pedig a szíve ritmusát gyorsítja, pár órával ezelőtt még milyen öröm és szeretet forrása volt ez a táj. Normi ismerte ezeket a fákat, szerette őket. És annak ellenére, hogy most nem egy napsütötte réthez vezettek, még mindig védik a cseppektől, még mindig csak segíteni szeretnének neki. Kicsit elszégyellte magát, amiért kételkedett az erdő hűségében egy olyan badarság miatt, mint amilyen az eső, és soha nem látott merészséggel masírozott tovább barlangja felé.

Amikor az erdő szélére ért, kidugta fejcskéjét a levelek közül, lerázta magáról a hideg esőcseppeket, majd gyorsan a meleg otthon fedezékébe bújt. Elsétált a tűzhely, a naplójaként szolgáló barlangrajzok mellett, egyenesen a finom szalmával bélelt ágyikójáig. Ott a vastag takaróját az orra segítségével a hátára perdítette, a kis éjjeli szekrényéből pedig előhúzta a kedvenc zsírkrétáit. Miután a zsírkrétákat a bejárathoz készítette, gyorsan a tűzhelyre rakott egy nagy fazéknyi vizet a legfinomabb gyógyfüveivel. Ahogy a növények illata lassan megtöltötte az otthonát, ő a falhoz kuporodott, és az esőcseppek nyugtató előadása mellett, zsírkrétáival megörökitette mindazt, amit egész nap látott.

Isten figyelő szeme

Lewis Banks tipikus nagyvárosi újságíró volt: eléggé nagyvárosi ahhoz, hogy ne csak egy kis körzeti újságnál legyen firkász, és eléggé egoista ahhoz, hogy a legnagyobb falatokat akassza le magának. A talpnyalást meghagyta a többieknek: ha ő kinézett magának egy sztorit, azért erőnek erejével küzdött meg, és persze rendre megtartotta magának. A felfelé hízelgés nyálkás műfaját tehát soha nem tanulta meg, pedig tudnia kellett volna, hogy anélkül nem lesz lebetonozott helye a HC Chronicle-nél.

Épp emiatt ücsörgött most otthon, egymagában, kedvenc bőrfotelében, olcsó dobozos sört vedelve. A nappalijában máskor mindig példás rend uralkodott, hiszen kellően elegáns környezetben kellett fogadnia interjúalanyait, vagy épp a felháborodott olvasókat, akik már fejből tudták, hova kell menniük, ha a reggeli Chronicle valamelyik cikke miatt kis híján agyvérzést kaptak.

Most viszont mintha nem is Lewis Banks nappalija lett volna ez a helyiség, sokkal inkább hasonlított egy privát szeméttelre. A szoba közepéről hiányzott a kis dohányzóasztal, hiányoztak a divatos, fémvázás székek, és a giccses jósgömb is. Ott volt viszont az aznapi Chronicle összes fellelhető példánya, csaknem a plafonig halmozva. Banks meg csak nézte, egyre zavarosabb tekintettel, és inkább meg sem szólalt, mert tudta, a világ egyetlen nyelve sem tartalmaz olyan cifra káromkodásorgiát, amellyel ő most kifejezhetné az érzéseit...

Szájába facsarta az utolsó doboz sört, aztán belekotort a zsebébe. Ahogy zavarosan fókuszáló szeme elé emelte remegő kezét, az ujjai közt megpillantotta azt a fél csomag gyufát, amit keresett. Hümmögött, feltápáskodott, és amint meg bírt állni a saját lábán, kihúzott három szálat a kis dobozból.

A sercenés ezúttal olyan hangosnak tűnt, mint még soha.

Banks a lángba bámult, ahol Isten képmását vélte felfedezni. Az Úr nevetett rá. Ekkor jött rá arra, hogy Isten egyszerre játssza a Sátán szerepét is, és még csak álruhát sem kell öltenie.

A gyufa majdnem a körmére égett, úgyhogy ráhajította a nagy halom újságra. A máglya akkor kapott igazán nagy lángra, amikor Lewis Banks bezárta maga mögött az ajtót.

Az ördög a nappali közepén röhögött...

A csehó falai rettentő mocskosak voltak, a padlóról nem is beszélve. Az asztalokon kockás nejlonterítők éktelenkedtek, ügyetlenül álcázva, hogy az asztallap sem sokkal tisztább itt bármi másnál. A hely addig bizonyult ideálisnak, amíg az ember tajtrészeg volt. Túl ocsmány volt ahhoz, hogy valaki józanul jöjjön ide inni, de ahhoz is, hogy itt tisztuljon ki a feje. A kocsmának tehát szinte senki sem tudta a nevét, hiszen az majdnem csak ittas vendégeket fogadott.

Lewis Banks azon kevesek közé tartozott, akik itt várták meg, hogy a fejük kitisztuljon. Taszította a hely, a szagok és a színek, a zajok, amik körülvették. A feje így kétszer annyira dübörgött, mintha otthon, vagy egy családi kávézóban, egy tál meleg leves mellett józanodna. Szó mi szó, rohadtul érezte magát.

Felállt, fizetett, és már majdnem kilépett az ajtón, amikor valami egészen bizarr dolgot pillantott meg a tévében. A híradóban éppen egy négysávos út kellős közepét mutatták – talán a Mansfield sugárút, gondolta. Az út közepén két, teljesen meztelen szerencsétlen állt, egy fiatal pár, nő és férfi. Egymásba karolva reszkettek, a szemük tágra nyílván fürkészte az őket körülvevő rendőröket. A szervek meg nem nagyon tudták, mit tegyenek, mintha attól tartottak volna, hogy a két furcsa ember megharapja őket. Ahogy kinéztek, nem is lett volna akkora csoda az a harapás...

A fickó egyáltalán nem tűnt öregnek, talán még harminc sem lehetett, a szakálla viszont csaknem a hasát verdeste. Mindketten bozontosak voltak, na meg borzalmasan szőrösek és ápolatlanok – a nő is, hiába volt az alakja tökéletes.

– Jó kis bundabugyi, mi? – kérdezte félvállról a pultos. – Mintha az állatkertből szabadultak volna...

– Hangosítsa fel, kérem! Érdekel, hogy mi ez az egész – kérte Banks, aztán minden figyelmével a képernyőre tapadt.

– ...egyszer csak feltűntek az úton, mintha a semmiből jöttek volna! – nyilatkozott éppen egy felzaklatott öregasszony. – A férjem majdnem elgázolta őket!

– A nyomorult *hipik*! – rázta az öklét az öregasszony férje, és így mondta, egy p-vel, hogy „hipik”. – Azt hittük, a fajtájuk már rég kipusztult!

– Majmok bolygója, vasse! – fűzte hozzá egy gördeszkás srác, akit nyilván csak azért engedtek a kamera elé, mert ő volt a harmadik, aki észrevette a két ágrólszakadatot.

Ezután a rendőrség is nyilatkozott, mondván, hogy tulajdonképpen nem követtek el semmiféle bűncselekményt a közszemérem megsértésén kívül, de kénytelenek voltak őket beszuszakolni egy hajléktalanszállóra, mert nemcsak igazolni nem tudták magukat, de valamilyen érthetetlen nyelven beszélnek, amit senki sem bírt megfejteni.

A nagymellű bementető végül közölte, hogy ha bárki felismeri a két idegent, azonnal jelentkezzen ezen és ezen a címen, és haladéktalanul menjen értük a hajléktalanszállóra.

Aztán jött a következő hír, miszerint High City tizenötödik körzetében kigyuladt egy harmadik emeleti lakás, de a tűzoltóknak szerencsére sikerült azelőtt

megfékezni a lángokat, hogy azok átterjedtek volna a szomszédos lakásokra. Egyelőre részleteket nem tudtak elárulni, csak annyit, hogy haláleset nem történt, de várják a tulaj jelentkezését.

– Micsoda egy barom! – jegyezte meg a pultos. – Biztos jól lerészegedett, és valami átkattant neki...

Banks arcából kifutott minden szín, és úgy söpört egészen a tizenötödik körzetig, mintha égve felejtette volna az őrlángot.

– Égve felejtettem az őrlángot! – magyarázta kétségbeesetten a sűrű bajszerű rendőrnek, aki annyira lehetett csak értelmes, mint egy fél ruhásszekrény. Bár a szekrény legalább arra jó, hogy ruhákat tároljunk benne, gondolta Banks, de azt már nem tudta megfejtetni, hogy ezt a rendőrt mi másra lehetne még használni a kötekedésen kívül.

– A vérképe egyértelmű tanúbizonyságot ad maga ellen – mondta a rendőr, aki úgy hitte, választékosan beszél. – Maga alkoholos befolyásoltság alatt állt, amikor felgyújtotta a lakását!

– Nem gyújtottam fel, a szentségit! – vesztette el a türelmét Banks. – Mondtam már, hogy égve felejtettem az őrlángot!

– Eztet már hallottuk! – mordult rá a bajsos rendőr. – Volt már hasonló ügye?

– Nem, a múltam tiszta, akár a lelkiismeretem...

– Hát mostan már nem lesz az! Miért volt részeg?

– Maga talán még sosem rúgott ki a hámból?

– A kérdésre válaszoljon!

– Elvesztettem az állásomat...

– Akkor talán ment volna a hivatalba állást keresni!

– A hivatalba... – dörögte maga elé Banks, és legszívesebben megkérdezte volna ettől az ökörtől, hogy ha menesztenék a rendőrségtől, akkor melyik hivatalba menne először. Aztán inkább csak vigyorgott egyet.

– Értem ám én, hogy mi folyik itten! – nézett rá nagyon szigorúan a rendőr.

– Elvágták a maga pénzforrását, ezért balesetnek álcázva felgyújtotta a lakását, hogy a biztosító fizessen!

– Jézusom, hogy magának vág az esze, mint a borotva, biztos úr! – vágott savanyú pofát Banks. – Miért nem rögtön gyilkossággal vádol? Ha már itt tartunk: kit öltem meg?

– Most mit romantikázik itt? Azt hiszi, ez olyan vicces?! Tűnjön el, mielőtt dühbe gurulok! – csapott az asztalára a bajsos. – De ne feledje: figyeljük magát! Csak még egy rossz lépés...

– És elbotlok, tudom – sóhajtott fel Banks. – Majd vigyázok a lépteimmel.

A hajléktalanszálló tisztább volt, mint a filmekben.

– Lois és Clark – mondta Banks a nyilvántartást vezető nőnek, immár másodszor. – Évekkel ezelőtt láttam őket utoljára, épp a nálam tartott pókerpartin. Azt mondták, Aspenbe mennek síelni. Azt hittem, meghaltak. Mindenki azt hitte...

– Azt mondja, Aspenbe? – nézett rá a negyven körüli, terebélyes fenekű nő. – Épp most készülünk oda a férjemmel. Hisz az egy síparadicsom!

– Nézze, én nem azt mondtam, hogy Aspenben tűntek el – védekezett Banks –, csak azt, hogy amikor utoljára beszéltünk, éppen Aspenbe készültek. Úgy három éve lehetett...

– Borzalmasan festenek – húzta a száját a nő. – Értelmetlenül karattyolnak, mindenkire ijedt tekintettel merednek. És semmi nem volt náluk. Semmi, érti? Se papírok, se pénz! Még csak ruha se, egy rohadt alsógatya, vagy valami.

Ekkor odaértek a legkisebb szobához, ahol csak a két szőrös jövevény volt elszállásolva.

– A ruha húsz dolcsi lesz – tartotta a markát a nő, mielőtt kinyitotta volna az ajtót. – Felöltöztettük őket. Vigyázzon, mert az ipse megsebesült. Valószínűleg bordatörést szenvedett Aspenben, és a csontja átfúrta a bőrét. Nem egy szép látvány...

Odabenn két koszos, szőrös, kócos teremtes ült. Borzalmas külalakjuknak köszönhetően nem lehetett megállapítani a korukat; ugyanúgy lehettek húsz-, mint negyvenévesek. A nagy fenekű nőt már láthatóan felismerték, a férfit viszont egymáshoz bújva méregették.

– Uramisten! – játszott Banks. – Lois! Clarke! Hát nem ismertek fel?! Én vagyok az, Lewis!

Azok viszont csak még szorosabban bújtak egymáshoz, mintha egyik a másiktól várna menedéket.

– Nem ismernek fel! – fordult Banks a nőhöz, hangja drámai telítettséggel zengett. – A legjobb barátaim, és... édes istenem!

– Nyugodjon meg, idővel majd emlékezni fognak – mondta a nő bármiféle meggyőződés nélkül, majd hozzátette: – A szoba tizenöt dollár lesz.

Lois és Clark – ahogy Banks elnevezte őket – az öreg Volvo hátsó ülésén kuporogtak, persze még mindig egymáshoz bújva.

– Szeretitek a zenét? – kérdezte Banks. – Biztos szeretitek, a zenét mindenki szereti.

Megnyomott egy gombot az autórádióon, mire Mick Jagger az ördögi szimpátiáról kezdett énekelni, a két szerencsétlen meg rémült, értelmetlen kiabálásba kezdett, ami még rosszabb volt. Veszettül rúgkapáltak, ütötték-rúgták az üléseket, ahol csak érték.

– Jó, jó, jó! Nyugi, nyugalom! – kiabálta Banks legalább olyan rémülten, miután Clark rúgásától majdnem eltört a hátgerince. Még így az ülésen keresztül is erős

rúgás volt. Villámgyorsan kikapcsolta a zenét, közben is kis híján összeecsókolózott egy kamionnal.

– Mi a franc van veletek, mi?! – förmedt rájuk, miután cifrán kikáromkodta magát. – Na, majd ezt is beleírom a cikkbe! Jagger hangjától utoljára az öregapám ijedt meg, és meg is tiltotta anyámnak, hogy Stones-koncertre menjen. Anyám viszont megszökött – folytatta higgadtan. – Ott találkoztak apámmal, a koncerten. Talán épp Rolling Stones-ra fogantam, ki tudja...

A szőrmók *hipik* – ahogy az öreg a tévében mondta – lecsendesedtek, és megnyugodni látszottak, ahogy Banks beszélt hozzájuk. Ezt ő is észrevette.

– Szóval az oké, ha beszélek – nézett rájuk a visszapillantóban. – A zene nem oké, Jagger nem oké, csak ha dumálok, mi?

Lois és Clark érdeklődéssel bámulták őt.

– Benyalni a főszerkesztőnek? – vigyorgott Banks. – Egy nagy bűdös francot, majd ő nyal be nekem, még hozzá csontig! Olyan cikket írok rólatok, hogy a Chronicle már holnap címlapra tűzi! Sztárt csinálok belőletek! – És elégedetten felnevetett.

Lois és Clark erre szintén nevetni kezdtek a hátsó ülésen.

– Rohadt nagy bordel van itt, de ahogy elnézem, titeket ez úgysem zavar.

A falak szürkésfekete árnyalatot kölcsönöztek a lángoktól, a nappali egyenesen fekete volt.

– Ha tudtam volna rólatok néhány órával ezelőtt – morgott Banks –, nem gyújtottam volna fel a lakást, és most normális körülmények között készíthetnék a cikket. Kaját?

Lois és Clark persze nem válaszoltak, csak álltak némán, kigúvadt szemmel, egymást átkarolva.

– A kaját nem fizettették meg velem a szálláson – gondolkodott hangosan Banks. – Ha kaptatok is, biztos csak valami maradékot. – Beletúrt a hűtőbe. – Bocs, de nálam sincs túl sok minden. Almát?

Ahogy odanyújtotta nekik a gyümölcsöt, a szőrös nő éles visításban tört ki, a férfi ordított, elengedte párját, és olyan erővel sújtott le Banks kezére, hogy az alma messzire repült, a férfi csuklóját pedig lüktető fájdalom öntötte el.

Banks üvöltve káromkodott, hátrahőkölt, és a csuklóját markolászta.

– Mi a bűdös franc van veletek?!

Az alma Clark lába előtt állapodott meg a padlón. Pár másodperces dermedtség állt be a lakásban, senki sem szólt vagy mozdult meg. A férfi végül vérbe borult szemekkel belerúgott az almába, mire az nekirepült a radiátornak, ahol darabokra szakadt. Clark ezután Loishoz fordult, és valami állati, értelmetlen nyelven nyeríteni kezdett vele, mint egy pávián. Amikor ütésre emelte a kezét, Banks nekiugrott, hogy lefogja. Több erőt adott a mozdulatba, mint amennyire szüksége

lett volna, és a következő pillanatban a csupaszőr fickó fájdalmasan felkiáltott. Fehér pólóján vérfoltok ütözködtek ki bordatáját, Banks meg csak állt ott, félbeszakítva a mozdulatot, a száját egyre nagyobbra tátva.

– Maradjatok itt! – szakadt fel belőle kis idő után a szó. – Ne mozduljatok, ne menjetek sehová, mindjárt itt vagyok!

Az agya teljes fordulatszámra pörgött, miközben kettesével szedte a lépcsőfokokat, hogy mihamarabb kiérjen az utcára. Képzeletbeli listáján egyre biztosabban egyetlen megoldás felé mutatott minden.

Meztelen pár, ápolatlanok, szőrösök, értelmetlen nyelven kommunikálnak. A fickón bordatáját csúnya seb, az alma látványára bevadulnak, sőt a fickó üvölteni kezd a nővel. Ha a kígyóval is veszekedni kezdenek, akkor a nevük rohadtul nem Lois és Clark...

Banks az utolsó lépcsőfordulónál járt, és épp azon gondolkodott, melyik állatkereskedés esik hozzá a legközelebb. A fantáziája egyre inkább beindult. Ha ez igaz, a cikkből nemcsak egy egyszerű címlapsztori lesz, de világrengető bestseller! Hetekig a New York Times sikerlistájának élén! A lakását ki sem kell festetnie. Minek? Vesz egy villát a tenger mellett, és...

Irdatlan ütés érte a koponyája hátsó részét. A fájdalmat csak egy pillanatra érzékelte, aztán bekebelezte a sötétség.

Egy tisztáson ébredt. Az ég valószerűtlen frissességgel kéklett, a fű pedig, amelyen feküdt, olyan puha volt, amilyennek még sosem érezte. Kis ideig azt hitte, megsüketült, de aztán meghallotta a madárcsicsergést. Rájött, hogy egyszerűen csak nem hallja a forgalmat, az utca, a gépek és a tömeg zaját.

Ha nem tudta volna, hogy leütötték, és beleegyezése nélkül cipelték erre a helyre, legszívesebben fel sem állt volna. Amint azonban teljesen kitisztult a feje, felpattant, és gyanakvó tekintettel forgott körbe, testileg és lelkileg is felkészítve magát egy esetleges támadásra.

Tökéletes csend volt (leszámítva persze a madarakat), egyetlen halk nesz sem keltette fel Banks figyelmét.

– Hol vagy, te szemét?! – kiáltott bele a semmibe. – Hol vagy?! – Majd halkabban: – Hol vagytok?

Nem érkezett válasz. Óvatos léptekkel elindult, hogy feltérképezze a helyet. Fogalma sem volt róla, mennyi ideig feküdt eszméletlenül, így azt sem tudhatta, milyen messze került a várostól. A talajt egyenletesnek érezte a lába alatt, amiből logikusan arra következtetett, hogy síkságon van.

– Talán valamelyik nemzeti parkban? – gondolkodott hangosan, és azon töprengött, vajon mikor támad neki egy éhes medve.

A farzsebéhez kapott, előhúzta a mobilját, de azon legfeljebb játszani tudott volna – az ismeretlen helyen egyáltalán nem volt térerő. Rossz szokása szerint elmorzsolta egy sor káromkodást, és akkor egyszer csak...

– Nem lenne szabad így beszélnie, Mr. Banks!

A hang mintha az égből érkezett volna. Dörgedelmes volt, mindent betöltött. Banks fenékre esett, és megpróbált menedéket keresni.

– Hol vagyok?! – kérdezte az égbe kiáltva, miközben négykézláb igyekezett a legközelebb álló fához.

– Nincs értelmé bujkálni! – dörgött a hang. – Én mindent látok!

– Ki maga?!

– Isten!

Meghaltam? – merült fel a férfiben a szörnyű lehetőség. Emlékezett rá, hogy leütik, emlékezett a fájdalomra, amit csak egy futó pillanatig érzékelt, mégis iszonyatos volt. Talán túl nagy lendülettel futott lefelé, és ahogy elvesztette az eszméletét, akár le is zuhanhatott, legurulhatott a lépcsőn, a nagy eséstől pedig kitört a nyaka. Most meg itt van a túlvilágon.

De a telefon – járt tovább az agya. – *Ha meghaltam, hogy lehet nálam a telefon?*

Még el sem döntötte magában a kérdést, amikor ismét talpon volt, és minden erejét beleadva rohant a fák közé. Eldöntötte, hogy kijut innen, és miután kijutott, alaposan szétrúgja a hátsóját annak, aki szórakozik vele.

Az égből csak úgy áradt a visszhangzó nevetés, és Banks tudta, hogy bárki legyen is az illető, minden lépését figyeli.

– Felesleges úgy rohannia! – szólt rá nevetve Isten. – Innen úgysem tud kijutni!

Banks egy ocsmány trágársággal válaszolt, majd arra gondolt, vajon az Úr megbocsátja-e neki, hogy így beszélt vele. Aztán el is hessegette magától az örült gondolatot. *Ez nem lehet Isten!*

A fák mögött mintha valami hatalmas tömb szürkélett volna. Arrafelé vette az irányt, és csakhamar ki is jutott a rengetegből. Nem akart hinni a szemének: egy hatalmas betonkerítés húzódott előtte, legalább húsz méter magasan, és olyan szélesen, hogy egyik végét sem látta. Rávágott egyet – a kerítés elnyelte Banks ütésbe fektetett erejét. A férfi nem adta fel: tovább indult, bízva benne, hogy a kerítésen valahol egy ajtónak, vagy kapunak kell lennie. Hosszú percekig rohant, egyre fáradtabban, egyre jobban zihálva, mígnem a hasa görcsbe rándult, és ő öklendezve borult térdre.

– Ejnye, Mr. Banks! – méltatlankodott a hang. – Talán feladta? Talán belátta, hogy igazam van?

– Igaza?! De hát miben van igaza, az istenit?!

– Utoljára mondom, hogy ne merjen így beszélni! Figyelmeztetem, hogy én bármikor, könnyedén meg tudom büntetni!

– A szentségit, maga eszelős!

– ELÉG LEGYEN!!! – süvöltött a hang, a következő pillanatban pedig hangos reccsenés vert visszhangot a magasban. A legközelebbi fa egyik vastag ága csak úgy magától leszakadt, majd zuhanva indult Banks felé.

Ismerős érzés kerítette hatalmába, ahogy a tarkójára mért, fájdalmas ütés leterítette, és újfent ráborult a sötétség.

A feje őrjítően hasogatott, amikor legközelebb magához tért. Most azonban nem egy tisztáson, fűvön fekve, hanem egy félhomályos szoba nem túl kényelmes kanapéján.

– Hol vagyok? – tette fel a szokásos kérdést.

– Az irodámban – szólalt meg egy ismerős hang. – Legyen üdvözölve!

Banks lassan felült a kanapén. Szerencsére semmije nem tört el, és mozogni is gond nélkül tudott, mindössze a feje fájt, de az nagyon. A kanapé mellett, egy jókora fotelben ősz öregember üldögélt mosolyogva. Öltönyt viselt, és whiskyt szopogatott.

– Mióta fekszem itt? – kérdezte Banks.

– Nem olyan rég, mindössze fél órát töltött eszméletlenül. Nem vészes, tekintetbe véve, hogy legutóbb két órán keresztül aludt.

Az öreg utolsó mondata mindent elárult. Banks már azt is tudta, honnan olyan ismerős a hang: csak le kell venni róla a visszhangot, és az ég közepe helyett egy ember szájából hallani. Saját magát is meglepte vele, hogy nem ugrott fel és nem kezdett el kiabálni. Csak bámult az öregre, és azon gondolkodott, mit is mondhatna.

– Szóval felismert – nyugtázta az öreg mosolyogva.

– Igen, hát... Ezek szerint ön lenne Isten?

– A nevem Dr. Lord – nyújtott kezét az öreg. – Az előbb csak magára akartam kicsit ijeszteni. Ne is tagadja, hogy sikerült!

– Elég beteges tréfa volt, meg kell hagyni.

– Hogy érzi magát, Mr. Banks?

– Szentségesen fáj a fejem!

Dr. Lord csak a fejét csóválta.

– Tényleg olyan nehéz lenne egy kicsit megfékeznie a nyelvét? Én ilyenkor azt szoktam mondani: „Nagyon fáj a fejem.”

– Na ne mondja! És előtte önt is leütik, elrabolják, majd elhítetik önnel, hogy meghalt, és a mennyben van?

– Élénk a fantáziája – nevetett fel Dr. Lord. – Valójában a paradicsomban volt, nem a mennyben, és senki sem mondta önnek, hogy meghalt. Talán írónak kellett volna mennie a Chronicle helyett. Az a lap úgyis csak egy szemét...

– A paradicsom? – ráncolta a homlokát Banks. – Szóval akkor Lois és Clark, azaz... a két ágrólszakadt...

– Innen jöttek, igen. Gondolom, már kitalálta, miről van szó...
 Banks felpattant, és sebesen ide-oda járkált a szobában.

– Mi a baj, Mr. Banks?

– Mi a baj? Mi a baj?! Ezt komolyan megkérdezte, vagy csak én képzelődöm?

– Higgadjon le, kérem!

– Mégis miről beszél?! – rivallt az öregre. – Minden jel arra utal, hogy maga itt egy kis mesterséges paradicsomot hozott létre, persze Ádámmal és Évával együtt, Istent játszva, az ismert forgatókönyv szerint!

– Látja, Mr. Banks, épp emiatt van most itt – állt fel Dr. Lord. – Mondja csak, miért kellett magának ebbe az egészbe beleavatkoznia? Ha nem nyúlt volna a méhkas kellős közepébe, most nyugodtan élhetné a szájalmas kis életét, munkát keresne, a lakását festené. Semmi köze nem lenne az én tökéletes birodalmamhoz...

– Ha olyan rohadtul tökéletes, akkor Ádám és Éva mégis hogy kerültek High City utcáira?

– Éva nemrég leszakította az almát – magyarázta türelmesen Dr. Lord. – Kitaláltam őket az édenkertből. Kis ideig egy újabb, pálmafás díszletben éltek, ahol nekik kellett megküzdeniük mindenért. Aztán jött Lucifer, és felajánlotta, hogy megmutatja nekik a jövőt. A jövő pedig odafent van: High Cityben!

– Te jószágos ég! – roskadt a kanapéra Banks. – Odafent?

– Mélyen a föld alatt vagyunk – tette le immár üres poharát Dr. Lord. – Több milliárdos költségvetéssel készült világban, ahol a Bibliából ismert valamennyi helyszín tökéletes rekonstrukciója megtalálható.

– Baromság! – rázta a fejét Banks.

– Ugyan már! Talán nem látta a paradicsomot? Az áthatolhatatlan kőfalat? Az ágat, ami egyetlen gombnyomásra szakadt a fejére?

– Azt láttam. De ne akarja nekem beadni, hogy maga elkészítette az egész ókori... vagy özönvíz előtti világot idelenn!

– Ezt nem is mondtam. Én egyedül képtelen lettem volna erre.

– Hogy mondja? Szóval többen is vannak?

– Rengetegen tudnak erről a helyről, Mr. Banks! A történelem legnagyobb kísérlete folyik itt: arra keressük a választ, vajon mennyi minden lehet igaz a Bibliából. Tökéletesen kiválasztott szereplőket állítunk tökéletes szituációk elé. Ön egy olyan lekvárba keveredett, amit komoly tisztségviselők, a kormány emberei kevertek. Egy olyan projektbe, amiről nem is szabadna tudomást szereznie...

– De maguk hibáztak!

– Hibáztunk? – jelent meg lekicsinylő fintor Dr. Lord arcán. – Ugyan már! Csak egy pár napra kiengedtünk két szerencsétlent az utcára, a való világba. Csak hogy lássák a valódi borzalmat, a jövőt, amit a fiaik tesznek majd olyanná, amilyen. Egy héten belül visszahoztuk volna őket. Minek kellett magának felfigyelnie rájuk, mi? Hiszen manapság mindenki magasról tesz a másokra, az emberek teljesen elzárkóztak egymástól. Fogadok, hogy maga még csak a tulajdon szomszédait

sem ismeri, mégis odamegy, és valami ostoba trükkel magához veszi a két szerencsétlent! Mégis miért?

– Nem! – csóválta a fejét Banks. – Nem én vagyok a hülye, ne akarja bebeszélni nekem, hogy én viselkedtem abnormálisan! Hiszen maguk itt embereken kísérleteznek!

– Jesszusom, Banks, hát maga tényleg nem ért semmit! – kapott a fejéhez az öreg. – Ádámra egy árvaházban találtunk rá, csupán néhány hónapos volt. Mit gondol, mi lett volna belőle felnőtt korára? Éva egy hajléktalan lány volt, aki prostitúcióból tartotta el magát, pedig még nem is töltötte be a tizenhármat! Memóriatörést hajtottunk végre rajta, és bármit is mond, kedves Mr. Banks, nagyon is jól tudja, hogy ezeknek az embereknek mi biztosítottunk életet, mi biztosítottunk nekik jövőt!

– Vagy inkább múltat – jegyezte meg fanyar humorral Banks.

Dr. Lord elhallgatott, belekortyolt az italába, aztán jó ideig mindketten csöndben maradtak.

– És most mi lesz? – kérdezte végül Banks. – Talán megölnek? Elnémítanak mindörökre?

– Mi nem vagyunk gyilkosok, Mr. Banks...

– Akkor?

– Volna egy ajánlatom. Egy nagyon is korrekt ajánlatom.

– Halljuk!

– Alaposan utánanéztünk az életének. Magának odafent már nincs semmije és senkije. Se családja, se munkahelye, félig-meddig a lakását is elveszítette. Hiszen még barátai sincsenek!

– Azt akarja, hogy maradjak idelelni – találta ki a férfi. – Az információ, amire szert tettem, nem kerülhet ki innen.

– Ahogy mondja – bólintott az öreg. – Ide figyeljen: szállás, ételmezés, és azt szerzünk be önnek odafentről, amit csak akar. Mindeközben figyelemmel kísérheti a tevékenységünket. Ha jól tudom, maga kíváncsi ember. Ne mondja, hogy az ön fantáziáját nem mozgatja meg ez a lehetőség!

– Nem is mondtam.

– Mindössze annyi a dolga, hogy őrzi a titkunkat. Ez egy nem mindennapi lehetőség, Mr. Banks!

– Ezt odafent is meg tudom tenni. Odafent is ugyanúgy hallgathatok...

– Nem fog. Mindketten tudjuk. Nos, mi a válasza?

– A válaszom: nem!

– Nem gondoltam volna, hogy ennyire ostoba – csóválta a fejét Dr. Lord. – Ugyanakkor nem is kell azonnal válaszolnia, ezt nem is várhatom el öntől. Maradjon pár napig, nézzen körül: biztos vagyok benne, hogy megszereti.

– Talán valami baj van a fülével, vénember? Azt mondtam, hogy nem! – közölte Banks dühösen. – Maguk örültek és bűnözők, és sajnálom, de erről nem hallgathatok!

– Én is sajnálom, Mr. Banks. Pedig én mindent megtettem...

Dr. Lord villámgyorsan a zakója zsebébe nyúlt, hogy egy pillanat múlva már Banksre irányítsa feketén csillogó fegyvere csövét.

– Viszlát, Banks!

– Várjon! – próbált ellenkezni a férfi, de már késő volt.

Egyetlen nap alatt immár harmadszor zuhant a feneketlen sötétségbe. Még látta a combjából kimeredő altatólövedéket, miközben lassan elhomályosult körülötte minden.

Üvöltött a fájdalomtól, ahogy a nehéz keresztet cipelte a vállán. Már többször próbálta elhajtani, de a katonák minden alkalommal könyörtelenül sújtottak le rá ostoraikkal. Teste mindenütt sikamlós volt a vértől és a verejtéktől, szemébe is belesorgott a homlokából sarjadó vér. Felnézett, és tudta, hogy már csak legfeljebb száz métert kell megtennie. Az út végén még utoljára megkínózzák, de nem félt a fájdalomtól. Elhatározta, hogy elájul, mielőtt rászögeznék a keresztre. Akkor talán jobban kibírja majd. Összeszedte minden erejét, és nagyot ordítva neki lendült, hogy mihamarabb felérjen a hegyre. Tudta, Isten figyelő szeme minden egyes lépését követi az égből.

Petőcz András: Ismeretlen nyelven írt vöröslő – Radnóti Miklósnak

Jelekbe bújva

*„A jelek birodalmában a lélek, a pszichológia felszámolódik.
Semmilyen lélek nem fertőzi meg a rituális játék szent komolyságát.”
(Byung-Chul Han: A rítus eltűnése)*

Petőcz András képeit láthatja az olvasó ezeken az oldalakon, és talán csodálkozik: egy költő, aki fest? Ám ne legyenek kétségei a látottak alapján. „Ceci n'est pas une pipe” – azaz ez nem egy pipa, akárcsak Magritte híres szemantikai képrejtvényén. Petőcz költő, s költeményeket, verssorokat, poétikai jeleket fest a vászonra.

„Petőcz képei a színtiszta poézis láttelelei. Vászonra fest, és papírra ír, de gyakran a papírra kerülnek festői gesztusai is. Táblaképben gondolkodik és magányosan, festőként áll a vászon elé, hogy magát a képi nyelvet gyakorolja. Egy nyelvművésznek ez nem olyan könnyű.” – írtam egy kiállításának megnyitó szövegében. Petőcz küzdelme ugyanolyan intenzív a képi nyelvvel, mint a textussal. Ugyanazokat a szabályokat tartja be, vagy inkább hágja át mindkét esetben. Hagyomány és dadaizmus, képi képtelenségek és szóképi nonszenszek. Festészetnek álcázott verstani ötletek. Petőcz persze, mint festő, a festészeti anyagokkal mond ellent a hagyományos képfogalomnak, hiszen többnyire vászonra – néha papírra – festéssel, ecsettel küzd meg a „mondanivalóért”. Alkalmasint kollázsokat, elektrografikai lapokat is bevet mondandójának a képzőművészeti nyelvre való átültetéséért.

Tehát elsősorban jelek azok, amiket látunk, rajzolt és festett jelek, mágikus jelek, tréfás jelek. Rímek, rímképletek, a vers ütemezésének kottái, gesztusok, ecsetrajzszerű kalligrafikus jelek.

Petőcz bátran fest, színei élénkek, határozott, tétovázás nélküli mozdulatok jellemzik – akárcsak versei legtöbbjét. Itt a lírikus mint festő nem lírázik, expresszív, energikus és zömmel kijelentő mondatok (jelek) adják a képi fősodort.

Festőként a költészet mögé bújva, vagy inkább költőként a festék mögé rejtőzve mondja el képben elbeszélve, amit talán a leírt szavakkal már nem lehet. És mivel Petőcz képein alig vannak szavak, így nem lehet megvádolni holmi képírással.

Petőcz András a költészet történetének egyik nagy kettős ügynöke. Társai Apollinaire-től Weöresig, Tandoritól Nagy Lászlóig, Kondor Béláig a képzőművészetet (is) kifejezőeszközként, költészetük részeként használták. A nemrég megjelent

Nagy László képzőművészeti munkásságát taglaló kötet mutatja be, hogy közülük néhányan tanult festőként adták át magukat a poézisnak, mások, mint Petőcz is, fontos mellékszálként kezelték a festészet műzsája adta ihletet.

Tekintsük tehát az irodalmi munkásság részének, vagy épp a költészet kiterjesztésének Petőcz András képi beszédét. Éljük át vele együtt a szavak és a színek, a betűk és a formák mágikus erejét.

Petőcz András: Ismeretlen betű – ismeretlen nyelv

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

CSÁKY. A Vámbéry Irodalmi Estek következő állomásaként került sor Csáky Pál *A másik én* című könyvének ünnepélyes bemutatójára Dunaszerdahelyen július 1-én, ahol köszöntötték az életjubiläumát ünneplő író. A szerzővel Póda Erzsébet prózaíró beszélgetett, a kötetből Köles Bence adott elő részleteket.

VERSKLUB. Június 25-én hivatalosan is elindult a Nostalgia Versklub eseménysorozat a dunaszerdahelyi Nostalgia Sörözőben. Egy rímekkel, gondolatokkal és csodás dallamokkal teli, igazán hangulatos estét töltöttek együtt a líra kedvelői. Az esten felolvastak: Hodossy Gyula, Nagy Erika, Tóth László, Szarvas Attila, Halmosi Sándor, Elek Sándor, S. Üveges Henrietta, Burík Emese, Bittera Sophie Iman és Barík Ábrahám Zsuzsanna.

DUNAJSZKY. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága szervezésében valósult meg Dunajszky Géza író, helytörténész szerzői estje a dunaszerdahelyi Nostalgia Pubban június 17-én. A bensőséges hangulatú irodalmi találkozón a szerző munkásságáról, történelmi kutatásairól és könyveinek megszületéséről beszélgetett a közönséggel. Az est megnyitóját Hodossy Gyula tartotta, a beszélgetőtárs pedig Csáky Pál volt. A zenei közreműködésről Fábrik Szabolcs gondoskodott.

MŰFORDÍTÁS. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága és a Csallóközi Könyvtár szervezésében június 10-én került sor a *Magyar irodalom a nagyvilágban* című irodalmi estre a Csallóközi Könyvtárban. A rendezvény vendége Balázs F. Attila Forbáth-díjas költő és műfordító volt, akinek verseit eddig mintegy harminc nyelvre fordították le. A beszélgetés során szó esett a magyar irodalom nemzetközi jelenlétéről, a műfordítás jelentőségéről, valamint Balázs F. Attila külföldi irodalmi szerepléseiről. A beszélgetést Hodossy Soňa műfordító vezette, a programot Bíró Bulcsú előadó színesítette, aki Balázs F. Attila verseiből olvasott fel.

EX LIBRIS. Június 3-án, szerdán a Klauzál Gábor Művelődési Házban a Magyar Művészetért Díjrendszer ötvenedik, jubileumi gálaestjén Hodossy Gyula József Attila-díjas költő, a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának elnöke az Ex Libris Díjban részesült. Az elismerést Gubcsi Lajos alapította azzal a céllal, hogy a Kárpát-medence szellemi és kulturális értékeit őrző, közvetítő alkotókat és közösségeket támogassa és méltassa. A díj a magyar kultúra szolgálatában végzett, közösségépítő és értékteremtő tevékenységet ismeri el.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Bene Zoltán (Kecskemét, 1973). József Attila-díjas író. Legutóbbi kötete: *Sötétd* (2025).

Bíró Szabolcs (Dunaszerdahely, 1988). Író, a Szent György Lovagrend tagja, Eger Kulturális Nagykövete, a HaddelHadd zenekar énekese. Az Athenaeum Kiadó szerzője, az *Anjouk*-sorozat írója.

Bittera Sophie Iman (Dunaszerdahely, 2010). A budapesti Vörösmarty Mihály Gimnázium 11. osztályos tanulója dráma szakon. A Grendel Lajos Mentorprogram aktív résztvevője. Jelentek meg már írásai az Opus, a Előterolt Helyőrség Felvidék és a Levél a kedvesemnek c. folyóiratokban.

Bödök Gergely (Dunaszerdahely, 1983). Történész, erdélyi kopó tartó, a Kopóvilág alapítója, a révkomáromi Kikötő – Polgári Salon szervezője és moderátora. Kutatási területe a 20. századi magyar történelem, valamint a magyar vadászatok története.

Csáky Pál (Ipolytság, 1956). Író, politikus. Legutóbbi kötete: *A másik én* (2025, Dunaszerdahely). Pozsonyban él.

Dávid Dóra (Somorja, 2007). A pozsonyi Dunai utcai gimnázium végzős diákja, a Grendel Lajos Mentorprogram tagja.

Fekete Tünde (Dunaszerdahely, 2002). A pozsonyi Comeenius Egyetem mesterszakának végzős hallgatója, pályakezdő író, szerkesztő.

Fellinger Károly (Pozsony, 1963). Jókán élő és alkotó költő, meseíró, helytörténész. Az 1983-ban induló Iródia tagja. Versei, meséi könyvként 14 idegen nyelven jelentek meg.

Filip-Kégl Ildikó (Miskolc, 1976). Író, költő, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi könyve: Kégl Ildikó–Filip Tamás *Kétszemélyes ország. Land for Two* (Versek magyar és angol nyelven. Parnasszus Kiadó, Budapest, 2025).

Gágyor Péter (Ipolytság, 1946). Színházi rendező, drámaíró, színműfordító, publicista. Koppánymonostoron él. Legutóbbi kötete: *Az eretnek és a színház* (2020).

Gál Éva (Kassa, 1975). Veresegyházon él, tanár, irodalomtörténész. Kutatási területe a két világháború közti felvidéki magyar irodalom. A témájában megjelent legjelentősebb publikációja a *Felvidéki magyar regény a két világháború között*.

Hogya György (Királyhelmec, 1956). A Talamon-díjas író szülővárosában él. Legutóbbi kötete: *Félreértések és félremagyarázások* (elmélkedések, 2022).

Janáky Marianna (Makó, 1955). Civil kezdeményezésként 2018-ban létrehozta az Osvát Ernő-díjat, 2023-ban a Senior Auctor Díjat. Tizenhárom könyve jelent meg. Legutóbbi kötete: *Láng anya / Cumis élet* (2025)

Jezsó Ákos (Monor, 1965). Csallóközi gyökerekkel rendelkező magyarországi író, újságíró, a SZMÍT tagja. Egységes szerkezetű, három kötetből álló családtörténetben dolgozta fel a szlovákiai magyarság elmúlt száz évének történelmét.

Kürti László (Vásárosnamény, 1976). Bella István-, Balassi Kard-, Rimay János ezüstérme-, Kölcsény-, Tokaji Íróklub-, és József Attila-díjas író, költő. Legutóbbi verseskötete: *Apajegyek* (2022, Pesti Kalligram). A Vörös Postakocsi folyóirat főszerkesztője. Vácott él.

Marczinka Csaba (Budapest, 1967). Író, költő, történész, irodalomtörténész és performer. Legutóbbi kötete: *Habókos Hommage* (2023).

Nagy Erika (Nyárasd, 1961). Prózaíró, a SZMÍT titkára. Legutóbbi kötete: *Vastaps – Beszélgetések színészekkel, rendezőkkel* (2025).

Németh István Péter (Tapolca, 1960). Berzsényi- és Utassy-díjas költő, irodalomtörténész. Legutóbbi könyvét Somlyó György költészetéről írta. Sümegen él.

Pámeri Gábor (Budapest, 1974). Történész, senior íródeák, piackutató és bárzongorista. Jelenleg szülővárosában él, ahol történettudományi kutatásokat folytat.

Sinkó István (Budapest, 1951). Festő, grafikus, művészeti író.

Székelyhidi Zsolt (Debrecen, 1973). Magyar költő, író, fotográfus, zeneszerző, zenész. A Corvina Kiadó műszaki vezetője. Legutóbbi kötetei: *Pórusok* (Parnasszus P'Art Könyvek, 2025) és *111 költő – „Mindben egy arc”* (portréfotók költőkről).

Török Nándor (Lelesz, 1965). Quasimodo okleveles költő, a Költészet és Valóság Irodalmi Klub alapítója. Hét kötete jelent meg. A legutóbbi: *A vers csak ráadás* (válogatott versek, 2026). Budapesten él.

Tóth László (Budapest, 1949). Író, művelődéstörténész, szerkesztő. József Attila-díjas, az MMA rendes tagja. Legutóbbi kötetei: *Időző* (válogatott versek 1968–2024, Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2025), 1989, *avagy Egy év a hetvenötéből* (naplókötet, Gondolat Kiadó, Budapest, 2025).

Törő István (Nagydobos, 1949). Magyar Arany Érdemkereszt díjas és Művészi életműdíj elismerés tulajdonosa. Író, költő, újságíró, mezőgazdász. Legutóbbi könyve: *Bánatos, piciny madárka* (2023). Dióson él.

Tüske László (Piliscsaba, 1953). Arab szakos orientalista, könyvtáros. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója. 2014–2019 között az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója. Arab nyelvből készült prózai és versfordításai szaklapokban jelentek meg.

Z. Németh István (Komárom, 1969). Forbáth-, Talamon- és Simkó-díjas költő, prózaíró, szerkesztő, pedagógus. Legutóbbi kötete: *Csetlibotli* (válogatott és új gyermekversek, 2025). Csicsón él.

... az a Kelt kismama, hogy mindenek először
 emlékeztet az kelt kismama a kelt kismama
 kelt kismama, kelt kismama, kelt kismama

KU-511

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >